

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Polona Koštomaj

Mentor: izr. prof. dr. Zlatko Šabič
Somentor: izr. prof. dr. Mitja Saje

VLOGA IN DELOVANJE KITAJSKE V MEDNARODNI SKUPNOSTI
V LUČI KITAJSKEGA ZGODOVINSKEGA SPOMINA
Primer Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2003

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC _____ ***III***

1. UVOD _____ ***1***

2. ZGODOVINSKI SPOMIN KITAJSKE _____ ***5***

2.1. OSREDNJE CESARSTVO _____ ***5***

2.1.1. Kulturni in filozofski temelji Osrednjega cesarstva _____ ***5***

2.1.2. Odnos do tujcev _____ ***8***

2.2. STOLETJE PONIŽANJA _____ ***11***

2.3. ODRAZ ZGODOVINSKEGA SPOMINA KITAJSKE V NJENEM POGLEDU NA SVET _____ ***17***

3. OD IZOLACIJE DO AKTIVNEGA DELOVANJA V MEDNARODNI SKUPNOSTI ____ ***20***

3.1. OBDOBJE IZOLACIJE (1949–1978) _____ ***20***

3.2. OBDOBJE POSTOPNEGA INTEGRIRANJA V MEDNARODNO SKUPNOST ____ ***25***

4. VZPON KITAJSKE _____ ***28***

4.1. KREPITEV DRŽAVE _____ ***28***

4.1.1. Gospodarska rast _____ ***28***

4.1.2. Vojaška moč _____ ***31***

4.2. KITAJSKA KOT NEZADOVOLJNA VELESILA ? _____ ***35***

5. ODNOS KITAJSKE DO REŠEVANJA PROBLEMOV MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI _____ ***43***

5.1. KITAJSKA IN MULTILATERALNO REŠEVANJE PROBLEMOV MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI _____ ***43***

5.2. KITAJSKA IN VARNOSTNI SVET ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV _____ ***45***

5.2.1. Odločanje Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov _____ ***48***

5.2.2. Kitajska in mirovne operacije Organizacije združenih narodov _____ ***52***

5.2.2.1. Sodelovanje Kitajske v mirovnih operacijah _____ ***54***

5.2.2.2. Odnos Kitajske do spremenjene narave mirovnih operacij _____ ***57***

5.2.3. Odnos Kitajske do kolektivnih varnostnih ukrepov Organizacije združenih narodov in VII. poglavja Ustanovne listine _____ ***61***

5.2.3.1. Primer zalivske vojne _____ ***62***

5.2.4. Primeri odločanja Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov v obdobju po hladni vojni	63
5.2.4.1. Primeri nasprotovanja in pasivnega sodelovanja	63
5.2.4.2. Primeri aktivnega sodelovanja	69
5.2.4.2. Primeri konflikta med nacionalnimi in kolektivnimi interesi	71
5.2.5. Analiza odločanja Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov	75
6. SKLEP	78
7. LITERATURA	84

SEZNAM KRATIC

ASEAN	<i>Association of Southeast Asian Nations</i> (Združenje jugovzhodnih azijskih držav)
AFR	<i>ASEAN Regional Forum</i> (Regionalni forum Združenja jugovzhodnih azijskih držav)
BDP	Bruto družbeni proizvod
BDP/PCP	Bruto družbeni proizvod/ <i>Per capita product</i>
GS OZN	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> (Splošni sporazum o carinah in trgovini)
IAEA	<i>International Atomic Energy Agency</i> (Mednarodna agencija za atomsko energijo)
IMF	<i>International Monetary Fund</i> (Mednarodni denarni sklad)
INTERFET	<i>International Force for East Timor</i> (Mednarodne sile za Vzhodni Timor)
KKP	Kitajska komunistična partija
LOA	Ljudska osvobodilna armada
LRK	Ljudska republika Kitajska
MINUGUA	<i>United Nations Verification Mission in Guatemala</i> (Nadzorna misija Združenih narodov v Gvatemali)
MINURSO	<i>United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara</i> (Misija Združenih narodov za referendum v Zahodni Sahari)
MONUC	<i>United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo</i> (Misija Organizacije združenih narodov v Demokratični republiki Kongo)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
OZN	Organizacija združenih narodov
PPP	<i>Purchasing power parity</i> (Pariteta kupne moči)
STO	Svetovna trgovinska organizacija
SZ	Sovjetska zveza

UL OZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
UNAMIR	<i>United Nations Assistance Mission for Rwanda</i> (Misija Združenih narodov za pomoč Ruandi)
UNAMSIL	<i>United Nations Mission in Sierra Leone</i> (Misija Združenih narodov v Sierra Leoneu)
UNCTAD	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i> (Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj)
UNEF	<i>United Nations Emergency Force</i> (Sile Združenih narodov za hitro posredovanje)
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)
UNICEF	<i>United Nations Children's Fund</i> (Fundacija Združenih narodov za otroke)
UNFICYP	<i>United Nations Peacekeeping Force in Cyprus</i> (Mirovne sile Združenih narodov v Cipru)
UNIKOM	<i>United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission</i> (Opazovalna misija Združenih narodov za Irak in Kuvajt)
UNITAF	<i>Unified Task Force</i> (Združene nadzorne sile)
UNMEE	<i>United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea</i> (Misija Združenih narodov v Etiopiji in Eritreji)
UNMIBH	<i>United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina</i> (Misija Združenih narodov v Bosni in Hercegovini)
UNMIH	<i>United Nations Mission in Haiti</i> (Misija Združenih narodov na Haitiju)
UNMIL	<i>United Nations Mission in Liberia</i> (Misija ZN v Liberiji)
UNMISSET	<i>United Nations Mission of Support in East Timor</i> (Misija Združenih narodov za podporo Vzhodnem Timorju)
UNOMIL	<i>United Nations Observer Mission in Liberia</i> (Opazovalna misija Združenih narodov v Liberiji)
UNOSOM	<i>United Nations Operation in Somalia</i> (Operacija Združenih narodov v Somaliji)
UNPREDEP	<i>United Nations Preventive Deployment Force</i> (Preventivne sile Združenih narodov)
UNPROFOR	<i>United Nations Protection Force</i> (Zaščitne sile Združenih narodov)

UNSMIA	<i>United Nations Special Mission in Afghanistan</i> (Posebna misija Združenih narodov v Afganistanu)
UNSSAS	<i>United Nations Stand-by Arrangements System</i> (Sistem stalno pripravljenih sil Združenih narodov)
UNTAAC	<i>United Nations Transitional Authority in Cambodia</i> (Tranzicijska oblast Združenih narodov v Kambodži)
UNTAET	<i>United Nations Transitional Administration in East Timor</i> (Tranzicijska uprava Združenih narodov v Vzhodnem Timorju)
UNTSO	<i>United Nations Truce Supervision Organization</i> (Organizacija Združenih Narodov za nadzor premirja)
UNUMOZ	<i>United Nations Operation in Mozambique</i> (Operacija Združenih narodov v Mozambiku)
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
WHO	<i>World Health Organization</i> (Svetovna zdravstvena organizacija)
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1. UVOD

Teža dolge in bogate kitajske zgodovine je vedno prevzela marsikaterega opazovalca, ki se je ukvarjal s položajem Kitajske v spreminjajočem se svetu. Kako se Kitajska povezuje z mednarodno skupnostjo, je bil in je še vedno pogost predmet razprave, s katerim se ukvarja tako kitajski narod kot svet, odkar je bila Kitajska sredi devetnajstega stoletja na grobo in po sili vpeljana v evrocentrični mednarodni sistem. Danes, ob rastoči kitajski vojaški in gospodarski moči, postaja odnos Kitajske z zunanjim svetom vse bolj begajoč za ustaljene velesile in vse pogosteje se pojavljajo študije, ki naj bi pripomogle k razumevanju kitajske zunanje politike. Kitajska ostaja država zgodovinske izkušnje brez primere in kot ostale rastoče velesile v zgodovini hkrati uteleša upanje in strah bodoče mednarodne ureditve. Ne vemo zagotovo, kaj bo prinesla prihodnost Kitajske. Ko pa hočemo dognati njene namene, nas pri tem ovira pomanjkanje transparentnosti v njenem zunanjepolitičnem odločanju.

Pričujoče delo izhaja iz prepričanja, da je za vsaj delno razumevanje zunanjepolitičnih odločitev Kitajske pomemben vpogled v njeno zgodovino, ki predstavlja vir zunanjepolitičnega mišljenja in nosi s sabo posebno in edinstveno interpretacijo mednarodnih odnosov. Zgodovina in izkušnje, ki jih je ustvarjala, so oblikovale določeno kitajsko samopodobo in pogled na svet. Veliko težo k temu prispeva dejstvo, da je za Kitajsko in njene voditelje značilna nagnjenost k učenju zgodovine in pogosto izrečena potreba po njenem razumevanju oz. tolmačenju ter delovanju v skladu z lekcijami, ki jih zgodovina prinaša. Že pregovorno namreč za kitajske voditelje 'učenje zgodovine predstavlja vodilo za delovanje v prihodnosti'. Zgodovinsko breme, ki ga nosi Kitajska oz. njeni voditelji, vsekakor prispeva k oblikovanju zunanje politike Kitajske. Z drugimi besedami, analiza zgodovinskega spomina nam pomaga razložiti osnovna stališča in obnašanje v zunanji politiki ter delovanje in pogled Kitajske na sodobne mednarodne odnose. Domnevam, da zgodovinski spomin – tako obdobje ponižanja kot tudi ideja velike in močne države – lahko služi kot osnova in izhodišče za proučevanje kitajskega odnosa in vloge na področju ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, aktivnosti torej, ki je ves čas v osrčju mednarodnih odnosov.

Varnostni svet Organizacije združenih narodov (VS OZN), kot institucionalizirana oblika sodelovanja med državami na področju ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, s posebej vplivno vlogo velesil pri reševanju tovrstnih problemov, nam nudi možnost za analizo in oceno kitajskega zunanjepolitičnega obnašanja. Na tej najvišji stopnji multilateralnega sodelovanja Kitajska ni soočena le z mednarodno skupnostjo; mora se tudi

udeleževati, aktivno sodelovati in zavzeti stališče do mednarodnih problemov. Odgovor na vprašanje, kako Kitajska pristopa k problemom mednarodnega miru in varnosti, kako dojema vlogo mednarodnih organizacij, mednarodne norme, institucije in interese velesil pri reševanju problemov, nam nakaže tudi meje in možnosti integracije Kitajske v mednarodno skupnost.

Ob tem izhajam iz dejstva, da je bila Kitajska še v nedavni preteklosti mogočna država, ki je nase gledala kot na center sveta, ponižana, okupirana, razdeljena in prisiljena prilagajati se svetovni ureditvi, ustvarjeni na zahodu. Takšno 'iskanje mesta' Kitajske v mednarodni skupnosti je bilo posebej travmatično in je pustilo za sabo občutek nelagodja ter negotovosti v mednarodnih odnosih in dileme glede obnašanja in mesta Kitajske v svetu. Hkrati seveda ni nepomembno, kako se vse močnejša Kitajska, članica ekskluzivnega kluba držav z jedrskim orožjem, država z velikim gospodarskim potencialom in največjo poklicno vojsko na svetu, bori s posledicami soodvisnosti in globalizacije. Rastoča soodvisnost namreč ustvarja dodatno negotovost v njenem zunanjepolitičnem obnašanju, seveda pa tudi spodbude za prilagajanje prevladujočim normam v mednarodnih odnosih ob iskanju izgubljene osrednje vloge v svetu.

Iz navedenega lahko oblikujem sledečo hipotezo: Kitajski zgodovinski spomin, ki sočasno ustvarja občutek superiornosti in inferiornosti Kitajske v svetu, vpliva na njena zunanjepolitična stališča in tudi na njene poglede do reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti. To se med drugim odraža tudi v ambivalentni drži Kitajske v procesu odločanja v VS OZN.

V prvem delu naloge bom predstavila kitajsko percepcijo sveta, kakršna je bila, preden je prišla Kitajska v stik z zahodom v devetnajstem stoletju. Sodobna Kitajska je namreč nasledila in pogosto poudarja dolgo zgodovinsko in kulturno tradicijo kitajskega ljudstva Han v osrčju vzhodne Azije. Nato bom predstavila obdobje ponižanja, izkušnjo mednarodnih odnosov Kitajske v obdobju od opijske vojne proti Veliki Britaniji do ustanovitve Ljudske republike Kitajske (LRK), ki je že dolgo priljubljena izhodiščna točka za razlago osnovnega stališča Kitajske komunistične partije (KKP) do tujih kultur in vlad, za razlago pristopa Kitajske do mednarodne skupnosti in obnašanja v zunanji politiki ter pogleda na svoj položaj in mesto v svetu. Na osnovi tako zastavljene zgodovinske analize bom predstavila kitajsko samopodobo in poglede na svet, ki jih je oblikovala zgodovina; poglede torej, ki naj bi v veliki meri oblikovali osnovna zunanjepolitična stališča in s tem obnašanje Kitajske v mednarodnih odnosih.

V naslednjem poglavju bom predstavila razvoj položaja Kitajske v mednarodni skupnosti od leta 1949 do danes, ko se je Kitajska pridružila skupini močnih sil sveta, ki imajo ključno vlogo pri oblikovanju svetovne politike.

Četrto poglavje govori o vzponu Kitajske na svetovnem prizorišču in vlogi, ki jo igra kot velesila. Vloge Kitajske v mednarodnih odnosih ne zaznamujejo le zgodovinska dejstva. Potrebna je ocena njene nacionalne moči, tako vojaške kot tudi gospodarske. Proučevanje teh komponent moči nam namreč poleg zgodovinskega pristopa omogoča še objektivni pristop na podlagi empiričnih podatkov. Poglavje po tem pojasni, kako Kitajska dojema svoj novi status v svetu, oblikuje svojo samopodobo in odnos z drugimi akterji in končno, kako se nova Kitajska povezuje s svetom, v njem deluje in ga sooblikuje.

Šesti, zadnji del naloge, predstavi študijo primera. Analizira obnašanje Kitajske, stališča in vloge na področju mednarodnega miru in varnosti oz. odnos do reševanja problemov, ki naj bi ogrožali mednarodni mir in varnost. V skladu z zastavljeno hipotezo se bom osredotočila na odnos, obnašanje in odločanje Kitajske v VS OZN ter na njena osnovna stališča in načela, ki jih tu zagovarja.

Naloga temelji na uporabljenih primarnih in sekundarnih virih. Primarne vire uporabljam predvsem v zadnjem poglavju, in sicer dostopne dokumente VS OZN, vključujoč izjave kitajskih predstavnikov v VS. Pri analizi so uporabljene metode zgodovinsko-razvojne analize in študija primera. V prvem delu bom na podlagi sekundarne literature, z uporabo že omenjene zgodovinske analize, predstavila Kitajsko dojemanje sveta in poskušala opredeliti temeljne elemente, ki so oblikovali oz. sestavljajo njen zgodovinski spomin. Na podlagi iste analize bom predstavila razvoj vloge kitajske države v svetu in njen pogled na mednarodno skupnost skozi čas. Ta metoda je deloma uporabljena tudi v zadnjem poglavju, ki govori o delovanju Kitajske v VS; v tem primeru pa za analizo uporabljam tudi metodo študija primerov.

Poudariti je treba še omejitve, ki so bile zastavljene v analizi. Pristop Kitajske do reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti bi lahko analizirali iz številnih vidikov, kot sta npr. filozofski in etični vidik. Tudi teorije marksizma in leninizma so imele velik vpliv na evolucijo sodobne kitajske politične misli. Pa vendar se delo osredotoča le na zgodovinski spomin kot dejavnik vpliva na obnašanje in stališča Kitajske, in sicer na zgodovino in idejo kitajske države kot osrednjega, združenega cesarstva ter stoletje ponižanja. Menim, da prihajajo kitajske travme in odnos do sveta v največji meri do izraza prav zaradi združevanja teh dveh predstav in spominov. Opis kitajske zunanje politike ne

vključuje njenih bilateralnih odnosov, ker menim, da bi s tem raziskavo razširila prek okvirov, zadanih za to diplomsko delo.

Omejitve pa imajo tudi same metode. Pri analizi zunanje politike se je treba, kar zadeva interpretacijo virov, zavedati, da so uradne izjave pogosto namenjene ustvarjanju določene podobe ali vtisa. Izjave lahko zavajajo s tem, kar vključujejo, kot tudi s tem, kar izpuščajo. Na to je treba še posebej opozoriti v primeru analize kitajskega zunanjepolitičnega obnašanja, ko nam pogosto tudi analiza sekundarne literature pokaže skoraj popolnoma identično predstavo domače in svetovne situacije, kot jo ponujajo uradne izjave in stališča in ne odseva nujno dejanskih pogledov avtorjev ali njihovega stvarnega razumevanja dogodkov. V velikem delu se kaže tendenca neodstopanja od uradne ideologije KKP, v literaturi domačih strokovnjakov pa je pogosto odsotna tudi razprava o možnih in dejanskih negativnih posledicah kitajskih zunanjepolitičnih odločitev.

Navsezadnje je treba opozoriti, da se delo, kljub zavedanju problemov in obstoju številnih razprav glede proučevanja 'nehodnih' držav oz. držav, ki jih ni oblikovala zahodna politična miselnost, z 'zahodnimi' metodami proučevanja, ne loteva vprašanj razumevanja kulture in civilizacije, drugačne od naše in ne poskuša graditi analize na 'drugačnih' predpostavkah in konceptih oz. na temeljih, da takšne razlike obstajajo. Delo se sicer, tudi zaradi svojega omejenega obsega, izogiba eksplicitni uporabi zahodnih teorij proučevanja zunanje politike, a kljub temu ne poskuša in ne more premostiti pojmovnih neskladij med 'vzhodom' in 'zahodom'. Napisano je namreč v slovenščini, za 'zahodno' občinstvo, uporablja koncepte, metode analize in prikaze, ki so takšnemu občinstvu poznane, logične in sprejemljive. Navsezadnje naše ideje, predpostavke in sklepanja izpostavljajo tisto, kar se nam zdi pomembno, kar pri Kitajski opazamo in s tem proučujemo. Vseeno pa lahko z vpogledom v razvoj kitajske interpretacije sveta obogatimo naše razumevanje kitajske zgodovine, zunanjepolitičnih odločitev Kitajske in njenega delovanja v mednarodni skupnosti.

2. ZGODOVINSKI SPOMIN KITAJSKJE

2.1. OSREDNJE CESARSTVO

2.1.1. Kulturni in filozofski temelji Osrednjega cesarstva

Da bi razumeli identiteto sodobne države, ki obuja svojo veličino, ideje in koncepte, na katerih temelji kitajska družba, je treba spoznati filozofske temelje, ki so ustvarjali, vzdrževali in krepili cesarstva, vladarje in njihovo moč. Kim in Dittmer (1993: 281) pravita, da k občutku zaskrbljenosti za obstoj in ohranitev svoje nacionalne identitete verjetno največ prispeva zavedanje, da je postala Kitajska¹ podrejena zahodnim silam, tako glede svoje normativne politike kot v smislu načel primerne obnašanja, ki jih je imelo konfucijanstvo za simbol kitajske civilizacijske veličine.²

Globine kitajskega občutja, ki je sledilo obdobju, ki mu danes pravimo 'stoletje ponižanja', tako ne moremo razumeti, ne da bi prej dognali, zakaj in kako se je velik del svoje bogate zgodovine Kitajska videla kot politični in kulturni center zemlje, kot t. i. Osrednje cesarstvo (中国).³

Pojem Osrednje cesarstvo ali Osrednja država (中国) se je prvič pojavil v dinastiji Zhou (1050–221 pr.n.š.) (Ng-Quinn 1993: 43). Ta pojem, pravi Yuh,⁴ se ni nanašal na deželo v sredini, kot bi sicer (v prevodu) lahko razumeli, ampak na kulturno območje oz. osrednjo pokrajino (中原) v središču 'vsega pod nebom' (天下) ali 'celotnega človeškega sveta'.⁵ Kitajsko pojmovanje sveta je bilo osnovano na verovanju v medsebojno odvisnost narave in človeka.

---

¹ Glede na geografske in politične spremembe (vključno z razpadi in razdelitvami na manjše enote), ki jih je Kitajska doživela v svoji dolgi zgodovini, je težko definirati, kaj je predstavljal pojem 'Kitajska' v določeni dobi. Skozi zgodovino je na Kitajsko treba gledati kot na kulturno homogeno celoto, ali pa, kot pravi Watson (1993: 99), kot na tvorbo družbene in ideološke predstave skupne kulture, 'fasado', ki je vsebovala skupne običaje, navade in verovanja.

² Od mnogih identitet Kitajske, pravi Scalapino (1993: 215–336), je dominantna identiteta v očeh kitajskega vodstva etnocentrična identiteta ljudstva Han, ki jo ogrožajo vdori zahodnih norm in vrednot.

³ Koncepti, ki predstavljajo kitajski tradicionalni pogled na svet so: 'sinocentrizem' (华下中心主义); 'nebeški mandat ali vlada uslužnosti nebeške dinastije' (天朝礼治); 'tributarni sistem' (朝贡体制); in 'Kitajska (v središču) – plemenske skupnosti (na periferiji) ureditev' (华异秩序). Druga kitajska tradicija izhaja iz konfucijanstva, ki poudarja 'vrlino in moralnost' (仁义道德); 'prijazno vlado' (仁政); in 'integracijo in mir' (合和) (Song, 2001: 70).

⁴ Yingshih Yuh: *Minzu yishi yu guojia guannian* (Etnonacionalizem in ideja države). Cambridge: Harvard University Press, 1985. V Ng-Quinn (1993: 43).

⁵ 'Vse pod nebom' se je nanašalo na civiliziran svet, celoto držav in ljudi, ki so spadali skupaj. Kot pravi Knjiga od: »Pod nebom ni zemlje, ki ne bi bila vladarjeva« (普天之下莫非王土) (Ng-Quinn 1993: 43).

Ideja o nebeškem poslanstvu vladarske družine je obstajala že v mitih in verovanjih dinastije Shang (ok. 1600–1050 pr.n.š.), v dinastiji Zhou pa se je jasno izoblikovala podoba vrhovnega božanstva (天) in najvišji vladar je postal 'sin neba' (天子) (Saje, 2002: 77). Cesar oz. vladar je v okviru nebeškega mandata (天命) v imenu neba vladal zemlji in bil tako osrednji element v konceptu tradicionalne kitajske družbe.⁶

Izhajajoč iz omenjenega koncepta univerzalnega kraljestva v kitajskem kulturnem svetu, nosi kitajska tradicija idejo o vseobsežnem družbeno političnem redu. Univerzalni vladar poseblja vrhovno politično oblast in duhovno etično oblast celotne družbe. Položaj, ki ga zaseda vladar (位) je institucija, ki predstavlja glavno povezavo med človeško družbo in vladajočimi silami kozmosa. Sam po sebi je kozmična institucija (Paltiel, 2001: 12).⁷ Vladanje in vladarji so bili tekom zgodovine tako povezani z nebom in red je bil neposredno povezan z vladarji. Vladar je bil posrednik med nebom in človeškim bitjem in njegova krepost je zagotavljala harmonijo med njima.

Kar je bilo pod nebom, je bilo pogosto organizirano ali gradirano glede na stopnje moralnega ali kulturnega razvoja. 'Vse pod nebom' je tako predstavljalo enotnost kitajskega sveta, ki je izhajala iz moralnega soglasja v kitajski družbi (Wang, 2001). Moralne vrednote so se spojile z načinom delovanja kozmosa in zgodovina se je brala kot ogledalo volje neba. Kot pravi Ebrey (1996: 31), so te ideje ostale načelo 'kitajske politične kozmologije' do modernih časov.

Koncept vladanja in oblasti ter odnosov znotraj tradicionalne kitajske družbe v veliki meri temelji na konfucijanski miselnosti, ki je imela velik vpliv na oblikovanje kitajske družbe in posameznika. Pri tem je najpomembnejši koncept družina, najmanjša družbena enota, ki jo vzdržuje oče in ji vlada skozi svoj moralni vzor. Red se ohranja, ker se sestavni deli, člani družine, držijo posebnih dolžnosti in moralnih obvez, ki so jim dodeljene z njihovim mestom v družini. Hierarhija odnosov, ki temelji na različnih vlogah, dodeljenih posameznikom se razširi na družbo kot celoto.⁸ Družbeni sistem je tako skozi zgodovino

---

⁶ S pojmom tradicionalna Kitajska označujem Kitajsko v obdobju do srede devetnajstega stoletja, ko je začela propadati zadnja kitajska dinastija.

⁷ Vladar in dinastija sta lahko vladala samo tako dolgo, kot sta lahko ohranjala naklonjenost neba. Z nebeškim mandatom v svoji osebi je cesar teoretično združeval vse možne oblasti z edino moralno omejitvijo, da mora vladati po vesti in v dobrobit ljudstva, saj lahko v nasprotnem primeru izgubi svoj nebeški mandat (Saje, 1994: 12).

⁸ Konfucij je vladarjem svetoval, da je ključ do dobre in stabilne vlade korektno in moralno vedenje vladajočih in vladanih. Vsaka oseba mora razumeti svojo vlogo in jo korektno izpolnjevati (Roskin, 1995: 345). Kot je rekel Konfucij: »Naj bo princ princ, minister minister, oče oče in sin sin« (君君, 臣臣, 父父, 子子) (Analekti, 12:11, 1997: 150). Delovanje ali vladanje z moralnim vzorom in delovanje glede na to, kar ti določa vloga nasproti ostalim sestavnim delom sistema, je ohranjalo red. Kot del višjega sistema so morali v skladu z moralno primernim vedenjem ljudje izpolnjevati dolžnosti eden do drugega, cesar pa je moral delovati v

temeljil na sistemu etičnih načel, moralnih vrednot in družbenih norm. V skladu s konfucijansko filozofijo naj bi prava moč cesarja izhajala iz njegove moralne in kulturne superiornosti. Kot avtoriteta je moral biti cesar ideološki vzor konfucijanskih vrednot, poleg tega pa je bil tudi vladar vsega sveta in je posebej obseval najvišjo oblast v vseh svojih oblikah (Saje, 1994: 12). Deloval je v dobro ljudstva kot celote. Le nov 'nebeški sin' je lahko legitimno nadomestil vladajočega. Posameznik je lahko postal le 'tutor' vladarju (Paltiel, 2001: 16). Zato je bila institucija vladarja le redko izzvana, kakor tudi institucija monarhije in vladavina, ki jo je predstavljala. Naloga posameznika je bila ohranjanje družbenega reda,⁹ hierarhije in harmonije (Ng-Quinn, 1993: 41).

Takšna tradicija družbene ureditve je Kitajski vladala dve tisočletji in urejala odnose med posameznikom, družbo in vladarji. Ureditev, osnovana na enotni kulturi, je ohranjala stabilnost, pomagala krepiti kitajsko cesarstvo in združevati ljudstvo. Tako je skozi zgodovino ohranila veliko, enotno in združeno Kitajsko. Ustaljeni miselni vzorci so namreč enačili cesarstvo s kulturo. Obstajalo je identificiranje kitajskega načina življenja z združenim cesarstvom (Saje, 1994: 12). Filozofsko dojemanje cesarja kot vladajočega vsemu pod sabo, ki z nebom in zemljo tvori harmonično celoto, je vplivalo na enotnost države, lojalnost centru¹⁰ in zgodovinsko pripadnost Osrednjemu cesarstvu, tudi ko je država na zunaj razpadala na več samostojnih enot in manjših držav. Tudi v takšnih okoliščinah tradicionalna kitajska identiteta, osnovana na enotnosti in kulturi, ni nikoli popolnoma propadla.¹¹

Ng-Quinn (1993: 59) pravi, da obstaja izrazita kontinuiteta med predmoderno in sodobno Kitajsko: obe sta sestavljeni iz iste organizirane, centralizirane in slojevite osrednje populacije, ki zaseda in ima popoln nadzor nad istimi osrednjimi teritoriji. Pravi (*ibid.*), da je

---

interesu ljudstva, kot oče v interesu družine. Moralnost je tako skozi primerno izpolnjevanje vlog ohranjala sistem delovanja družbe (Fravel, 1996).

⁹ V zahodni miselnosti je antiteza kaosa red. V kitajski miselnosti in kulturni tradiciji je antiteza kaosa harmonija. Ta je naravna posledica dejanskega stanja, ki nastopi in traja tako dolgo, dokler vsi posamezni delci vesolja in vse osebe v njem izvajajo dolžnosti in naloge zvesto, kot jim velevata njihova lastna narava in mesto v družbi (Fravel, 1996).

¹⁰ Ministri države so v skladu s konfucijansko moralno izkazovali lojalnost nadrejenemu. Ta dolžnost se je razširila na lojalnost do cesarja in do države (国家). Tako je bila legitimnost vrhovne oblasti pod vprašajem samo v obdobju medvladja ali v tranziciji iz ene dinastije v drugo. Narava konfucijanske lojalnosti se je izražala v prepovedi, da oseba ne more služiti dvema suverenoma hkrati (Paltiel, 2001: 18).

¹¹ Že v poznem obdobju dinastije Zhou, Obdobju vojskujočih se držav (770. pr.n.š.–221. pr.n.š.), ko se je dinastija razdelila na ločene enote, so te kljub identifikaciji s svojo državo ohranjale lojalnost vladarju dinastije Zhou (država Zhou je bila v tem obdobju le še ena izmed držav) kot 'sinu neba' in 'častile vladarja dinastije Zhou in zavračale barbare' (仗王让异). Te države tudi niso sprejemale razdrobitve kot trajnega stanja. Želele so si združitve bivših ozemelj dinastije Zhou pod skupno oblastjo. Vsaka je hotela 'imeti vladarja dinastije Zhou v svoji oblasti in ukazovati podložnikom v njegovem imenu' (协天子以领诸侯). Vse so še vedno prepoznavale Zhou kot simbolični, legitimni center (Ebrey, 1996: 55). Cilj združitve je dinastija Qin (221 pr.n.š.–206 pr.n.š.) končno dosegla. Tudi v obdobju po razpadu dinastije Han (220–589), ko je bila Kitajska ločena na severne in južne dinastije, so vse imele svojega vladarja za resničnega naslednika 'sina neba' (Ebrey, 1996: 104).

v Kang Youweijevem konceptu političnega ideala 'velike skupnosti' (大统) in Sun Yatsenovi ideji o 'združenosti vsega pod nebom' (天下为公),¹² mogoče najti isto tradicionalno predpostavko kulturnega 天下. Kaže, da je v sodobni kitajski politični miselnosti enotnost ostala osrednja vrednota: vladajoče elite na obeh straneh tajvanske ožine si prizadevajo za ponovno združitev Kitajske (*ibid.*). Kot pravi Schram,¹³ se »Mao in njegovi nasledniki ne bi tako močno trudili zagovarjati enotnosti, če ne bi bila enotna država in družba v kitajski tradiciji sprejeta v celoti kot naravna in pravilna«.

Dve tisočletji kitajskega cesarstva sta močno zaznamovali današnjo Kitajsko. Celo komunisti, kot pravi Roskin (1995: 345), niso bili sposobni popolnoma izkoreniniti klasičnega vzorca kitajske civilizacije. »Pod komunističnim in kapitalističnim okriljem so sledovi tradicionalne kulture očitno preživeli prehod Kitajske v moderno dobo« (Ng-Quinn, 1993: 60).

2.1.2. Odnos do tujcev

Samopodoba Kitajske kot osrednjega cesarstva je sama po sebi predstavljala vnaprej določeno verovanje v politični red v univerzumu, v katerem je superiornost Kitajske izhajala iz njene bližine nebu. Z dojemanjem svoje dežele kot nebeškega cesarstva (天国) in svojega cesarja kot nebeškega sina, so Kitajci verjeli, da je naravno, da so postali center sveta in so nosili misijo civiliziranja ostalih oz. ljudstev na periferiji. V tradicionalni kitajski predstavi sveta, združenega v enotnem cesarstvu, zavzema Kitajska svet do koder sega kitajska kultura.¹⁴ Sosednja in ostala ljudstva živijo po tem prepričanju na različnih stopnjah barbarstva, odvisno od njihove oddaljenosti od Kitajske,¹⁵ in obsega kulturnih vplivov, ki so jih prejela od Kitajske (Saje, 1994: 11).¹⁶ 'Barbari', ki so po tem prepričanju živeli na skrajni meji civiliziranega sveta, še niso prejeli preobrazbenega vpliva kitajske kulture. Kitajska je

---

¹² Oba, Kang Youwei in Sun Yatsen, sta kot reformatorja na Kitajskem delovala konec devetnajstega in začetek dvajsetega stoletja. Kang se je zavzemal za oživitev cesarske vladavine, Sun pa za vzpostavitev republike, ki bi odpravila cesarsko oblast.

¹³ Stuart R. Schram (ur.): *The Scope of State Power in China*. Hong Kong: Chinese University Press, 1985. V Ng-Quinn (1993: 60).

¹⁴ Ker je bila razmejitev med Hani in ne-Hani osnovana v večjem delu na kulturnih in družbenih karakteristikah, točna geografska meja med njimi ni bila nikoli jasna.

¹⁵ Pojem centralnosti se je geografsko nanašal na državice ob Rumeni reki, regiji, ki je bila središčna že dinastijama Xia in Shang (Ebrey, 1996: 56).

¹⁶ Iriye gleda na tradicionalno Kitajsko kot na družbo, kjer se kultura in politika vzajemno krepi. V tradicionalnem kitajskem pojmovanju sveta je kulturna veličina dežele določala njeno moč v svetu, tako da je bila dežela s superiornimi kulturnimi dosežki upravičena do spoštovanja s strani drugih dežel in vpliva nad njimi (Akira Iriye: *Culture and Power: International Relations as Intercultural Relations*. Diplomatic history, No. 2, 1979, 118–19. V Wang (1994: 502)).

bila superiorna vsem svojim sosedom, ker je bila kitajska kultura superiorna. Prava moč kitajskega cesarja, ki je bil naravni vodja civiliziranega sveta, pa je v skladu s konfucijansko filozofijo izvirala iz njegove moralne in kulturne superiornosti. Skladno s pogledom na svet, ki je v Kitajski videl izvor vse kulture in blagostanja, so svojo kulturo posredovali vsem sosednjim deželam.¹⁷ Vladarji naj bi širili moralno in vrlino med 'barbari', ti pa so lahko bili preobraženi v Kitajce (来华), če so prevzeli kitajske navade. Sosednje dežele so morale biti hvaležne za prejeto omiko in so morale temu primerno sprejeti podrejen položaj v odnosu do Kitajske (*ibid.*).

Do srede devetnajstega stoletja je bilo kitajsko razumevanje svetovne ureditve drugačno od postvestfalskega razumevanja sveta na zahodu (Wang, 2001). Kitajci so videli svet kot neločljiv časovno-prostorski kontinuum, in ne kot prostor, ki ga zapolnjujejo ločene politične entitete. Formalno je kitajski cesar vselej predstavljal absolutnega in najvišjega vladarja vseh Zemljanov. V skladu s takšno perspektivo – razen njihovega cesarstva – na vsem svetu ni obstajala nobena samostojna država (Rošker, 1992: 96). Tradicionalna svetovna ureditev Kitajske zato ni temeljila na konceptu suverenosti, kakršen se je v sedemnajstem stoletju razvil na zahodu, niti ni poznala mednarodne skupnosti v sodobnem pomenu besede. 'Kitajska svetovna ureditev' je imela za center kozmološko določeno mesto kitajskega cesarja, ki je kot nebeški sin vladal celotnemu vesoljstvu. Niti prostorske, niti organizacijsko-administrativne meje cesarstva niso sovpadale z modernimi pojmi suverene države (Paltiel, 2001: 20).¹⁸ Najbolj običajna prisposoba za 'kitajsko svetovno ureditev' je bil univerzum kulturnih vrednot, sredi katerega se je nahajala Kitajska (Wang, 2001). Kitajska je prihajala v stik s tujci, a bolj zaradi same narave interakcije. Kot pravi Ng-Quinn (1993: 44), Kitajci meja med 'državo', 'svetom' in 'kulturo' niso poznali. Tako v tradicionalni Kitajski tudi ne moremo govoriti o pojmu državnih meja v evropskem pomenu. Mejo v tem pomenu so na Kitajskem spoznali šele konec devetnajstega stoletja, ob vdoru zahodnih sil, in z njim povezane ideje o nacionalni državi (Rošker, 1995: 96). 'Mednarodni odnosi' Kitajske so bili osnovani na konfucijanskih načelih primernih odnosov med posamezniki: tako kot je imela vsaka oseba v družbi svoj določen status, tako je imela tudi vsaka država v 'mednarodni družbi' svoj primeren položaj. V 'kitajski svetovni ureditvi', v kateri je bila Kitajska na vrhu hierarhičnega mednarodnega reda, odnosov med člani ni urejalo mednarodno pravo, ampak

---

¹⁷ Kitajska dominacija nad sosedi je bila torej osnovana na kulturnem vplivu, ki je bil znatno drugačen od fizičnih osvajanj v obliki religiozних vojn in kolonializma (Yu, 1999: 184).

¹⁸ Ozemlja kitajskega cesarstva niso nikoli ogrožale sosednje države, ki bi se vtikale v ali tekmovala s 'kitajsko svetovno ureditvijo'. Ni bilo tekmecev cesarski vlogi, ki bi lahko ustvarili potrebo po definiranju politične moči na kakršenkoli način, ki bi bil drugačen od kozmološke vloge cesarja. Sam koncept suverenosti je bil odvečen v vseh svojih oblikah (*ibid.*).

tributarni sistem (Hsü, 2000: 130). To pomeni, da so morale ostale države plačevati tribut kitajskemu dvoru kot znak podrejenosti, s katerim so Kitajci potrjevali občutek lastne superiornosti. Trgovinski vidik plačevanja tributov je bil za Kitajsko kot ogromno in samozadostno državo relativno nepomemben. Druga ljudstva s svojo kulturo na Kitajsko niso mogla narediti vtisa; zdelo se je, da se Kitajci od njih niso imeli kaj naučiti in nič pridobiti (Saje, 1994: 11). Nekateri trdijo (npr. Bernstein in Munro, 1998), da je Kitajska nekoč poskušala vzpostaviti hegemonijo v Aziji, simbolizirano s tributarnim sistemom, a »za razliko od moderne hegemonije, katere cilj so politične in gospodarske koristi, je bil glavni cilj kitajskega tributarnega sistema razširiti vpliv kitajske kulture. Kljub svoji premoči Kitajska ni nikoli poskušala osvojiti 'barbarskih' plemen« (Zheng, 1999: 106).¹⁹ V kitajskem kulturnem in zgodovinskem kontekstu se je hegemonija vedno povezovala z zatiranjem in sebičnostjo. Hegemonija (霸政), ki naj bi s svojo močjo silila ostale v to, da sprejmejo unipolarni režim, naj bi bila nespameten in neučinkovit način vladanja (Zhu, 2001: 46).

V takšnih zgodovinskih okoliščinah je edina resna grožnja od zunaj prihajala od nomadskih plemen iz severa, pa še ta so bila številčno zelo majhna in kmalu sinizirana, tudi ko jim je uspelo Kitajsko osvojiti.²⁰ Ob tem kitajska civilizacija ni le preživela, ampak se je kulturno še obogatila z asimilacijo tujih elementov. Izpostavljanje kitajski kulturi in konfucijanskim vrednotam je tuje vladarje vodilo v uporabo kitajske univerzalistične politične ideologije, zato so tudi delovali kot konfucijanski vladarji v univerzalističnih dimenzijah. S tem se je, ob vpadih tujih ljudstev, kitajska kulturna superiornost nadaljevala s pomočjo sinizacije. Lojalnost vladarju je ostalo pomembno etično načelo kljub temu, da so bili ti vladarji pripadniki nomadskih plemen – spodbujala je namreč občutek skupinske pripadnosti (Ebrey, 1996: 179). Čustveno obarvan odnos do tujine je še povečal Kitajsko zavezanost k lastni civilizaciji in zmanjšal zanimanje za tujino, kar je pomenilo vse večjo introvertnost kitajskega dojemanja sveta in pogojevalo intenzivno zapiranje pred zunanjim svetom (Saje, 1994: 12).

Vsaj v teoriji, če ne vedno v praksi, je kitajski pogled na svet ostajal trdovratno odporen na spremembe. Pomenil je percepcijo sveta, kot so ga zaznavale kitajske oblasti in ne sveta, kakršen je pravzaprav bil (Kim, 1979: 19). Kljub osvojitvi Kitajske s strani Mongolov in Mandžurcev, kot pravi Roy (1998: 7), je Kitajska ohranila občutek superiornosti svoje civilizacije in »večino svoje zgodovine so bili Kitajci brez dvoma

---

¹⁹ Osrčje konfucijanstva je 'benevolenca' (仁), kar pomeni, da kitajski vladarji v odnosu do šibkejših raje izvajajo benevolentno oblast (王道) kot pa hegemonsko oblast (霸道) (Yan, 2001: 38).

²⁰ Samo dvakrat je tem plemenom uspelo prevzeti oblast nad celotnim cesarstvom. Prva dinastija pod tujo – mongolsko – oblastjo je bila dinastija Yuan (1279–1368), druga pa dinastija Qing (1644–1911), pod mandžursko oblastjo.

prepričani, da so vladajoča civilizacija v svetu«. Skozi vso svojo zgodovino se je Osrednje cesarstvo uspešno soočalo z notranjimi in zunanjimi izzivi, »a ko je Kitajska trčila z moderno dobo, se je pojavil dejavnik, ki mu ni bila kos: prodiranje zahoda« (Roskin, 1995: 346). Tako je obdobje dejanske in občutene veličine kitajskega sveta začelo počasi minevati. Prepričani v občutek superiornosti lastne civilizacije v svetu, Kitajci niso bili pripravljene na vpad tehnološko naprednejšega zahodnega sveta. »Več kot stoletje je stara Kitajska propadala v nemirih, ki so se končali šele z zmago komunistov« (*ibid.*).

2.2. STOLETJE PONIŽANJA

Za razumevanje moči, ki jo ima preteklost, je potreben vpogled v krize, ki so prizadele Kitajsko v devetnajstem stoletju (Hunt, 1996: 28). Kitajski odnos do tujcev in negotovost v zunanji politiki danes naj bi bili namreč posledici »nesrečnega srečanja Osrednjega cesarstva z zahodom v zadnjih letih kitajske cesarske dobe« (deLisle, 2001). Ta izkušnja je bila pomembna tudi za ustanovitelje KKP (中国共产党) in njihove naslednike.

Prihod zahoda na Kitajsko so v šestnajstem stoletju naznanile kolonije portugalskih, španskih in nizozemskih trgovcev, ki so se začele pojavljati ob južni kitajski obali. Kitajska je sprva z njimi ravnala kot še z eno vrsto oddaljenih barbarov, ki naj bi jih pritegnila kitajska civilizacija. Asimilirani so bili v družbeni in politični sistem in prisiljeni, vsaj formalno, sprejeti podrejeni položaj za njih same in za vlade, ki so jih predstavljali. Tako se je sprva še vedno ohranjal tradicionalni kitajski pogled na svet, ki je bil obarvan s konfucijanskimi predpostavkami, verovanji in nazori. V devetnajstem stoletju pa se je ta situacija močno spremenila. Evropske države so v svojih poslih s Kitajsko postajale vse bolj agresivne. Posebej Britanci so v Kitajski videli velike možnosti za dobičkonosno trgovino. Na splošno je vse več zahodnih držav na Kitajskem odpiralo predstavništva in zahtevalo eksteritorialne privilegije in imunitete.²¹

V tem času so zahodne sile na Kitajsko gledale kot na podrejeno državo, nevredno članstva v družbi civiliziranih narodov in neupravičeno do enakih pravic in zaščite v sistemu

---

²¹ Tujci so zahtevali izključno upravo nad vse več pristanišči ter svobodnejšo trgovino. Ta pristanišča so kmalu postala koncesije, kjer se tujcem ni bilo treba pokoravati kitajskim zakonom. Pridobivali so vedno več pravic, vključno s pravico pošiljanja krščanskih misijonarjev na Kitajsko in gradnje tovarn na kitajskih tleh. S takšnimi aranžmaji so si izborili področja pod svojim vplivom znotraj Kitajske in oblikovali prijateljske odnose z lokalnimi voditelji, ki jih je cesarska oblast označila kot sovražne. T. i. področja pod tujim vplivom so bila: dolina Dolge reke (Velika Britanija), južna Mandžurija, Fujian in Tajvan (od leta 1895) (Japonska), južni Guandong in Guanxi (Francija), Shandong (Nemčija), severna Mandžurija, zunanja Mongolija in Xinjiang (Rusija). Združene države Amerike (ZDA) so se zavemale za politiko odprtih vrat, v skladu s katero bi vsa področja Kitajske ostala odprta za trgovino s tujimi silami (Garver, 1993: 5).

mednarodnega prava, ki ga je vsiljeval zahod in ki je navidezno prinašal načelo enakosti držav (deLisle, 2001).²² Vdor zahodnih sil v vzhodno Azijo je tako razblinil tradicionalno kitajsko idejo svetovne ureditve, osnovane na Osrednjem cesarstvu. Zahodne sile so prinesle s sabo idejo suverenosti države, a niso bile pripravljene priznati Kitajske kot suverene države (Zheng, 1999: 23).

Od številnih vojaških spopadov med Kitajsko in zahodnimi silami v devetnajstem stoletju je treba opozoriti na prvega med njimi, t. i. opijsko vojno (鸦片战争) med leti 1840–1842, ker je, kot pravi Ebrey (1996: 236), podala 'intonacijo' za tiste, ki so sledili. V kitajskem pomnjenju zgodovine ima ta dogodek velik simbolični pomen. Opijska vojna je bila prvo resnejše ponižanje, ki ga je Kitajska prestala v srečanju s tujci. »V kitajskih očeh ne bi moglo biti bolj vsiljivih, zatiralskih in moralno odvratnih držav, ki vsiljujejo svojo voljo tistim, ki poskušajo delati prav. Ta moralna dimenzija je Kitajcem preprečila, da bi v zahodni civilizaciji videli karkoli, kar bi bilo vredno sprejeti« (*ibid.*).

Dogajanja, ki so vodila v opijsko vojno, so se začela odvijati, ko je Velika Britanija, ob vse večji vojaški moči, zahtevala spremembe v načinu trgovanja s Kitajsko. Trgovati so hoteli na način, kot so med sabo trgovali evropski narodi. Kitajska ni imela nikakršne želje organizirati svoje trgovine po evropskem modelu, Velika Britanija pa je lahko, kot močnejša in tehnološko naprednejša država, vsiljevala svoje pogoje.²³ Te posebne okoliščine so se združile s trgovino narkotičnega opija, ki so ga Britanci začeli izvažati na Kitajsko, da bi rešili problem negativne plačilne bilance z njo. Vse bolj razširjeno uživanje opija med kitajskim ljudstvom je puščalo za sabo škodljive posledice odvisnosti, tako med navadnimi državljani, kot tudi dvornimi uradniki in izčrpavalo zaloge srebra, s katerim so Kitajci Britancem plačevali opij. Zato so kitajske oblasti prepovedale njegov uvoz.²⁴ Britanska vlada je trdila, da je kitajsko cesarstvo kršilo mednarodno pravo, ko je prepovedalo trgovanje z opijem na svojih obalah (Paltiel, 2001: 22). Britanska vlada se je odzvala, zahtevala kompenzacijo za zaseženi opij in leta 1840 poslala veliko floto na kitajsko vzhodno obalo. Zasedli so več pomembnih mest in blokirali morske poti. Avgusta leta 1842 so kitajske oblasti z Veliko Britanijo podpisale nankinško pogodbo (南京条约) o plačilu kompenzacije

---

²² Takšen sistem se je v Evropi začel uveljavljati z vestfalskim mirom leta 1648.

²³ Za povečanje dobička so hoteli ustvariti trg za svoje izdelke na Kitajskem in od Kitajske zahtevali naj se odreče tributarnemu sistemu in začne poslovati z ostalimi narodi na podlagi zahodne tradicije poslovanja (Ebrey, 1996: 235).

²⁴ Leta 1800 je kitajska oblast prepovedala uvoz in domačo proizvodnjo opija. Britanski trgovci so s trgovanjem nadaljevali in začeli opij prodajati kitajskim tihotapcem. Leta 1839 je bil v Guandong poslan uradnik Lin Zexu, da bi preprečil tihotapljenje opija in ustavil njegovo zlorabo med kitajskim ljudstvom. Zasegel je opij v kitajskih skladiščih in prisilil tujce, da so mu predali svoje zaloge, katere je v njihovi prisotnosti uničil. Prisilil je Portugalce, da so izgnali Britance iz Macaua; ti so se posledično naselili na bližnjem otoku Hong Kong (Ebrey, 1996: 237–239).

za vojno škodo in predaji Hong Konga Veliki Britaniji.²⁵ Nankinška pogodba predstavlja za Kitajce prvo v seriji neenakopravnih pogodb, ki so si ena za drugo sledile v devetnajstem stoletju. Vse so kršile kitajsko suverenost ter privilegirale Evropejce. Cena za preprečevanje novih vdorov v kitajsko ozemlje je bila: prvič, da naj Kitajska ureja odnose z zunanjim svetom pod pogoji mednarodne pravne in politične ureditve, ki jo je osnoval (in tolmačil) zahod in drugič, da Kitajska izvede reforme v svoji notranji ureditvi, da bi se bolj skladale z normami zahoda (deLisle, 2001). V teh okoliščinah se je začelo obdobje propadanja konfucijanske cesarske ureditve.

Kitajska je bila v poznem obdobju dinastije Qing torej soočena s krizo preživetja in mesta Kitajske v svetu, saj se zahod ni integriral v kitajski sistem, kar bi zagotavljalo kontinuiteto kitajske veličine in preživetje kitajskega normativnega sistema urejanja mednarodnih zadev (Kim in Dittmer, 1993: 251). Ko pa je bila Kitajska prisiljena pridružiti se mednarodnemu sistemu, ki je vladal širom po svetu sredi devetnajstega stoletja, so začele 'mednarodne norme', ki jih je na Kitajsko prinesel zahod, močno vplivati na kitajsko vodenje zunanje in notranje politike (Wang, 2000).

V skladu s tradicionalno miselnostjo, ki pripisuje moralnim vrednotam moč združevanja in krepite države,²⁶ se je pojavila znamenita formula 中学为体西学为用 (od Kitajske se učiti vrednot, od zahoda pa uporabnosti). Ta predstavlja potrebo po krepitvi države z naprednimi zahodnimi materialnimi oz. tehnološkimi sredstvi in hkrati ohranitvi kitajskih vrednot in norm v vodenju življenja posameznika in družbe (Wu, 2001: 279).²⁷ Kljub temu pa je vlado dinastije Qing, v njenem poznem obdobju, potreba po adaptivnem obnašanju prisilila v odpovedovanje lastnim normam, h katerim se v kosanju z zahodnimi silami šibkejša Kitajska ni mogla več zatekati. Namesto tega so bili prisiljeni sprejeti koncepte kot so narod, suverenost, rasa, državljanstvo in identiteta (Kim in Dittmer, 1993: 251). Kitajska je sprejela koncept suverenosti ob tem, ko je kot žrtev tujih sil trpela politično, ekonomsko in vojaško agresijo s strani zahodnih sil in Japonske, ki so svojo suverenost vzele resno, ignorirale pa so pravice manj razvitih dežel. Vdor zahodnih sil je povzročil obrambni in ksenofobični odziv.²⁸ Kitajci so se počutili kot 'oblegan narod' (Scalapino, 1993: 233).

---

²⁵ Z nankinško pogodbo je Velika Britanija dobila v svojo last otok Hong Kong, z naslednjo pogodbo leta 1860 polotok Kowloon, leta 1898 pa je Velika Britanija pridobila še t. i. Nove teritorije na kitajski celini. Vsa ozemlja so prešla v britansko posest za naslednjih 99 let (Hutchings, 2001: 193).

²⁶ Carol Lee Hamrin: Competing 'Policy Packages' in Post-Mao China. Asian Survey, 24/5, maj 1984. V Wang (1994: 504).

²⁷ Po opijskih vojni je prišlo do prepričanja, da tuje niso povsem neizobraženi barbari, da se je treba z njimi pogoditi in se s pomočjo vojaških tehnik zahoda okrepiti (Saje, 1994: 37).

²⁸ Pod vplivom mednarodnega okolja se je kot del kitajske nacionalne identitete razvil močan odpor do tujcev (Kuang-sheng Liao: Anti-foreignism and Modernization in China, 1860–1980. Hong Kong: The Chinese University Press, 1984. V Zheng (1999: 46)) in tudi nacionalizem se je oblikoval v kontekstu anti-imperializma

Pomen neenakopravnih sporazumov iz kitajskega stališča je, da Kitajska ni bila obravnavana na enakopravni osnovi in so ji bile tako odvzete legitimne pravice, ki jih prinaša suverenost pod mednarodnim pravom. Kot rečeno, zahodne države so prinesle na Kitajsko moderno mednarodno pravo, vendar so ga uporabljale samo med sabo. Niso ga prenesle na Kitajsko oz. so uporabili samo tista načela in pravila, ki so služila namenu zatiranja in izkoriščanja Kitajske.²⁹ Ali kot pravi Madsen (2001: 144), naraščanje pogostosti odnosov med Kitajsko in ostalim svetom je sovpadalo z upadanjem njenih vestfalskih privilegijev in njene notranje suverenosti.

Istočasno se je na notranji ravni kitajska oblast trudila ohraniti nadzor nad veliko in gosto naseljeno deželo. Organiziran upor je bil trajna skrb osrednje vlade, številni upori v poznem obdobju dinastije Qing pa so pripomogli k rušenju starodavnega režima. Najresnejši med temi je bil upor Taipingov (太平天国) med leti 1850–1864.³⁰ Včasih se je morala osrednja vlada istočasno bojevati proti notranjim vstajam in tuji invaziji. V tem času se je na Kitajskem izoblikoval aforizem, da notranji nemiri povečajo kitajsko ranljivost pred zunanji napadi (内乱外患).³¹

Medtem ko so kitajski voditelji začeli spoznavati, kako bi lahko učenje od zahoda okrepilo Kitajsko, so vdore zahodnih sil spremljali nenehni vojaški porazi ter ponižanja in ohranjali neenakopraven status Kitajske v svetu (Zheng, 1999: 16). Svoj vrhunec pa je ponižanje doseglo v obdobju med leti 1894–1900.

V tem času je začela na Kitajsko pritiskati tudi Japonska. Po ponižujočem spoznanju, da postaja Japonska, prej v politični hierarhiji podrejena Kitajski, vse močnejša, moderna država, ki se je sposobna braniti pred zahodnimi silami, je v letih 1894–1895 prišlo do spopada med obema državama. Japonska je z zmago v japonsko-kitajski vojni (中日甲午战争) pokazala, da je z industrializacijo in politično rekonstrukcijo dokončno prehitela Kitajsko in tako postala najmočnejša vojaška sila v regiji (Roy, 1998: 9). Leta 1895, po porazu Kitajske, je japonska vojska prisilila vlado dinastije Qing k podpisu 'neenakopravnega sporazuma' – Shimonoseki (馬關條約) in s silo okupirala Tajvan (Deng,

---

(John E. Schrecker: *Imperialism and Chinese Nationalism: Germany in Shantung*. Chambridge, MA: Cambridge University Press, 1971. V Zheng (1999: 46)).

²⁹ Yang Ziwei: *Jindai Guojifa Xuru Zhongguo Jiqi Yingxiang* (Absorbicija sodobnega mednarodnega prava na Kitajskem in njegov vpliv). Faxue yanjiu, 1999. V Paltiel (2001: 23).

³⁰ Gibanje, ki je zahtevalo nacionalno osvoboditev in ustanovitev nove dinastije, osnovane na elementih krščanstva. Uporniki so izviralni iz revnih in gosto naseljenih predelov province Guanxi. Močno so oslabili dinastijo Qing. Ko so se upori razširili, so Taipingi zavzeli mesto Nanjing in od tam vodili upore in vpade v številne province in mesta po celi Kitajski, predvsem njenem južnem delu (Hutchings, 2001: 171).

³¹ Pojem 内乱外患 (notranji nered in zunanja agresija) se nanaša na krize, s katerimi se Kitajska srečuje. 内乱 in 外患 sta medsebojno povezana. Šibka država pogosto privabi tujo agresijo. Tako je močna in centralizirana država predpogoj za močno in neodvisno Kitajsko v mednarodni skupnosti (Zheng, 1999: 15).

2000: 46). Izguba suverenosti nad svojimi ozemlji (posebej Hong Konga in Macaua³²) se je torej nadaljevala z japonsko okupacijo Tajvana (Hutchings, 2001: 141).

Naslednji velik poraz za dinastijo Qing je prišel pet let pozneje s t. i. boksarsko vstajo (义和团造反). Kot posledica poskusa izгона zahodnjakov v boksarski vstaji leta 1900, so se še okrepili tuji vdori in zahteve zahodnih sil po reparacijah. Kitajska je morala spet sprejeti ostre pogoje, ki so jih narekovali tujci.³³ Ob izgubi suverenega nadzora nad deli svojega ozemlja je prisotnost tujih okupacijskih sil v Pekingu za Kitajsko predstavljala ponovno veliko ponižanje (Hutchings, 2001: 141).

Na prelomu dvajsetega stoletja je bila Kitajska semi-kolonija. Njeno ozemlje je bilo razdeljeno na območja pod nadzorom tujih sil. Poleg tega pa so prihajali na Kitajsko tudi misijonarji, ki so širili zahodno miselnost. Čeprav je Kitajska oblikovala formalne diplomatske vezi z mnogimi državami do obdobja vzpostavitve republike (中华民国),³⁴ še vedno ni bila sposobna izvajati popolnega nadzora nad svojimi notranjimi zadevami, ali preprečiti tujim vladam, da bi delovale znotraj njenih meja. Najbolj očitno manifestacijo tega problema predstavlja versajska konferenca aprila 1919, ki je dodelila nemške kolonije na Kitajskem Japonski, namesto da bi jih vrnila Kitajski. Ta dogodek je Kitajcem pomenil le še dodatno nepravilno dejanje zahodnih držav (Fravel, 1996). Ko je informacija o tej odločitvi prispela na Kitajsko, so se po večjih mestih med ljudstvom razširili nemiri, ki so vodili v

---

³² Portugalci, ki so prispeli na Kitajsko leta 1516, so se nastanili v Macau, od koder so vodili trgovino s celotno Azijo. Portugalska je dobila zemljo v zakup v zameno za plačan tribut Pekingu leta 1557. Macau je prišel tako pod portugalsko upravo. Leta 1844 ga je Portugalska (brez privolitve Kitajske) proglasila za svojo prekomorsko provinco. Leta 1845 so Portugalci odpustili kitajske uradnike in vojake ter obdavčili kitajsko prebivalstvo. Tianjinska pogodba (podpisana 13. avgusta 1862 med Portugalsko in Kitajsko) je priznala Macau status portugalske kolonije, a ker Kitajska ni nikoli ratificirala pogodbe, Macau ni bil nikoli uradno portugalsko ozemlje (Kratka zgodovina Macaua, dostopno na <http://www.lupinfo.com/country-guide-study/macau/macau2.html> (19. 3. 2003)).

³³ Uporniki, ki so se imenovali 'boksarji', so se prvič pojavili v Shandongu v poznih devetdesetih letih devetnajstega stoletja. Nezadovoljni z rastočo prisotnostjo tujcev na kitajskih tleh, so se uprli proti zatiranju in si zadali nalogo izgnati zahodnjake iz države. Upori so se razširili v Peking in Tianjin, kjer so boksarji ubili na stotine Kitajcev, katere so označili kot 'sužnje tujcev' (Hutchings, 2001: 47). Leta 1900 so Velika Britanija, ZDA, Nemčija, Francija, Rusija, Japonska in Avstrija, z namenom, da bi zadušile antiimperialistično gibanje, organizirale zavezniške sile in vodile vojno proti Kitajski. Zajele so Tianjin, Peking, Shanghai in druga mesta. Vlada dinastije Qing je 7. septembra leta 1900 prosila za spravo. Leta 1901 je Kitajska podpisala ponižujoči mednarodni protokol (<http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/note/C1500.html> (15. 9. 2002)) oz. boksarski protokol (辛丑条约). Ta je med drugim zahteval kaznovanje krivih za upor, odškodnino za izgube, ki jo je morala Kitajska plačati tujcem, opravičilo, prepoved uvoza orožja Kitajski za dve leti, ter nastanitev tujih čet na strateško pomembnih točkah od Pekinga proti morju (Hsü, 2000: 401). V kontekstu nemoči in ponižanj v srečanju Kitajske z zahodom, predstavlja Kitajcem boksarska vstaja največji simbol 'antiimperialističnega in patriotskega' boja Kitajske proti tujemu zatiranju (Puska, 1999).

³⁴ Kitajska Republika je obstajala od leta 1912 do leta 1949. Ustanovljena je bila po revoluciji, ki so jo vodili republikanci pod vodstvom Sun Yatsena. Uprli so se cesarski oblasti dinastije Qing, ker naj bi bila nazadnjaška, korumpirana in nesposobna braniti se pred zahodnimi silami. Revolucija se je končala leta 1911, s padcem cesarske oblasti in odstavitvijo Pu Yija, zadnjega kitajskega cesarja. 1. januarja 1912 je postal Sun Yatsen prvi predsednik Kitajske republike. Na tem mestu ga je 12. februarja 1912 zamenjal general Yuan Shikai (Hutchings, 2001: 400–401, 480–481).

gibanje 4. maja (五四运动), neorganizirano javno in kulturno kampanjo, ki si je prizadevala za definiranje mesta Kitajske v modernem svetu.³⁵ Kampanja je pokvarila ugled mlade republike, s poudarjanjem njene nemoči nasproti Evropejcem in Japoncem in okrepila javno podporo za združitev države v boju proti ponovnim vdorom (Madsen, 2001: 145). Kombinacija nezadovoljstva z notranjo ureditvijo države in vdori zunanjih sil se je nadaljevala. Odrazila se je tudi v gibanju 30. maja 1925 (五三〇运动), ki je imelo svoj izvor v Shanghaiju in se kasneje širilo po celi državi.³⁶ Guomindang (国民党)³⁷ je razglašal nacionalno neodvisnost, a je ni dosegel, saj se je le povečalo podrejanje tujim silam, nadaljevala pa se je gospodarska in finančna odvisnost od 'imperialistov'.

Vdor zahodnih sil je prisilil Kitajsko, da je spremenila svojo percepcijo državne moči in svetovne ureditve (Zheng, 1999: 16). S padcem dinastičnega kitajskega cesarstva se je za vedno končala ideja Kitajske kot središča univerzalnega reda – s kitajskim cesarjem kot veznim členom med nebom in zemljo. Nesrečno soočenje Osrednjega cesarstva z zahodom v usihajočem obdobju kitajske cesarske dobe je za sabo pustilo občutek nezaupanja do zahodnih velesil in Japonske. Od začetka opijske vojne leta 1840, do kitajsko-japonske vojne in boksarske vstaje na koncu stoletja, je Kitajska utrpela niz porazov in ponižanj, ki pa so le še podžigala nacionalistična čustva. Ta so se nenazadnje izražala tudi prek komunistov, ki so revolucijo na Kitajskem začeli v dvajsetih letih prejšnjega stoletja.³⁸ Revolucija je svoj glavni cilj – prevzem oblasti – dosegla leta 1949, ko je Rdeča armada³⁹ prevzela nadzor nad vso Kitajsko ter ustoličila KKP.

---

³⁵ Več kot 3000 študentov je v Pekingu demonstriralo proti odločitvi zahoda na mirovni konferenci v Versaillesu – proti predaji bivših nemških koncesij v Shandongu Japonci. Izrazili so odpor proti šibki in korumpirani kitajski vladi in proti tujim oblastem, ki so izkoriščale in poniževale Kitajsko. Demonstracije so prerasle v množična gibanja po celi Kitajski in dobila značaj duhovnega gibanja za uveljavitev ljudskega kitajskega jezika kot sodobnega knjižnega jezika (Madsen, 2001: 145).

³⁶ V zgodnjih mesecih leta 1925 je bil Shanghai preplavljen z valom delavskih stavk. Te so vzpodbudile protiimperialistična gibanja in demonstracije po celi državi. Delavce so v stavke vodila nacionalistična čustva, a tudi grozni pogoji dela in življenja, ki jih je s sabo prinesel zgodnji kapitalistični industrializem (Madsen, 2001: 145).

³⁷ Guomindang v prevodu pomeni ljudsko stranko oz. stranko kitajskega ljudstva, v slovenščino jo prevajamo iz indoevropskih jezikov kot nacionalistična stranka. Je ena dveh glavnih strank (poleg KKP), ki sta se borili za prevlado na Kitajskem od dvajsetih let prejšnjega stoletja. Po zmagi KKP leta 1949 so se njeni privrženci umaknili na Tajvan.

³⁸ Revolucionarno gibanje so začeli kitajski komunisti po ustanovitvi KKP, leta 1921. Po letu 1927, ko je Guomindang porazil komuniste, so se ti zatekli na podeželje, od koder so še naprej vodili revolucionarno gibanje in se krepili s pridobivanjem kmečkih množic na svojo stran. Leta 1949 so pod vodstvom Mao Zedonga dosegli zmago (Meisner, 1999: 20–31).

³⁹ Vojska KKP, ki so jo leta 1927 ustanovili Mao Zedong in ostali komunistični vodje. Sestavljalo jo je predvsem kmečko ljudstvo (Hutchings, 2001: 34).

2.3. ODRAZ ZGODOVINSKEGA SPOMINA KITAJSKE V NJENEM POGLEDU NA SVET

Kot smo videli, v konfrontaciji Kitajske in zahoda ni prišlo le do konflikta dveh sistemov, ampak do konflikta dveh diametralno nasprotujočih si pogledov na svet, z različnima občutkoma lastne superiornosti v svetu. Vsak je znotraj svoje sfere razvil svoj lastni standard delovanja in vsak je hotel uporabiti svoj lastni pogled na svet ob vstopanju v odnose z drugim, ker je pač verjel, da je njegova kultura brezpogojno superiorna (Kim, 1979: 29). Kitajska se je borila, da bi obdržala zahod znotraj svojega hierarhičnega okvirja mednarodnega sistema, a je »močnejši v konfliktu vsilil svojo voljo šibkejšemu in Kitajska je dokončno stopila v družino narodov sveta kot podrejena članica« (Kim, 1979: 46).

Kitajska je bila v preteklosti napadena in osvajana s strani tujih sil, a nikoli prej ni bilo njeno ljudstvo soočeno s filozofijo in kulturo, ki bi lahko kitajski superiorni kulturi predstavljala izziv. Do srede devetnajstega stoletja Kitajska »ni bila več sam sebi zadosten svet, svet samozadovoljnih konfucijanskih učenjakov, ki so verovali v moralno superiornost svoje civilizacije« (Meisner, 1999: 12). Ponižanje Kitajske v srečanju z zahodnimi kolonialnimi silami in spoznanje Kitajcev, da njihova družba ni bila, kot so mislili prej, vrhunec človeške civilizacije, je samo po sebi pomenilo velik udarec za kitajski narod (Roy, 1998: 9). Ponižanja so predstavljala temeljno prelomnico v kitajskem dojetju mesta svoje države v svetu – položaja v političnem centru in vrhu civilizacije (deLisle, 2001). Še pomembnejše od razočaranja nad izgubo prevlade lastnega normativnega sistema pa je, da Kitajci verjamejo, da je večina največjih razočaranj v kitajski diplomatski zgodovini posledica izvajanja mednarodne politike s strani zahoda v skladu z normativnimi in načelnimi vodili politike moči (Christensen, 1999: 242).

Pomembne lekcije stoletja ponižanja so bile naslednje: tuje sile želijo oslabiti in izkoriščati Kitajsko; Kitajska se mora okrepiti do te mere, da vmešavanje v notranje zadeve ne bo več mogoče; svet ni spoznal in priznal nepravilnosti, ki je bila storjena Kitajski, niti ni izkazal Kitajski spoštovanja kot tradicionalno veliki civilizaciji in narodu z izrednimi dosežki; in končno, zapuščina stoletja ponižanja ne bo popolnoma premagana, dokler Kitajska ne pridobi nazaj nadzora nad vsemi kitajskimi zgodovinskimi ozemlji, posebej nad Tajvanom (Roy, 1998: 13). Neenakopravni sporazumi so bili, kot pravi Jiang (2000: 1), za Kitajsko rezultat mednarodne politike moči, tajvansko vprašanje pa izpostavlja najhujše elemente izkazovanja moči velesil in nacionalnega ponižanja Kitajske (Osius, 2001: 42).

Spoznanje krivice, ki jim je bila storjena, in trpljenje Kitajske pod pohlepnim imperializmom Japonske in drugih zahodnih sil sta za vedno ohranila občutek ranljivosti in ogroženosti (Deng, 1999: 49) in se »globoko zakoreninila v kitajsko zgodovinsko zavest« (Kim in Dittmer, 1993: 281). Zato so »Kitajci začeli gledati na mednarodne odnose kot na družbeno darvinistični svet, kjer močni prežijo nad šibkimi« (Deng, 1999: 46). Kot pravi Deng (1999: 47), »zaradi zgodovinskega spomina žrtve v pohlepem svetu Kitajska nanjo [mednarodno skupnost] gleda kot na svet ovac in volkov.« Izhajajoč iz številnih neenakopravnih sporazumov, ki so bili, kot se dojemata na Kitajskem, rezultat uveljavljanja volje močnejšega (Jiang, 2000: 1), je realizem globoko zakoreninjen v kitajskem pogledu na mednarodno politiko (Christensen, 1999: 240).

Zaradi razočaranja ob soočenju s svetovnimi velesilami so bile elite v Pekingu, prav tako kot ostali državljani, vse bolj prepričane, da vodi zunanjo politiko svetovnih velesil le želja po dominanci (Christensen, 1999: 242). Zahod, pravi Shi Yinhong,⁴⁰ ni bil nikoli voljan sprejeti ne-zahodne sile kot sebi enakovredne. Na podlagi občutka superiornosti so zahodnjaki druge narode pogosto (pod)zavestno ocenjevali kot prijatelje ali sovražnike na podlagi njihovih rasnih in kulturnih atributov. »Tako dolgo«, pravi Zheng (1999: 74), »kot bodo zahodne sile verjele v svoje civilizacijsko poslanstvo, bodo zmožne upravičevati in legitimizirati svoje agresivno zunanjepolitično obnašanje«. Kitajska se je na podlagi sprejetih novih norm, kot sta suverenost in enakopravnost vseh narodov, začela zavzemati za svet, ki mu ne dominira nobena velesila (Deng, 1999: 58). Na podlagi izkušenj iz svoje nedavne zgodovine so kitajski politiki namreč ohranili negativno mišljenje glede vloge hegemonije v mednarodnem sistemu. Po njihovem mišljenju je za hegemonsko silo bolj verjetno, da bo uporabljala svoje bogastvo in vpliv za svoje lastne interese, kot pa za javno dobro (Zhu, 2001: 47). Kot pravi Xing (1996: 16), so Kitajci »zaradi invazij in imperializma, ki ga je Kitajska utrpela v svoji moderni zgodovini, spoznali pomembnost neodvisnosti, enakosti in svobode in zasovražili vse oblike invazije in ekspanzije.«

Zaradi izkušenj iz preteklosti so kitajske politične elite kot tudi ljudstvo začeli verjeti, da je edini način za možnost preživetja Kitajske v mednarodni skupnosti izgradnja in ohranitev statusa velesile in s tem preprečitev ponovnega nacionalnega ponižanja (Jiang, 2000: 2; Godwin: 1998: 171; Rath, 1999–2000: 23). Xiao (1996: 60) z drugimi besedami

---

⁴⁰ Shi Yinhong: Why Against China? Beijing Review, 21–27, oktober 1996. V Zheng (1999: 97).

pravi, da je »občutek ponižanja v kitajskem ljudstvu pustil kompleks, ki ga lahko imenujemo 'sanje postati močan narod'.«⁴¹

Ponos na dolgo zgodovino kitajske civilizacije je kljub ponižanjem, ki jih je Kitajska utrpela, postal pomemben dejavnik v kitajski samopodobi. Tako tudi samega statusa velesile Kitajska ne vidi kot pridobitve nečesa novega, ampak kot nekaj, kar ji je dano po naravi (Yan, 2001: 33). Od zgodnjega dvajsetega stoletja so tako nacionalisti kot komunisti pozivali narod v boj za 'pomladitev Kitajske' (真心中华). Slogan⁴² kaže na težnjo po povrnitvi prejšnjega svetovnega statusa, »zato bodo Kitajci nezadovoljni s svojimi gospodarskimi dosežki, dokler Kitajska ne doseže statusa velesile« (Yan, 2001: 34). Kitajci svoj ponovni vzpon smatrajo kot nekaj pravičnega in samo po sebi umevnega (*ibid.*)⁴³

Upad kitajske moči, ki je tako močno zaznamoval obdobje srečanja Kitajske z zahodom, in njeno nemoč bi si lahko razlagali tudi drugače, v smislu, da so bile za nazadovanje Kitajske in njen upad krive zastarele institucije in cesarski sistem ter togost konfucijanstva. A svojo dejansko težo nosi dejstvo, da Kitajci verjamejo v stoletje ponižanja, kot tudi »v obstoj edinstvenega moralnega bistva v središču kitajske civilizacije, ki se mora za vsako ceno ohraniti« (Garver, 1993: 17).

S takšno zgodovinsko zapuščino so se spoprijeli ustanovitelji LRK. »Preganjal jih je strah pred propadom kitajske države. Imeli so more o nacionalnem ponižanju, celo izumrtju, hkrati pa tudi sanje o tem, kako bi ... povzdignili položaj Kitajske v svetu« (Hunt, 1996: 212). Pojavljali so se nezadovoljni intelektualci, katerih glavna skrb je postala kako »zgraditi močno državo, ki bi lahko preživela in cvetela na sovražnem mednarodnem prizorišču« (Meisner, 1999: 12).

»Le malo velesil je občutilo takšno ogroženost tako dolgo časa in od tako močnih tekmecev kot Kitajska« (Harris, 1995: 5). Kot pravi Hamrin (1994: 76), so sodobni vodje podedovali globoko in trajno zaskrbljenost in negotovost glede mesta Kitajske v mednarodni skupnosti, kar je vse prevečkrat zapostavljeno v študiju kitajskih mednarodnih odnosov.

---

⁴¹ Vdor zahodnih sil je prisilil Kitajce, da so spremenili svojo percepcijo državne moči in svetovne ureditve. Čutili so, da je njihov narod resno ogrožen. V luči tega je nastopila kitajska modernizacija in se začel razvijati nacionalizem, cilj obeh pa je bila močna država in nacionalno preživetje (Zheng, 1999: 16).

⁴² Začel se je s Sun Yatsenom in nadaljeval z Mao Zedongom, Deng Xiaopingom in Jiang Zeminom.

⁴³ Levine (1994: 43) govori o tem, kako Kitajci vidijo sebe in verjamejo, da bi se z njimi moralo ravnati:

1. Kitajci so veličastno ljudstvo in Kitajska je veličastna država.
2. Kitajska si zasluži veliko boljšo usodo kot tisto, ki jo je izkusila v modernem svetu.
3. Kitajski bi morala biti priznana odškodnina s strani tistih sil, ki so jo ranile in užalile v preteklosti.
4. Kot veličastna država Kitajska zaseda osrednji položaj v svetovnih zadevah in bi morala biti obravnavana kot velesila.
5. Kitajska suverenost mora biti absolutno spoštovana in takšno spoštovanje izključuje kakršnokoli tujo kritiko kitajske notranje politike.

3. OD IZOLACIJE DO AKTIVNEGA DELOVANJA V MEDNARODNI SKUPNOSTI

3.1. OBDOBJE IZOLACIJE (1949–1978)

Ustanovitev Ljudske republike Kitajske (中华人民共和国)⁴⁴ 1. oktobra 1949 je uradno oznanila konec 'stoletja sramote'.⁴⁵ »Z letom 1949«, pravi Whiting,⁴⁶ »se je končal status Kitajske kot 'objekta mednarodnih odnosov', ki je imel malo možnosti 'delovati v svojem imenu'.«

Mao Zedong je v enem svojih prvih govorov kot novi vodja države dejal: »Naš narod ne bo nikoli več osramočen narod. Postavili smo se pokonci.« (我们的民族将再也不是被人侮辱的民族了. 我们已经站起来了.)⁴⁷ Ko je septembra 1949 otvoril prvo plenarno zasedanje Kitajske ljudske politične posvetovalne konference, je naznanil novo obdobje, v katerega stopa Kitajska:

Vsi smo prepričani, da bo naše delo zapisano v zgodovino človeštva ... Kitajci smo bili vedno velik, pogumen in deloven narod, le v modernem času smo zaostali za svetom. To je bila v celoti posledica zatiranja in izkoriščanja s strani tujega imperializma in zaradi nazadnjaštva domače vlade ...

Od zdaj naprej bo naš narod pripadal skupnosti narodov sveta, ki ljubijo mir in svobodo, in bo pogumno in pridno delal, da bo vzgajal svojo lastno civilizacijo in blaginjo in istočasno podpiral svetovni mir in svobodo ...

Vzponu v gospodarski obnovi bo sledil vzpon na kulturnem področju. Obdobje, v katerem so na Kitajce gledali kot na neciviliziran narod, je zdaj končano. V svet bomo stopili kot narod z napredno kulturo ... nobenemu imperialistu ne bomo nikoli več dovolili, da bi vdrl v našo državo.⁴⁸

Maove komuniste, tako kot Kitajce vseh prepričanj, je vodila goreča želja povrniti Kitajski 'pravično mesto pod soncem' (Hsü, 2000: 660). Kljub temu, da je KKP oznanila konec stoletja ponižanja, pa se s tem dejanski položaj Kitajske v mednarodni skupnosti ni bistveno spremenil. Kitajsko sodelovanje z zavezniškimi silami v drugi svetovni vojni je

---

⁴⁴ V nadaljevanju uporabljam ime LRK namesto Kitajska takrat, kadar želim eksplicitno ločiti Ljudsko republiko od Republike Kitajske, ki jo predstavlja Tajvan.

⁴⁵ Večina javne podpore, ki so jo pridobili komunisti med vojnimi leti, je bila osnovana na patriotskih pozivih k nacionalnemu uporju proti tujim zavojevalcem (Puska, 1999).

⁴⁶ Allen S. Whiting: *Foreign Policy of China*. V Roy Macridis (ur.): *Foreign Policy in World Politics*. NY: Prentice Hall, 1989. V Deng (2000: 46).

⁴⁷ Govor Mao Zedonga ob otvoritvi prvega plenarnega zasedanja kitajske ljudske politične posvetovalne konference, 21. septembra 1949, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/5/mx05342.htm> (15. 7. 2002).

⁴⁸ *Ibid.*

sicer imelo velik vpliv na mednarodni položaj Kitajske in ji je povrnilo del izgubljenega dostojanstva,⁴⁹ predvsem s pomembno vlogo, ki ji je bila dodeljena kot t. i. velesili v svetu po vojni – s stalnim članstvom v VS OZN.⁵⁰ Bila je upoštevana kot spoštovanja vredna suverena članica mednarodne skupnosti in se s tem približala cilju, h kateremu je težila vse od začetkov prisilnega odpiranja v svet (Hutchings, 2001: 9). Vendar ji je bil 'status spoštovanosti', ki so ji ga pripisale zavezniške sile, kmalu odvzet. Državljska vojna med leti 1946–1949 je določila bodočo oblast države.⁵¹ Oktobra 1949, ko je Mao razglasil ustanovitev LRK, zahod na komunistično Kitajsko ni gledal kot na velesilo, temveč jo je videl kot grozečo silo.⁵² Vojaška in diplomatska podpora ZDA Tajvanu⁵³ in odločnost ZDA brzdati kitajski komunizem so kot posledice ideoloških nasprotij med Kitajsko in zahodom v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja preprečevale vstop Kitajske v OZN. Republika Kitajska je ohranjala sedež Kitajske v OZN nadaljnjih dvaindvajset let (Hutchings, 2001: 444).

LRK tako prav v času, ko se je 'postavila pokonci' ni bila priznana s strani mednarodne skupnosti. Med leti 1949–1970 je bila precej izolirana od mednarodnih

---

⁴⁹ Leta 1943 sta se Velika Britanija in ZDA kot zadnji odrekli svojim ekstrateritorialnim privilegijem in Kitajski predali svojo zadnjo naselbino v Shanghaiju z vsemi koncesijami. Na celinski Kitajski (le Hong Kong je ostal pod upravo Velike Britanije) se je končalo obdobje neenakopravnih sporazumov. Novi status Kitajske je bil potrjen decembra leta 1943, ko sta se predsednik ZDA Franklin Delano Roosevelt in britanski premier Winston Churchill srečala s predsednikom Kitajske Čangkajškom (Jiang Jieshi) na prvem sino-zahodnem vrhu v Kairu. Dogovorili so se, da bosta Mandžurija in Tajvan vrnjena Kitajski po porazu Japonske (Hutchings, 2001: 9).

⁵⁰ Kitajska je že leta 1944 na konferenci v Dumbarton Oaksu kot zaveznica v drugi svetovni vojni skupaj s Sovjetsko Zvezo (SZ), Veliko Britanijo in ZDA osnovala načrt za bodočo OZN. Leta 1945 je bil na jaltški konferenci, ki je nadalje oblikovala podobo in vlogo OZN, Kitajski skupaj s Francijo dodeljen sedež stalne članice v VS. Skupaj z ostalimi članicami je 26. junija 1945 podpisala Ustanovno listino (UL) OZN na konferenci v San Franciscu. V začetnih pogovorih o ustanovitvi OZN sta Rusija in Velika Britanija podvomili v kredibilnost Kitajske, da bi postala ena izmed 'štirih policajev' (takrat še brez Francije), vendar so se za Kitajsko zavzele ZDA, z namenom, da bo s statusom velesile le-ta nadzorovala Japonsko v vzhodni Aziji (Russell, R.B.: A History of the UN Charter. Washington, D.c.: The Brookings Institution, 1958, 106, 155. V Šabič, 1999: 124).

⁵¹ Velika kitajska revolucija, kakor jo je poimenovala komunistična partija, je dobila svojo mednarodno dimenzijo leta 1950 v korejski vojni (Severna in Južna Koreja sta se spopadli na meji 38. vzporednika in OZN je obsodila Severno Korejo invazije ter poslala vojaške enote pod vodstvom ZDA na korejski polotok za pomoč Južni Koreji). Kitajska vojska se je spopadla s silami OZN, ko so te dosegle kitajsko mejo na reki Yalu. Vojna je zaostrela politične napetosti med ZDA in Kitajsko, vključitev Kitajske v vojno pa je pomenila širitev hladne vojne v Azijo. ZDA so v času konflikta postavile vojaške baze na Tajvanu ter vojaško in diplomatsko podprle vlado Guomindanga kot edinega predstavnika celotne Kitajske (Hutchings, 2001: 9, 234–235).

⁵² V korejski vojni (1950–53) se je Kitajska borila proti ZDA in bila v OZN označena kot država agresorka. Leta 1959 je OZN spet obdolžila Kitajsko – tokrat kršitve človekovih pravic na Tibetu (Hutchings, 2001: 445).

⁵³ Po izgubi Tajvana v kitajsko-japonski vojni, je 25. oktobra 1945 Kitajska pridobila nazaj suverenost nad otokom. Ko je vlada LRK 1. oktobra 1949 zamenjala vlado Republike Kitajske, se je vladajoča elita Guomindanga zatekla na Tajvan. Ko je junija 1950 izbruhnila korejska vojna, so ZDA poslale svoje sile v Tajvansko ožino, da bi zaščitile režim Guomindanga; tako se je začelo t. i. tajvansko vprašanje (deLisle, 2001). Od takrat in vse do začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja sta se LRK in Republika Kitajska borili za diplomatsko priznanje svoje države v svetu kot edine zakonite predstavnice celotne Kitajske oz. sedeža kitajske vlade. Tajvanu je uspelo obdržati takšen status in deloma sprejeto mednarodno identiteto 'svobodne Kitajske', katero so podpirale predvsem ZDA, do leta 1971 (Hutchings, 2001: 416).

dogajanj. Hkrati z izolacijo so v tem času politični vodje na Kitajskem začeli poudarjati samozadostnost in neodvisnost (Robinson, 1998: 201). Politika izolacionizma je dosegla svoj vrh s kulturno revolucijo (文化大革命) (1966–1976), ko je bila Kitajska tako zaprta sama vase kot nikoli prej v svoji dolgi zgodovini. Mao ni bil voljan podpirati struktur, vrednot in pravil povojnega mednarodnega sistema, v katerem se je Kitajski preprečilo igrati njeno legitimno vlogo (Kim, 1979: 93). Ker je mednarodne organizacije Kitajska videla kot instrumente imperializma in hegemonizma, ni imela ne želje, ne potrebe po tem, da bi v njih sodelovala (Wang, 2000: 74). Njena izkušnja z zahodom v devetnajstem in zgodnjem dvajsetem stoletju jo je izučila, da mednarodni režimi in institucije ne predstavljajo univerzalnih norm ali splošnega dobrega, ampak interese velesil. Marksizem-leninizem (马克思列宁主义), ki ga je Kitajska sprejela kot svoje ideološko vodilo,⁵⁴ je v skladu s takšnim mišljenjem gledal na ključne institucije, ki so nastale po vojni – OZN, Svetovna banka (*World Bank*) in Mednarodni denarni sklad (IMF – *International Monetary Fund*) – kot na instrumente mednarodnega kapitalističnega sistema, osnovanega proti interesom socialističnih držav kot je Kitajska (Harding, 2002).

Po stoletju slabih izkušenj z zunanjim svetom je vodstvo v ljudstvu spet začelo vzbujati zaupanje, da lahko brez tuje pomoči zgradijo svetlo prihodnost (Meisner, 1999: 459). Komunisti so tako na isti način kot nacionalisti pred njimi poudarjali potrebo po izgradnji močne države z lastnim trudom in uporabo idej zahodnega tehnološkega napredka, medtem ko so se izogibali 'nematerialnemu zahodnjaštvu' kot po naravi zlemu.⁵⁵ Poudarjali so potrebo po nasprotovanju 'neokolonializmu' in spodbujali anti-imperialistično enotnost med socialističnimi državami in solidarnost med Kitajsko in tretjim svetom,⁵⁶ saj se je slednji v zgodovini soočal z istimi sovražniki – zahodnimi 'kolonialnimi' velesilami (Snow, 1994: 286; Ness, 1993: 205).⁵⁷ Kitajska politika do tretjega sveta naj bi oblikovala revne države Azije, Afrike in Latinske Amerike v revolucionarno silo, ki bi spremenila globalni *status quo* (Snow, 1994: 283). Hutchings (2001: 143) pravi, da so »kitajski komunisti verjeli, da so v središču svetovne revolucije, tako kot so kitajski cesarji verjeli, da so vladali vsemu civiliziranemu svetu«.

---

⁵⁴ Doktrina marksizma-leninizma in njeno prepričanje o evoluciji kapitalizma v imperializem, je sovpadala s prepričanji Kitajcev, ki so iskali 'pravo pot' za boj proti imperializmu (Garver, 1993: 8).

⁵⁵ Govor Mao Zedonga na zasedanju političnega biroja centralnega komiteja kitajske komunistične partije, 25. aprila 1956, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/7/mx07023.htm> (4. 10. 2003).

⁵⁶ Pogovori Mao Zedonga z gosti iz Azije, Afrike in Latinske Amerike, 7. maja 1960, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/8/mx08169.htm> (4. 10. 2003).

⁵⁷ V identifikaciji s tretjim svetom pa kritika ni bila namenjena le starim kolonialnim silam Evrope, ampak severu kot celoti (Snow, 1994: 287). Kitajsko vodstvo je namreč kritiziralo razviti oz. bogati svet in v prikaz solidarnosti nudilo tretjemu svetu ekonomsko pomoč, ki naj bi predstavljala alternativo pomoči razvitega sveta (Deng, 2000: 46).

Z identifikacijo s tretjim svetom v šestdesetih letih prejšnjega stoletja se je Kitajska oddaljila od SZ, ki je bila njen dotedanji zaveznik, in nastopila je politika nasprotovanja obema velesilama (ZDA in SZ).⁵⁸ Že v času Mao Zedonga so kitajski pravniki in analitiki poskušali umestiti načelo antihegemonije – ta je ob zgodovinsko pogojenem sovraštvu vseh oblik invazije in ekspanzije postala ustaljena tema zunanje politike (Xing, 1996: 16) – v teorije mednarodnega prava (Zou, 2000: 188). Tekom sodobne zgodovine Kitajci ves čas niso zaupali in so nasprotovali domnevni kompatibilnosti stabilnosti svetovne ureditve s hegemonsko oblastjo. Z občutkom ranljivosti in strahom pred nevarnostjo, s katero se sooča Kitajska, je sinificirana verzija marksizma (misel Mao Zedonga) dodala »ideološko in kitajsko avtentičnost zahodnemu družbenemu darvinizmu« (Deng, 2000: 46).

Po otoplitvi odnosov z ZDA, v letih 1971–1972,⁵⁹ je teorija 'treh svetov' (三个世界)⁶⁰ zamenjala 'teorijo dveh taborov' (两个阵营) (socialističnega in kapitalističnega). V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je ta teorija dovoljevala selektivno in simbolično vključevanje Kitajske v mednarodne organizacije, posebej OZN,⁶¹ kjer so večino predstavljale države tretjega sveta. Teorijo treh svetov je Deng Xiaoping prvič javno predstavil v govoru na šestem izrednem zasedanju GS OZN leta 1974 (Hutchings, 2001: 445).⁶² Kljub temu, da se je Kitajska v tem času odpovedala svoji podpori revolucionarnim gibanjem tretjega sveta, in da je maoistična ideologija tam izgubila svoj vpliv, se je identifikacija Kitajske s tretjim svetom nadaljevala (Wang, 2000: 74). Kitajski politiki so še naprej nasprotovali hegemonizmu in v skladu z miroljubno politiko pogosto izjavljali, da

---

⁵⁸ Spor med Kitajsko in SZ se je začel leta 1958, po tem, ko je tedanji sovjetski voditelj Hruščev javno obsodil Stalina in je njegova obsodba kulta osebnosti razvnela vprašanja o ugledu komunističnega gibanja. Hruščevi pogovori z ZDA o miroljubni koeksistenci so za Kitajsko predstavljali nevaren kompromis z 'imperialisti'. Dvomitni so začeli o zavezanosti SZ marksizmu-leninizmu in njeni sposobnosti voditi socialistični tabor. Z vodstvom SZ, ki so ga obtožili 'revizionizma' in 'socialističnega imperializma', so se tudi spopadli v oboroženem konfliktu leta 1969 na reki Usuri (Heilongjiang) (Hutchings, 2001: 396). Sino-ameriški odnosi so seveda ostajali sovražni in zamrznjeni. Mao Zedong je osebno pozival »ljudstva sveta naj se združijo in porazijo ameriški imperializem in njihove lakaje« (Wang, 1994: 485). Kitajski revoluciji je postavil za vzor ljudski upor proti britanskim zavojevalcem med opijsko vojno in odločno izjavil, da ima kitajski moderni revolucionarni boj za svoj cilj najprej in predvsem nasprotovanje invaziji imperializma (Michael Y. M. Kan in John K. Leung: *The Writings of Mao Zedong*. NY: M. E. Sharpe, 1986. V Hunt (1996: 74)).

⁵⁹ Začetek otoplitve odnosov med ZDA in Kitajsko je naznanil skrivni obisk državnega sekretarja ZDA Henryja Kissingerja na Kitajskem leta 1971 in nato javni obisk predsednika ZDA Richarda Nixona februarja 1972 (Garver, 1993: 80).

⁶⁰ Po tej teoriji je prvi svet sestavljen iz dveh supersil, ZDA in SZ, drugega sestavljajo razvite kapitalistične in socialistične države vzhodne in zahodne Evrope, tretjega pa države v razvoju (Meisner, 1999: 409; Hutchings, 2001: 445).

⁶¹ Svojega članstva v OZN LRK ni obnovila vse do leta 1971, ko jo je 25. oktobra Generalna skupščina (GS) z resolucijo št. 2758 priznala kot edinega zakonitega predstavnika Kitajske vključno s Tajvanom (Hutchings, 2001: 445).

⁶² Izdelal jo je že Mao Zedong pred njim.

Kitajska ne bo nikoli postala supersila, ne bo poskušala vzpostaviti hegemonije in ne bo nikoli vojaško ogrožala drugih držav (Xia, 2001: 19).⁶³

Kitajska ni supersila in nikoli ne bo težila k temu, da bi bila ... Če bi nekega dne Kitajska spremenila svojo barvo in se spreobrnila v supersilo, če bi tudi ona igrala tirana v svetu in izpostavljala ostale svojemu zatiranju, agresiji in izkoriščanju, naj jo ljudje sveta identificirajo kot socialistični imperializem, jo razkrinkajo, ji nasprotujejo in naj skupaj s kitajskim ljudstvom delajo na tem, da jo uničijo.⁶⁴

Kitajska je vseskozi poudarjala potrebo po razvoju gospodarstva svetovnega ranga, po ohranjanju vojaške sile le za obrambne namene in nasprotovala vmešavanju v notranje zadeve držav (Bernstein in Munro, 1998: 55).⁶⁵

Po Maovi smrti⁶⁶ je vodstvo Deng Xiaopinga⁶⁷ začelo izvajati mednarodno ekonomsko politiko, ki je Kitajsko še bolj približala mednarodni skupnosti kot celoti. Kitajska je postopoma ublažila svoje verbalne napade na ZDA in izboljšala odnose z zahodnim svetom (Wang, 1994: 485). V prizadevanju za doseganje gospodarskih ciljev je Kitajska postopoma začela sodelovati z vse večjim številom držav. Kot posledica spremembe politike so bila zgodnja osemdeseta leta prejšnjega stoletja priča ponovnemu 'velikemu srečanju' – tokrat v mnogo bolj sprejemljivih okoliščinah – Kitajske in zunanjega sveta (Hutchings, 2001: 12).

---

⁶³ Slogan 'nikoli ne bomo poskušali vzpostaviti hegemonije' naj bi izražal kitajske miroljubne namene in je ostal v uporabi na Kitajskem vse do danes. Tako je Deng Xiaoping poudaril, da je »kitajska strategija vedno bila in vedno bo defenzivna ... Tudi če se bo Kitajska v prihodnosti modernizirala, bo njena strategija ostala defenzivna« (Deng Xiaoping: *Deng Xiaoping guanyu xinshiqi jundui jianshe lunshu xuanbian* (Zbrana dela Deng Xiaopinga o vojaški izgradnji v novem obdobju). Beijing: Bayi chubanshe, 1993. V Zheng (1999: 107)). Podobno je nadaljeval tudi Jiang Zemin: »Kitajska si ne bo nikoli prizadevala za hegemonijo in ne bo nikoli ekspanzionistična« (Poročilo bivšega predsednika Jiang Zemina šestnajstem partijskemu kongresu, 8. novembra 2002, dostopno na <http://www.chinadaily.com.cn/cndy/history/15/fulltext.html> (8. 8. 2003)).

⁶⁴ Govor Deng Xiaopinga v GS OZN, aprila 1974. V Meisner (1999: 395).

⁶⁵ Ob tem, ko je Kitajska poudarjala svojo razžaljenost zaradi zgodovinske krivice, ki ji je bila storjena, je odklonila vodstvo tretjega sveta, da bi prikazala kredibilnosti kitajskega jamstva, da ne bo nikoli delovala kot hegemon v mednarodnih odnosih (Kim, 1994: 411).

⁶⁶ Umrli je 9. septembra leta 1976. Šef KKP je takrat postal novi predsednik vlade Hua Guofeng.

⁶⁷ Ko govorimo o vodstvu Deng Xiaopinga, je treba poudariti, da Deng po letu 1957 (od 1956 do 1957 je bil generalni sekretar KKP) nikoli ni formalno zasedal najvišjih položajev v partijskem in državnem aparatu; kljub temu leto 1978 predstavlja začetek njegovega *de facto* vodenja države, ki je trajalo vse do njegove smrti, februarja leta 1997.

3.2. OBDOBJE POSTOPNEGA INTEGRIRANJA V MEDNARODNO SKUPNOST

Da si bo mednarodno moč Kitajska pridobila le z gospodarskim razvojem in modernizacijo, je postalo pomembno vodilo reforme in odpiranja Kitajske v svet v poznih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja.⁶⁸ Deng Xiaoping je tako politiko odprtih vrat (对外开放政治) zasnoval leta 1977 s kampanjo 'praksa kot edini kriterij resnice' (实践是检验真理的唯一标准) in 'iskanje resnice iz dejstev' (实事求是). Ta je bila osnova za novo teorijo, t. i. 'socializem s kitajskimi značilnostmi' (中国特色社会主义),⁶⁹ ki naj bi obogatil in vključil »univerzalna načela marksizma in leninizma v prakso druge kitajske revolucije, tj. gospodarske izgradnje, reforme in odpiranja zunanjemu svetu«. ⁷⁰ Poudaril je, da je modernizacija

osnovni pogoj za reševanje domačih in zunanjih problemov ... Kakšno vlogo lahko igramo v mednarodnih odnosih, je odvisno od stopnje našega gospodarskega razvoja. Če se bo naša država razvila in postala bogatejša, bomo igrali večjo vlogo v mednarodnih odnosih ... Zato nalogi nasprotovanja hegemonizmu in ponovna združitev države, z vrnitvijo Tajvana domovini, zahtevata uspešen gospodarski razvoj.⁷¹

Ob takšni usmeritvi se je vzpostavil konsenz, da izolacija ni več zaželena in mogoča, saj z njo Kitajska ne bo postala dovolj močan akter v mednarodni skupnosti (Harding, 1994: 399).⁷² Brez integracije v mednarodni sistem bo, pravi Chen,⁷³ izgubila svoj 球籍 (globalno državljanstvo) in ne bo deležna pravičnega mesta v svetu narodov (Zheng, 1999: 17). Pod vodstvom Deng Xiaopinga se je tako začelo z reformami in aktivno udeležbo v

⁶⁸ Xi Laiwang: *Ershiyi shiji zhongguo zhanlue da cehua: waijiao maolue* (Velika strategija Kitajske v 21. stoletju: zunanje zadeve). Beijing: Hongqi chubanshi, 1996. V Zha (2000: 132).

⁶⁹ Deng Xiaopingova formula za izgraditev socializma s kitajskimi značilnostmi, ki jo je predstavil v otvoritvenem govoru dvanajstega partijskega kongresa, 1. septembra 1982, odraža bistvo gibanja za samookrepitev (自強運動). Medtem ko se je zavzemal za modernizacijo in odpiranje zunanjemu svetu, je Deng zavračal kakršnokoli 'mehansko kopiranje in aplikacijo tujih izkušenj in modelov' in pozval Kitajsko, naj osnuje svoj razvoj na lastnih temeljih in sledi svoji lastni poti (Deng Xiaopingov otvoritveni govor na dvanajstem partijskem kongresu KKP, 1. septembra 1982, dostopen na <http://web.peopledaily.com.cn/deng/newfiles/c1010.html> (2. 10. 2003) (v kitajščini) in <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1010.html> (12. 10. 2003) (v angleščini)).

⁷⁰ 'The man who makes history'. Beijing review, 35/43, 1992, str. 17.

⁷¹ Zbrana dela Deng Xiaopinga, Vol. II, 1980, »The present situation and the task before us«, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1390.html> (5. 5. 2002).

⁷² Kitajski strokovnjaki se strinjajo, da je izolacija glavni vzrok za kitajsko nazadovanje. Zaprti sistem pod Mao Zedongom je upočasnil rast, politika odprtih vrat, ki jo je izvedel Deng Xiaoping, pa je prinesla obete dolgoročno rastočega gospodarstva (Yan, 2001: 35).

⁷³ Chen Yizhi: *Zhongguo: shiniangige yu baijiu minyun* (Kitajska: deset let reform in ljudsko gibanje leta 1989). Taipei: Lianjing chuban gongsi, 1999. V Zheng (1999: 57).

mednarodnem gospodarstvu bolj pozitivno gledati na medsebojno odvisnost na gospodarskem področju (Ness, 1998: 156), čeprav obstoja le-te javno pogosto niso priznavali. V skladu s potrebo po krepitvi moči in sodelovanjem od zgodnjih osemdesetih let prejšnjega stoletja se je začela pozornost usmerjati na 'strukturo' (格局) globalne moči. Tesno povezan z 格局 je pojem 'položaj' (地位), ki je blizu zahodnemu pojmu statusa relativne moči države v svetovni politiki. Kot pravi Zha (2000: 133), lahko iz tega logično sklepamo na močan pomen, ki ga Kitajska pripisuje integraciji v mednarodno skupnost, da bi ohranjala in dvignila svoj 地位 in s tem izvajala večji vpliv na oblikovanje bodoče globalne strukture. Kljub temu, da je politika odprtosti še vedno predstavljala potencialno nevarnost za kitajsko vlado, je pomenila manj cilj sam po sebi, kot pa sredstvo za krepitev svoje države in prisotnosti v svetu (Kirby, 1994: 29).

Namesto vojne in revolucije je Deng izpostavil mir in razvoj (和平与发展)⁷⁴ kot glavna trenda, ki vladata v svetovni politiki.⁷⁵ V okviru smernic 'miru in razvoja' so kitajski strokovnjaki za mednarodne odnose začeli počasi obravnavati multilateralizem kot legitimno sredstvo delovanja držav (Wang, 2000: 74). Kitajska se je povezala z glavnimi multilateralnimi institucijami na ekonomskem področju – Svetovno banko in IMF (leta 1980), od leta 1986 pa si je formalno začela prizadevati za članstvo v Splošnem sporazumu o carinah in trgovini (GATT – *General Agreement on Tariffs and Trade*; Svetovna trgovinska organizacija (STO) po letu 1995). Politika odprtih vrat in s tem rastoča integracija v mednarodno ekonomsko ureditev sta Kitajski omogočili dostop do trga, tehnologije in kapitala razvitih držav. V zameno je Kitajska morala začeti vzpostavljati dobre politične in ekonomske odnose z razvitimi državami, kar pomeni, da se je morala vse bolj odzivati tudi na njihove zahteve in učinkovito sodelovati z njimi v mednarodnih odnosih (Wu, 2001: 295; Fravel, 1996). V močnem nasprotju s situacijo pred letom 1970 si je Kitajska torej zdaj postopoma prizadevala pridobiti članstvo v mednarodnih organizacijah, kar je v večji meri, kot pravi Hutchings (2001: 12), nastopilo predvsem po vzpostavitvi polnih diplomatskih odnosov z ZDA leta 1979.⁷⁶ Kitajska je bila zdaj pripravljena vzpostavljati prijateljske

---

⁷⁴ Mir naj bi karakteriziral odnose vzhod-zahod, razvoj pa odnose sever-jug (Wang, 1994: 486).

⁷⁵ Zbrana dela Deng Xiaopinga, Vol. III, 1985, »Peace and development are the two outstanding issues in the world today«, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1330.html> (5. 5. 2002).

⁷⁶ Leta 1977 je bila Kitajska vključena v 21 mednarodnih vladnih organizacij, njeni državljani pa v 71 mednarodnih nevladnih organizacij. Do leta 1994 se je število povzpelo na 50 in 955 (Lampton, 1998). Številnim mednarodnim vladnim organizacijam se je priključila v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Poleg omenjene Svetovne banke in IMF se je pridružila tudi Azijski razvojni banki (*Asian Development Bank*), Mednarodni agenciji za atomsko energijo (IAEA – *International Atomic Energy Agency*), Organizaciji Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*), Konferenci Združenih narodov za trgovino in razvoj (UNCTAD – *United Nations Conference on Trade and Development*), Svetovni zdravstveni organizaciji (WHO – *World Health*

odnose in sodelovati z vsemi državami sveta, na osnovi petih načel miroljubne koeksistence (和平共处五项原则): vzajemnem spoštovanju suverenosti in ozemeljske integritete (互相尊重主权和领土完整); neagresiji (互不侵犯); nevmešavanju v notranje zadeve (互不干涉内政); enakosti in vzajemni koristi (平等互利) ter miroljubni koeksistenci (和平共处) (Zou, 2000: 174).⁷⁷ Ta načela naj bi utelešala nekakšen kodeks mednarodnega obnašanja, ki naj ne bi bilo imperialistično in hegemonistično. Kot takšna naj bi bila osnova post-imperialistične mednarodne ureditve, s poudarkom na suverenosti držav (Garver, 1993: 122).

Od leta 1982 naprej je Kitajska zavzela uravnotežen položaj med ZDA in SZ (Wang, 2000: 74). Da bi ohranila avtonomijo v odnosu z obema velesilama (Harding, 2002), je v skladu s strateškim nezavezništvom, ter ob glasnih kritikah proti domnevnim poskusom svetovne nadvlade supersil, leta 1982 oblikovala novo politiko neodvisnosti – neodvisno zunanjo politiko miru (独立自主的和平外交政策)⁷⁸ (Robinson, 1994: 574), ki jo vodi še danes in ki ji tudi ideološko omogoča sodelovanje z vsemi državami sveta (Zhang, 1999: 144).⁷⁹

Politika odprtih vrat in povezovanje s svetom sta prinesla Kitajski vse bolj ugodne domače gospodarske razmere kot tudi boljši položaj na mednarodnem prizorišču. Po stoletju iskanja pravičnega mesta v svetu, sta ji rastoča gospodarska in vojaška moč, ki jo je takšna politika prinesla, prislužili mednarodno priznanje kot regionalni velesili v azijsko pacifiškem področju in po oceni Svetovne banke možnost statusa supersile do leta 2020 (Hsü, 2000: 981).

Organization), Fundaciji Združenih narodov za otroke (UNICEF – *United Nations Children's Fund*) in več kot 200 mednarodnim agencijam, ki se ukvarjajo z razvojem znanosti in tehnologije (Dittmer, 1999).

⁷⁷ Ta načela so se prvič pojavila v sporazumu med Republiko Indijo in LRK o trgovini in stikih med avtonomno regijo Tibet in Indijo, podpisanim 29. aprila 1954 (oblikoval jih je takratni ministrski predsednik Zhou Enlai). Od takrat so bila glavna opora v kitajskih bilateralnih sporazumih in naj bi, kot s ponosom poudarjajo kitajski strokovnjaki, vplivala na številne dokumente OZN. Zunanji minister Kitajske Qian Qichen je v GS OZN 28. septembra 1994 izjavil, da predstavlja teh pet načel ključ do svetovnega miru: »Vsi narodi, ne glede na razlike v družbenih sistemih, ideologijah in vrednotah ali religijah, lahko živijo v slogi in vzajemno koristno sodelujejo vse dokler se držijo teh načel. Če tega ne bodo počeli, bo to vodilo v prepire, konfrontacije ali celo vojaške konflikte« (Govor Qian Qiqena v GS OZN, 28. septembra 1994. V Roy (1998: 40)). Pet načel miroljubne koeksistence so za kitajske vodje najpomembnejše in osnovne smernice mednarodnega prava (Zou, 2000: 174). V obdobju od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja naprej so postala osnova, na kateri Kitajska vzpostavlja in razvija odnose z vsemi državami in se odpira zunanjemu svetu (Sha, 1995: 20).

⁷⁸ Deng Xiaoping jo je razglasil na dvanajstem partijskem kongresu, septembra leta 1982. Cilj kitajske zunanje politike naj bi bilo namreč mirno mednarodno okolje in neodvisnost (Xia, 2001: 18).

⁷⁹ Čeprav se Deng ni več trudil, da bi gradil zavezništva med revnimi, ampak se je hotel čimprej pridružiti bogatim (Ness, 1998: 156), so kitajski politiki še vedno poudarjali svojo solidarnost in sodelovanje s tretjim svetom kot pomemben element svoje zunanje politike. Še več, uravnotežena politika do ZDA in SZ je povzročila definitivni preobrat k tretjemu svetu (Robinson, 1994: 574–575); odpiranje je postavilo v ospredje identiteto države v razvoju, ki se bori proti grožnjam državni suverenosti (Ness, 1993: 206).

4. VZPON KITAJSKE

4.1. KREPITEV DRŽAVE

4.1.1. Gospodarska rast

Med leti 1820 in 1952 je svetovno gospodarstvo močno napredovalo. Svetovni proizvod je zrasel za osemkrat in svetovni bruto družbeni proizvod (BDP) *per capita* (PCP) za šestkrat. Na Kitajskem pa je BDP/PCP padel. Njen delež svetovnega BDP je padel z 1/3 na 1/20 (Maddison, 1998: 16). Po letu 1949, ko se je vzpostavil centraliziran nadzor nad državo, sta nacionalna enotnost in neodvisnost postali prioriteti KKP. Tako se je kitajska politika zatekla k izolaciji in 'kitajskemu načinu reševanja političnih in družbenih problemov' (Foy in Maddison, 1999). S tem je bila Kitajska odrezana od rastočega svetovnega gospodarstva in od tujih naložb (Maddison, 1998: 16).⁸⁰ Ohranjala je centralno planirano in državno nadzorovano gospodarstvo.⁸¹ Vladne politike so tako kitajsko gospodarstvo ohranjale stagnantno in neučinkovito, življenjski standard Kitajcev pa je bil znatno nižji od življenjskega standarda v mnogih državah v razvoju (Morrison, 2003: 1). Politični pristopi, ki jih je uporabljal Mao za izgradnjo močne kitajske države, so državo privedli v gospodarsko katastrofo in predstavljali resno grožnjo vsemu, za kar so se partijski vodje borili, tj. za močno kitajsko državo in lojalnost ljudstva državi (Zheng, 1999: 91).

---

⁸⁰ Mao Zedong je poskušal izboljšati gospodarsko situacijo države, zato je izvedel poseben gospodarski program, imenovan Veliki skok naprej (大跃进) (1957–1960). Program je temeljil na Maovem ideološkem prepričanju o proizvodni moči množic in potrebi po vsesplošni mobilizaciji ljudstva za fizično delo, kar bi omogočilo masovno proizvodnjo in s tem relativno samozadostno kitajsko gospodarstvo. Prvotni načrt postopne preobrazbe kitajske družbe v socializem, ki je bil v veljavi do leta 1957, je zamenjala potreba po takojšnji 'socialistični preobrazbi kmetijstva, industrije, trgovine in obrti'. Potreba po masovni proizvodnji je vodila v kolektivizacijo kmečkega in mestnega gospodarstva, z ustanovitvijo centraliziranih in hierarhično osnovanih komun pod državnim nadzorom leta 1958. Program pa ni prinesel uspeha, ampak je le še poslabšal situacijo. Kakovost in raznovrstnost proizvodov sta trpeli na račun večjih količin proizvedenega. Tržne sile so bile zatrte. Veliki skok naprej je prinesel ogromne izgube v gospodarstvu (letni upad rasti v kmetijstvu je bil 9,7 %) in veliko lakoto, zaradi katere je umrlo okoli 15 milijonov ljudi. Po polomu Maovega programa si je vladajoča elita v letih 1961–1965 (Liu Shaoqi, Zhou Enlai in Chen Yun) zastavila bolj realne cilje proizvodnje in stopnje gospodarske rasti, ter s tem preusmerila poudarek na lahko industrijo in kmetijstvo in zmanjšala pomen komun. Država si je gospodarsko opomogla. Mao pa je menil, da država 'spreminja svojo barvo' in se odmika od glavnega cilja – komunizma. Poudaril je potrebo po ideološki mobilizaciji ljudstva, opiranju na samozadostnost in delovno intenzivnem gospodarstvu, kar je v grobem predstavljala t. i. kulturna revolucija. Ta je ohromila gospodarsko rast, povzročila stagnacijo tehnološkega napredka in skoraj popolno prekinitvev mednarodne trgovine (Zhang, 1996: 13–18).

⁸¹ Država je določala proizvodne cilje, nadzorovala cene in razporejala vire. Konkurenca skoraj ni obstajala, zunanja trgovina je bila omejena le na dobrine, ki jih Kitajska ni mogla proizvesti, ali jih ni imela (Morrison, 2003: 1).

Po smrti Mao Zedonga je Deng Xiaoping izpostavil pomen gospodarske moči za preživetje in krepitev države, ki jo je Mao zgradil. Ne glede na ceno, ki jo je terjala gospodarska reforma, so bili kitajski vodje prepričani, da Kitajska brez nje ne more postati močna država.⁸² Številne reforme, ki jih je leta 1978 začel uvajati novi vodja Deng Xiaoping, so radikalno spremenile Kitajsko in jo povedle na pot modernizacije (Zhang, 1996: 12).⁸³ Program politike odprtih vrat je vključeval spodbujanje mednarodne trgovine in tujih kapitalskih naložb, s čimer bi Kitajska pridobila velike količine tujih deviznih rezerv, ki bi omogočile njeno modernizacijo in čim večjo neodvisnost (Zha, 2000: 135). Kot posledica programa se je začelo obdobje odločnega vstopanja Kitajske na svetovni trg in veliki uspehi v njenem domačem gospodarstvu.

Navkljub različnim ocenam in statistikam o kitajski gospodarski rasti – pogosto od 9,4 % do 9,8 % na leto⁸⁴ – je bila le-ta po reformah leta 1979 ocenjena kot skoraj brez primere v svetu (World Bank, 1997: 2) (tabela 4.1.1.).⁸⁵ Cilj početverjenja BDP, ki si ga je vlada zastavila leta 1980, je bil dosežen predčasno. Kitajski BDP je bil leta 1999 6,8-krat večji od tistega leta 1978 (Liu, 2000: 4). Stopnje rasti BDP so bile veliko nad povprečji drugih držav. Presegle so tudi tiste velikih držav v razvoju, kot sta Indija in Indonezija, kot tudi sosednji dve novo industrializirani gospodarstvi Tajvana in Južne Koreje, prav tako držav, kot sta Japonska in ZDA (Yeh, 2001: 70).

BDP merjen v pariteti kupne moči (PPP – *purchasing power parity*) ocenjuje velikost kitajskega gospodarstva na 5,7 milijard ameriških dolarjev, kar je znatno več od japonskega BDP v PPP (3 milijarde) in nemškega (1,8 milijarde), ter znatno več kot polovica velikosti gospodarstva ZDA (World Bank, 1997: 2).

Ne glede na povečanje števila prebivalstva se je početveril tudi BDP/PCP (Liu, 2000: 4). Po oceni Svetovne banke (1997: 2) je ta rasel od leta 1978 do 1995 s stopnjo 8 % na leto, po Maddisonovi oceni (1998: 16) (za leta od 1973 do 1995) pa 5,4 %, kar pa v obeh primerih

---

⁸² Xi Laiwang: *Ershiyi shiji zhongguo zhanlue da cehu: waijiao maolue* (Velika strategija Kitajske v 21. stoletju: zunanje zadeve). Beijing: Hongqi chubanshi, 1996. V Zha (2000: 132).

⁸³ Reforme, ki so pripomogle k večji učinkovitosti in večji rasti produktivnosti kitajskega gospodarstva:

- Kmetje so dobili nadzor nad svojo zemljo in večji dostop do trga. Državni monopol nakupa in trženja kmetijskih izdelkov je bil odpravljen; kmetje so lahko začeli prodajati na prostem trgu. To je za kmete predstavljalo posebno spodbudo in povečala se je produktivnost.
- Prišlo je do povečanja razpona proizvodnje v industriji malega obsega, posebej na ruralnih področjih.
- Rigidni monopol tuje trgovine in politika avtarkije sta bila odpravljena po letu 1978. Odločitve o tuji trgovini so se decentralizirale; ustvarjene so bile posebne ekonomske cone kot območja proste trgovine za privabljanje tujih naložb, pojavila se je konkurenca podjetij na prostem trgu, izboljšala se je alokacija virov in povečalo se je zadovoljstvo potrošnikov (Maddison, 1998: 16).

⁸⁴ Po oceni, ki jo je izdelal Liu (2000: 4) – oceni, ki se pogosto pojavlja v kitajskih virih – naj bi bila stopnja rasti 9,8 %, po oceni Svetovne banke (1997: 2) pa (le) 8 %.

⁸⁵ Povprečna letna stopnja rasti v svetu od 1979–1997 je bila 3,3 %; 2,5 % v razvitih državah in 5,5 % v državah v razvoju (Morisson, 2003: 4).

pomeni hitrejšo rast od katerekoli druge azijske države razen Koreje oz. rast v pet- ali celo šestkratnem svetovnem povprečju (ta naj bi bila 1,11 %). Po zaslugi rastočega gospodarstva je 200 milijonov Kitajcev prestopilo prag absolutne revščine (World Bank, 1997: 2).

Tabela 4.1.1.: Povprečna letna stopnja rasti BDP Kitajske: 1960–2001:

Obdobje	Povprečna letna stopnja rasti
1960–1978 (pred reformo)	5,3
1979–2001 (po reformi)	9,4
1990	3,8
1991	9,3
1992	14,2
1993	13,5
1994	12,7
1995	10,5
1996	9,7
1997	8,8
1998	7,8
1999	7,1
2000	8,0
2001	7,3

Vir: Morrison (2003: 2).

Kitajska trgovina se je v dveh desetletjih politike odprtih vrat povečala za več kot desetkrat. Obseg zunanje trgovine je rasel letno za 13,5 % in kitajski delež v svetovni trgovini se je povečal od 0,8 % na 3 % (Maddison, 1998: 16). Leta 2000 je delež zunanjetrgovinske menjave predstavljal 30 % BDP Kitajske, kar jo uvršča na deseto mesto med največjimi trgovskimi državami (Hutchings, 2001: 146).⁸⁶

Kitajska je v zadnjih dveh desetletjih najhitreje rastoče svetovno gospodarstvo, drugi največji prejemnik tujih neposrednih naložb in poseduje drugo največjo zalogo tujih deviznih rezerv (Jackson, 2000: 3). Močni zunanji gospodarski položaj države pomeni nizko ranljivost Kitajske na zunanje gospodarske pritiske ali makroekonomska neravnovesja (Bottelier, 2000: 64).⁸⁷

⁸⁶ Kitajska zunanja trgovina se ocenjuje na 3000 milijard yuanov letno (375 milijard ameriških dolarjev) (Jackson, 2000: 3).

⁸⁷ Med azijsko finančno krizo Kitajska, za razliko od ostalih držav v regiji, ni bila neposredno prizadeta. Lampton (1998) navede razloge: 1) Kitajska valuta ni prosto konvertibilna, tako se zmanjšujejo špekulativni pritiski; 2) Kitajska ima velike devizne rezerve (okoli 140 milijard ameriških dolarjev, brez upoštevanja ločenih virov Hong Konga), kar ji pomaga prebroditi kratkoročne tržne deficite; 3) velik delež tujih naložb na Kitajskem se odvija v obliki neposrednih naložb v tovarne in druga premoženja in ne v obliki bolj nestanovitnih finančnih naložb v vrednostne papirje; 4) kljub velikim zunanjim dolgovom Kitajske je, za razliko od ostalih držav Azije, večina teh dolgoročnih; in 5) čeprav so tuje neposredne naložbe veliko prispevale k rasti gospodarstva v zadnji petnajstih letih, so kot glavno gonilo rasti služili predvsem domači prihranki.

Kitajski viri predvidevajo, da se bo Kitajska dokončno modernizirala v prvi polovici tega stoletja. Po teh ocenah bo v skladu z načrti za razvoj gospodarskega in družbenega razvoja, oblikovanimi za začetek enaindvajsetega stoletja, Kitajska do leta 2010 sorazmerno dobro razvila svoj gospodarski sistem. BDP države iz leta 2000 se bo podvojil, izboljšal se bo življenjski standard ljudi. To pomeni, da kitajsko gospodarstvo v enaindvajsetem stoletju stopa v novo fazo, začetno stopnjo t. i. tretjega koraka v strateškem razvoju (Liu, 2000: 4–5).⁸⁸

Po vseobsežni gospodarski izgradnji zadnjih petdeset let je Kitajska danes ena izmed največjih gospodarskih sil, z največjim potencialom razvoja v svetu.⁸⁹ Kitajska je postala pomemben tržni partner, pomembna sila v mednarodnih ekonomskih institucijah in center regionalne trgovine (Robinson, 1994: 580). Kitajska je z izjemno hitrostjo dosegla v eni generaciji to, za kar so ostale države potrebovale stoletja. »V državi, katere populacija presega tisto subsaharske Afrike in Latinske Amerike skupaj, je bil to edinstven razvoj našega časa« (World Bank, 1997: 97).

4.1.2. Vojaška moč

Kitajski voditelji so pogosto poudarjali, da je glavni cilj vojaške modernizacije Kitajske zagotovilo, da v enaindvajsetem stoletju Kitajske ne bo več zastraševala superiorna vojaška moč drugih držav, in da zunanje politike Kitajske ne bo omejevala vojaška šibkost, kot je bilo to v devetnajstem stoletju in prvi polovici dvajsetega stoletja (Godwin, 1998: 188). Vojaška moč, ki je pomemben sestavni del 'vsesplošne nacionalne moči' (综合国力), naj bi tako pomagala povrniti Kitajski njeno izgubljeno mesto v svetu, izraziti identiteto velesile in igrati pomembnejšo vlogo v mednarodnih odnosih. Rastoča vojaška moč naj ne bi sama po sebi Kitajski prinesla statusa velesile ampak, kot pravi Wo-Lap Lam (1999: 162), si vodstvo želi razvite in mogočne vojske, ki bi sovpadla s konceptom kitajske veličine.

Reforme na gospodarskem področju, pod vodstvom Deng Xiaopinga, so Kitajski omogočile vzpostaviti učinkovitejšo vojaško strukturo, a navkljub znatnemu porastu kitajske gospodarske moči, številke o porastu vojaške moči v osemdesetih letih prejšnjega stoletja

---

⁸⁸ Kitajska vlada je leta 1987 predstavila tri-stopenjsko razvojno strategijo: Prvi korak je podvojiti BDP in zagotoviti, da bodo imeli ljudje dovolj hrane in oblačil. Cilj je bil dosežen že konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. Drugi korak je početriniti BDP iz leta 1980 do konca dvajsetega stoletja. To je bilo doseženo predčasno, že leta 1995. Tretji korak je povečati BDP/PCP, da bo dosegel stopnjo srednje razvitih držav do srede enaindvajsetega stoletja. Po načrtu bo socialistično tržno gospodarstvo izboljšano do leta 2010 in leta 2020 bo vzpostavljena sorazmerno zrela socialistična tržna gospodarska struktura (New Star Publisher, 2002: 77–79).

⁸⁹ New Star Publisher (2002: 76).

govorijo v obratni smeri. Vojaško gospodarstvo se je po uvedbi Deng Xiaopingovih reform preusmerilo v civilno, saj naj vojaška rast ne bi bila mogoča brez primerne gospodarske rasti (SIPRI, 1991: 156). Deng je ob tem poudaril, da je treba zmanjšati število pripadnikov Ljudske osvobodilne armade (中国人民解放军) (LOA), da se bodo lahko viri, ki se usmerjajo v vojaški sektor, bolj učinkovito uporabili drugje (SIPRI, 1986: 218). Večji del osemdesetih let prejšnjega stoletja je kitajska potrošnja za obrambo tako močno padala. Kitajski viri pravijo,⁹⁰ da je delež vojaške potrošnje v vladnih finančnih stroških padel za več kot eno tretjino – s 17,5 % leta 1979 na 10,5 % leta 1985. Po podatkih SIPRI (1990: 184–185), je v deležu celotne vladne potrošnje uradna potrošnja za obrambo padla z 10,4 % na 8,4 %, med leti 1985–1989.⁹¹ Do leta 1989 je bila Kitajska velika izjema v trendu rastoče potrošnje za obrambo v regiji (SIPRI, 1993: 386). Bila je edina velika sila, katere vojaška potrošnja je skozi desetletje konstantno padala (SIPRI, 1990: 184).

Res je, da je bila vojaška modernizacija na zadnjem mestu med štirimi modernizacijami (四个现代化),⁹² da je vojaški proračun stagniral, da je LOA prišla v slabo luč zaradi preteklih napak,⁹³ da je bilo njeno vodstvo prestaro in zavezano tradiciji, vojska slabo izurjena in slabo oborožena za sodobne konflikte in proizvodnja v vojaške namene naj bi se skrčila. Res pa je bilo tudi, da je bil vojaški proračun tretji največji na svetu, da je Kitajska posedovala velike, rastoče, raznolike, razkropljene in vse hitreje modernizirajoče se oborožene sile, da so bili novi oficirji bolj izurjeni in mlajši kot kdajkoli prej od ustanovitve LRK, da je uvajala nove taktike, strategija ljudske vojne se je modernizirala,⁹⁴ proizvedli in

---

⁹⁰ Beijing Review, 45/1992, 6. V Zhang (1999: 184).

⁹¹ Celo porast z 21,8 milijard yuanov (2,7 milijard ameriških dolarjev) leta 1988 na 24,6 milijard (3 milijarde ameriških dolarjev) leta 1989, ki je pomenil nominalno rast 12,6 %, je bil dejansko padec za 5–6 % v realnih cenah, po prilagoditvah za predvideno visoko inflacijo (SIPRI, 1999: 184–185).

⁹² T. i. program štirih modernizacij zajema modernizacijo kmetijstva, industrije, znanosti ter tehnologije in vojske.

⁹³ Po tragičnih posledicah, ki jih je prinesla kulturna revolucija, je vodstvo za napake obdolžilo vojsko, ki je revolucijo dejansko vodila. Krivda je padla predvsem na Lin Baoa, ki je bil v času kulturne revolucije obrambni minister. Prek njega je Mao Zedong nadziral vojsko. 'Revolucionarna vojska' (人民革命军) je posebljala vrednote kulturne revolucije oz. t. i. Maove moralne vrednote (znotraj LOA je bila med drugim ustanovljena 'velika šola Maove misli' (毛泽东思想). LOA je imela v času revolucije zelo veliko politično vlogo, v boju za oblast nad KKP je izvajala čistke in nadzorovala skoraj vsa področja vsakdanjega življenja (Meisner, 1999: 245–407).

⁹⁴ V obdobju 1949–1970 je Kitajska označevala svojo vojaško strategijo kot 'ljudsko vojno' (人民战争). Koncept je razvil Mao Zedong med kitajsko državljansko vojno (med leti 1927–1937 in 1945–1949) in vojno proti Japonski (med leti 1937–1945). Strategija je bila osnovana na bojazni, da se bo Kitajska kmalu soočila z invazijo materialno superiornih, a številčno inferiornih sovražnikov, ki želijo okupirati večja območja kitajskega ozemlja. Moč 'ljudske vojske' naj bi temeljila predvsem na velikosti vojske in moči ljudstva. Po Maovi smrti se je 'ljudska vojna' formalno preoblikovala v 'ljudsko vojno pod modernimi pogoji' (现代技术条件人民战争), kar je pomenilo predvsem izboljšavo vojaške tehnologije in materialne opreme (Burles in Shulsky, 2000: 22–29).

uvozili pa so veliko nove vojaške opreme (Robinson, 1994: 582–583).⁹⁵ Postalo je jasno, da je Kitajska kljub vsemu na poti v obdobje vojaške rasti (*ibid.*). K temu seveda prispeva tudi dejstvo, da od leta 1964 Kitajska poseduje jedrsko orožje (SIPRI, 1986: 97).

Obdobje zmanjšane potrošnje se je leta 1989 končalo.⁹⁶ Od takrat je bil uradni obrambni proračun vsako leto priča realnim porastom. Vojaška potrošnja v državnem proračunu je zrasla na 32,5 milijard yuanov (4 milijarde ameriških dolarjev) v letu 1991, 37 milijard leta 1992 in 42,5 milijard (5,3 milijarde ameriških dolarjev) leta 1993.⁹⁷ Od leta 1989 do 1992 so realni stroški za obrambo zrasli za več kot tretjino (SIPRI, 1993: 387). Med leti 1995–2000 je vojaška potrošnja rastla s povprečno letno stopnjo skoraj 11 % v realnih okvirjih. Leta 2001 je bil njen porast 16,2 % (na 141 milijard yuanov oz. 17,6 milijard ameriških dolarjev) (SIPRI, 2002: 250). Kitajska je danes na sedmem mestu po vojaški potrošnji na svetu (za ZDA, Rusijo, Francijo, Japonsko Veliko Britanijo in Nemčijo). Njen delež predstavlja 3 % svetovne vojaške potrošnje (SIPRI, 2002: 235).

Pri ocenjevanju kitajske vojaške moči pa je treba opozoriti na dva problema. Prvič, podatki, ki govorijo o rasti vojaške potrošnje, so osnovani na podlagi realnih cen. Wang⁹⁸ je izdelal oceno celotne vojaške potrošnje v primerjavi z uradnim obrambnim proračunom in pokazal, da državna potrošnja v vojaške namene dejansko ne narašča. Ob upoštevanju visoke inflacije naj bi bil namreč odstotek proračuna za obrambo v državnem proračunu ves čas skoraj nespremenjen. Predstavljal naj bi 1,7 do 1,8-kratno velikost uradnega proračuna za obrambo. Po oceni Wang je bil leta 1998 delež državne potrošnje za vojsko celo za 0,7 % nižji kot leta 1989. Kitajska je leta 1998 za nacionalno obrambo porabila manj kot 2 % BDP, kar je manj v primerjavi s potrošnjo v ostalih državah – Indija: 2,4 %, Južna Koreja: 3,2 %, ZDA: 3,4 %, Tajvan: 3,5 % in Rusija: 4,0 % (*ibid.*).

Ne glede na različne ocene o velikosti kitajske vojske in vojaški potrošnji, osnovane na različnem pristopu k številkam, pa je bolj sporen drug problem, in sicer vprašanje ocene vojaške moči Kitajske, kar se tiče izvenproračunske potrošnje za obrambo. Nekateri trdijo, da je dejanski kitajski vojaški proračun celo tri- do šestkrat višji, kot kažejo uradne

---

⁹⁵ Leta 1985 je Kitajska preusmerila sile LOA v pripravljenost za 'lokalne' (局部战), 'omejene' (有限戰爭) vojne na Kitajski periferiji, vključujoč obrambo svojih meja na morju, zahtevanih teritorijev v Južnem in Vzhodnem kitajskem morju, in v možnost obnovitve suverene oblasti nad Tajvanom. Od leta 1988 LOA prejema vse več virov za razvoj programov v te namene (Godwin, 1998: 172).

⁹⁶ Zalivska vojna leta 1991 je nakazala nov, tehnološko naprednejši način vojskovanja. V novih pogojih so kitajski stratezi 'lokalni vojni' dodali frazo 'pod visoko tehnološkimi pogoji' (高技术条件). Ta je narekovala tehnološko modernizacijo kitajske vojske. Povečala se je potreba po vlaganju sredstev v vojaške namene, kar je predstavljalo dodatne stroške v vladnem proračunu (Burlin in Shulsky, 2000: 29).

⁹⁷ Beijing Review, 21/1993, 10. V Zhang (1999: 175).

⁹⁸ Shaoguang Wang: The Military Expenditure of China, 1989–98. V SIPRI (1999: 347).

številke.⁹⁹ Tako se ugotavlja (Godwin, 1998: 172), da tudi padec v vojaški potrošnji med leti 1979–1987, ki ga kažejo letna proračunska poročila, najverjetneje dejansko ne odraža realnih stroškov za obrambo. Pomanjkanje transparentnosti kitajske vojaške potrošnje je še vedno akutno (Zhang, 1998: 175). Da je uradni proračun samo del virov, uporabljenih za podporo vojaškim silam, je danes javna skrivnost (SIPRI, 1999: 334).¹⁰⁰

Navkljub različnim podatkom, ki pričajo o kitajski vojaški moči, pa je znano dejstvo, da je Kitajska postopoma izboljšala svojo skoraj tri milijonsko vojsko in pridobila mnogo sodobnih letal, izstrelkov in podmornic. Tudi njene dokaj majhne jedrske sile so dobro opremljene. Medcelinski izstrelki imajo doseg 8.000 kilometrov in so zmožni doseči Moskvo in zahodno obalo ZDA (Hsü, 2000: 992). Poleg tega je treba omeniti, da je Kitajska dne 15. 10. 2003 v vesolje izstrelila svoje prvo vesoljsko plovilo s človeško posadko, s čimer je postala tretja država, poleg nekdanje SZ oz. današnje Rusije in ZDA, ki je v vesolje poslala človeka. Predsednik Kitajske Hu Jintao je uspešno izstrelitev opisal kot »zgodovinski dogodek kitajskega ljudstva v prizadevanjih, da bi se povzpelo na vrh svetovne znanosti in tehnologije.«¹⁰¹

Kitajska vojaška moč raste, z njo pa so bile opazne spremembe položaja Kitajske v mednarodni skupnosti. Kitajska je postala osrednja komponenta v ravnotežju moči v severovzhodni, jugovzhodni in južni Aziji, predvsem glede njene vloge pri odvratanju napada Severne Koreje na Južno Korejo, Vietnamske invazije na Tajsko in Indijskih poskusov napada na Pakistan. Kitajska je postala varnostni porok regionalnemu miru v Aziji (skupaj z ZDA) ter element globalnega jedrskega izenačevanja (Robinson, 1994: 582–583).

Po gospodarskih spremembah v času, ko je državo vodil Deng Xiaoping, je Kitajska tako začela ustvarjati pogoje za obnovo svoje zgodovinske veličine (Bernstein in Munro, 1998: 57),¹⁰² hkrati pa so mnogi opazovalci začeli verjeti in pričakovati, da bo Kitajska v prihodnosti postala regionalno dominanten in globalno pomemben akter (Möller, 2000). Tudi kitajski vodje in državljani so postopoma začeli verjeti, da bi Kitajska v bližnji prihodnosti resnično lahko postala velesila (Yan, 2001: 33) in uresničila cilj, h kateremu stremijo Kitajci

---

⁹⁹ Npr. Godwin (1998: 172) in Shambaugh (David Shambaugh: 'China's military in transition: Politics, Professionalism, Procurement and Power Projection'. *China Quarterly*, 146 (junij 1996), 287. V Zhang (1998: 174)).

¹⁰⁰ Večina analitikov verjame, da kitajski objavljeni proračun znatno podcenjuje njeno celotno potrošnjo za nacionalno obrambo, čeprav ni konsenza, kje ti 'skriti viri' ležijo in kako velika je dejansko njena potrošnja. Glavni problem za analizo kitajske vojaške potrošnje je nedostopnost podatkov. Kitajski vodje so zelo nevoljni objavljati podatke o vojaški potrošnji države, ki tako v večjem delu ostaja skrivnost. Tudi Bele knjige o nacionalni obrambi iz let 1998, 2000 in 2002 ter Bela knjiga o nadzoru orožja in razoroževanju iz leta 1995 ne odkrivajo veliko o celotni vojaški potrošnji (SIPRI, 1999: 334).

¹⁰¹ 'Shenzhou-5, an honor for our great motherland'. *People's daily*, 15. 10. 2003, dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/200310/15/print20031015_126051.html (1. 12. 2003).

¹⁰² Tudi tuji mediji so zdaj prvič po drugi svetovni vojni označili kitajsko kot 'potencialno velesilo' (Yan, 2001: 33).

vse od devetnajstega stoletja naprej. Skupaj z rastočo močjo je začela rasti nacionalistična težnja po 'mogočnejši Kitajski' oz. 'mogočnejši LRK' (Wang, 1999: 34). Kot pravi Zheng (1999: 2), »močan občutek nacionalnega ponosa prevladuje med povprečnimi kitajskimi državljani. Ta občutek je morda še močnejši kot takrat, ko je Mao Zedong razglasil ustanovitev LRK.« Wang (1999: 34) pravi, da se pojavlja očitna rast samozavesti med Kitajskimi elitami, ki so močno navezane na zgodovino in imajo pogosto močan čut poslanstva.¹⁰³

Kljub gospodarskemu okrevanju in rastoči vojaški moči, pa okrepljene kitajske samozavesti še vedno ne spremlja pozitiven, odprt in trajen odnos z mednarodno skupnostjo (Godwin:1998: 171).

4.2. KITAJSKA KOT NEZADOVOLJNA VELESILA ?

Pozitivno motiviran kitajski zunanjepolitični aktivizem in dokončen pojav Kitajske na svetovnem prizorišču kot ostalim velesilam enake globalne velesile, so prekinili dogodki v letih 1989–1991 (Robinson, 1994: 587). Domače in mednarodno okolje se je namreč po letu 1989 oz. koncu hladne vojne močno spremenilo, kar je močno vplivalo tudi na kitajsko domačo in zunanjo politiko.¹⁰⁴

Kitajski analitiki in vlada so pričakovali, da se bo po hladni vojni svet pomikal v smeri večje multipolarnosti, ravnotežja med velesilami, upora proti 'zahodnim vrednotam' in ponovnega oživljanja 'konfucijanske' kulture v Aziji. Pričakovali so tudi nadaljnje in še intenzivnejše povečanje pomena gospodarstva in diplomacije držav in ne toliko vojaške moči za krepitev nacionalne varnosti. Pričakovali so, da bo postopno upadal vpliv velesil,

---

¹⁰³ »Vladar ali vlada, kot velika družina (大家长) ima dolžnost delovati v dobrobit svojih podrejenih članov. Tako legitimnost vlade ne prihaja od glasov [na volitvah], ampak iz širjenja blagostanja med svojim ljudstvom« (Xiao, 1994: 117). Tudi danes ostaja osrednja komponenta legitimnosti oblasti njena sposobnost ohranjati vsesplošni, na morali temelječ družbeni red (Harmin, 1994: 77). Za mnoge Kitajce, doma in v tujini, si je »KKP zaslužila svoj 大家长 ali patriarhalno moč skozi dolge silovite boje« (Wang, 1999: 29). Tako je poudaril tudi Jiang Zemin na petnajstem kongresu KKP leta 1997: »Gojimo skupno spoznanje, da nosi naša partija mogočno zgodovinsko odgovornost za usodo našega naroda« (dostopno na <http://www.chinadaily.com.cn/cndy/history/15/report.html> (6. 3. 2003) (v angleščini) in <http://news.sina.com.cn/c/2002-10-22/1407777739.html> (12. 8. 2003) (v kitajščini)).

¹⁰⁴ Natančneje povedano, za Kitajsko mejnike predstavljajo sledeči dogodki in spremembe: incident na Tiananmenu junija 1989; padec komunizma v vzhodni Evropi, SZ in Mongoliji; trendi v mednarodnih varnostnih in ekonomskih odnosih po hladni vojni, kot jih je simbolizirala zalivska vojna leta 1991 (Robinson, 1994: 587) in razodetje slabosti Deng Xiaopingovega vodenja države (Voditelji pred Dengom so videli nacionalno enotnost kot vir kitajske moči in bogastva, Deng pa je trdil, da je nacionalna enotnost odvisna od tega, ali lahko Kitajska dohiti razvite države. To je pomenilo, da sta bogastvo in moč predpogoja za nacionalno enotnost. Gospodarska rast pa je povzročila decentralizacijo in oslABLJENO moč vodstva oz. prej centralizirana oblast in moč države je od Dengovih reform naprej začela upadati.) (Zheng, 1999: 17).

medtem ko bo lahko Kitajska, ob vse večji vojaški in gospodarski moči, igrala pomembno vlogo v multipolarnem mednarodnem sistemu (Godwin, 1998: 173).

Upanje pa je začelo upadati, ko so namesto tega kitajski vodje in analitiki začeli zaznavati, da je mednarodno okolje za uresničevanje kitajskih interesov vse bolj neugodno (Bates, 2001: 7). Kriza, ki se je pojavila po dogodku na Tiananmenu (六四事件),¹⁰⁵ je za kitajsko vodstvo predstavljala vprašanje preživetja, zahod pa je na Kitajsko začel pritiskati z odločno kritiko človekovih pravic v tej državi (Ness, 1993: 201). Sledilo je medsebojno obtoževanje. Kitajski vodje – zopet negotovi in polni občutkov 'obleganosti' – so na kritiko kitajskih notranjih razmer odgovarjali na predvidljiv način. Zahtevali so, da se konča 'vmešavanje v notranje zadeve' Kitajske in drugih držav, pri tem pa uporabljali retoriko polno ksenofobičnih podtonov. Izjavljali so, da so močne države, pod vodstvom ZDA, prešle od 'vojaškega hegemonizma' k 'miroljubni evoluciji' (和平演变) (Scalapino, 1993: 224; Bates, 2001: 3) in 'kulturni poluciji' (精神污染).¹⁰⁶

Kritike, ki so prihajale s strani zahoda, predvsem ZDA, pa se niso ustavile le ob obsodbah kitajskih notranjih razmer. Začelo se je obdobje, ko je v očeh mnogih Kitajska postala potencialna grožnja svetovni ureditvi in začele so se pojavljati t. i. teorije o Kitajski kot grožnji (中国危险论) (npr. Bernstein in Munro, 1998). V skladu s takšnimi teorijami naj bi imela Kitajska zgodovinsko pogojene hegemonistične težnje v regiji in naj bi poskušala vzpostaviti popoln nadzor nad vzhodno Azijo, ne glede na ceno, in kasneje celo ogroziti svetovni mir. V odziv so nekateri na oblasti (veliko vlogo pri tem je igrala vojska) sprožili kampanjo proti 'miroljubni evoluciji' zahoda in začeli pozivati k patriotizmu – ta naj bi, po mnenju takratnega vodstva, pripomogel pri uporabi države proti zunanjim pritiskom.¹⁰⁷ Takšne kritike in teorije so povzročale še večji odpor do zahodnih držav, ki so se zdaj, ko je Kitajska končno stopila na pot razvoja in uspeha, spet obrnile proti njej.¹⁰⁸ Mednarodne sovražnike in zunanjo diplomatsko agresijo so kitajske oblasti začele dojemati kot enega največjih vzrokov za trenutni težavni položaj svoje države in oviro na njeni poti k modernizaciji. V takšnih

---

¹⁰⁵ Kitajski študentje so aprila leta 1989 začeli demonstrirati na Tiananmenu, osrednjem trgu v Pekingu, z zahtevo po demokratičnih reformah v državi. Oblasti so v noči s 3. na 4. junij s poboji zatrlje demonstracije. ZDA in evropske države so poboje obsodile in Kitajski naložile ekonomske sankcije (Hutchings, 2001: 426).

¹⁰⁶ Koncepta predstavljata širjenje univerzalističnih teženj ZDA in ameriških vrednot. Po krizi, ki se je pojavila po dogodku na Tiananmenu, so kitajski politiki začeli obsojati tudi zahodne koncepte univerzalnosti človekovih pravic (Ness, 1993: 201). »Ob strahu pred grožnjami svoji politični in teritorialni integriteti se moderna, tako kot prej cesarska Kitajska, boji groženju svoji kulturni integriteti, ki jih predstavlja invazija 'tujih' oz. 'zahodnih' vrednot, ki jih širi v glavnem njihov najmočnejši predstavnik – ZDA. Predstavljajo namreč žalitev 'posebni' naravi Kitajske in njenemu ljudstvu, ki ga je kot takšnega zaznamovala zgodovina« (Hutchings, 2001: 19).

¹⁰⁷ Leta 1994 je oddelek za propagando KKP izdal dokumente oz. navodila, kako med ljudstvom gojiti in izobraževati patriotističnega duha (Zheng, 1999: 105).

¹⁰⁸ Najbolj značilno in odmevno je močno nacionalistično obarvano delo Song Qianga, Zhang Zangzanga in Qiao Biantenga (1996) *Zhongguo keyi shuo bu* (Kitajska lahko reče ne), ki ostro kritizira zahod, predvsem ZDA.

okolščinah so začeli zavračati obstoj smernic svetovnega miru in razvoja in namesto tega opozarjati, da je svetovna politika stopila v novo fazo 'boja med dvema sistemoma' (Kim, 1996: 5).¹⁰⁹ Pojavljati se začnejo kritike, ki se navezujejo na lekcije iz zgodovine,¹¹⁰ da hočejo ZDA kot dominantna svetovna velesila zatrei Kitajsko (Levine, 1998: 92), jo pozahodniti, razdeliti¹¹¹ in ustanoviti mednarodni sistem pod vodstvom ZDA, t. i. 'ameriški svetovni red' ('美国世界秩序') ali 'svet pod vodstvom Amerike' ('美国领导下的世界') (Li, 2001: 74).¹¹²

Obdobje po Tiananmenu je s kitajske perspektive torej nekakšen opomin, da se utegne ponoviti devetnajsto stoletje. Kot da bi se zgodovina na nek način ponovila, je dogodek na Tiananmenu odrazil 'notranji nemir' in 'zunanja agresija' mu je neposredno sledila. Občutek samozavesti, ki ga prinaša rastoča gospodarska in vojaška moč, je tako združen z močnim občutkom razžaljenosti zaradi zatiranja zahoda in izključitve Kitajske iz mednarodne skupnosti, hkrati s sumom, da hoče zahod (danes ga na Kitajskem simbolizirajo ZDA) preprečiti Kitajski, da bi povečala nacionalno varnost, dosegla ponovno združitev (s Tajvanom), povečala blaginjo in uresničila svoj potencial kot regionalna in globalna velesila (Puska, 1999; Levine, 1998: 91).¹¹³

Kot pravi Zheng (1999: 122), je konec hladne vojne privedel države v novo negotovo situacijo, znotraj katere težko identificirajo prijatelje in sovražnike. S kitajske perspektive bi tako lahko konec hladne vojne pomenil tudi okrepitev rusko-ameriškega sodelovanja, ki bi se lahko usmerilo proti Kitajski oz. bi težilo k skupnim ciljem, ki bi bili nasprotni tistim, ki jih ima Kitajska (Garver, 1993: 106). Prevladujoče razmišljanje na Kitajskem je tako še vedno realistično in predstavlja pogled Kitajske na svet kot žrtve v mednarodnih odnosih

---

¹⁰⁹ Na eni strani naj bi bil sistem ZDA in zahodnih držav, ki mu sledijo. Poosebljal naj bi t. i. miroljubno evolucijo. Na drugi strani so revnejše države Azije, Afrike in Latinske Amerike, ki se borijo proti takšnemu sistemu (Kim, 1996: 5–6).

¹¹⁰ Deng Xiaoping je po najavi sankcij Kitajski s strani zahoda dejal: »Sem Kitajec in sem seznanjen z zgodovino tuje agresije proti Kitajski. Ko sem slišal, da se je sedem zahodnih držav odločilo naprtiti sankcije Kitajski, je bila moja takojšnja asociacija na leto 1900, ko so združene sile osmih vlad posegle v Kitajsko. Šest od teh sedmih držav, razen Kanade, skupaj s carsko Rusijo in Avstrijo, je sestavljalo osem sil, ki so oblikovale zavezniške sile v tistih časih. Naše ljudstvo bi moralo študirati kitajsko zgodovino; to nas bo navdihnilo, da bomo razvijali državo« (Zbrana dela Denga Xiaopinga, Vol. III, 1990, »We are working to revitalize the Chinese nation«, dostopno na <http://englishpeopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/d1140.html> (5. 5. 2002)).

¹¹¹ Jiang Zemin: *Lingdao ganbu yiding yao jiang zhengzhi* (Vodstveni kadri morajo razpravljati o politiki), sept. 1995. V *Renmin ribao*, 17. jan., 1996. V Zheng (1999: 104).

¹¹² Hutchings (2001: 145) pravi, da so v skladu s takšnim pogledom na svet kitajski vodje v devetdesetih letih prejšnjega stoletja gledali na zahteve ZDA po nadaljnem odpiranju kitajske trgovine, da bi se pridružila STO, kot na zadnji poskus zahoda, da bi koloniziral Kitajsko.

¹¹³ Največjo oviro ponovni združitvi predstavlja kitajskim oblastem ameriška zavezanost Tajvanu, na kar LRK gleda kot na najhujšo obliko politike moči, imperialističnega vmešavanja v notranje zadeve in neupoštevanja kitajskega statusa velesile in njene suverenosti (Jiang, 2000: 2). Leta 1992 so ZDA poslale 150 bojnih letal F-16 Tajvanu, kar je Kitajska razumela kot odraz hegemonističnih teženj ZDA in kot namen Washingtona, da bi zlorabil svoj novi status v svetu (Godwin, 1998: 173).

(Christensen, 1999: 250). 'Sto let trpljenja in ponižanj' (百年屈辱), ki ga takšno mišljenje jemlje kot kolektivno izkušnjo kitajskega naroda, ustvarja pogled na svetovno situacijo, kakršno predstavi Yan (2001: 38), ko pravi, da so »v zadnjih dveh desetletjih zahodne države prevzele vodilno vlogo v mednarodnih odnosih. Moč in napredek zahodnih držav sta ustvarila politično kulturo, ki poudarja bolj moč kot moralnost«. Na svetovno ureditev gledajo kot »na neo-darvinovsko tekmovanje za moč« (Kim, 1995: 47). Svet po njihovem mnenju še vedno oblikujeta politika moči (强权政治) in tekma velesil za hegemonijo (霸权主义和强权政治) (Ness, 1993: 199).

Hegemonizem in politika moči ostajata glavna grožnja mednarodnemu miru in varnosti, mentaliteta hladne vojne ostaja, krepitev vojaških blokov in širjenje vojaških zavezništev povečujeta nestabilnost mednarodne varnosti. Nekatere države s svojo vojaško močjo grozijo ostalim državam in se zatekajo celo k oboroženi intervenciji.¹¹⁴

Vedno pogosteje kitajski analitiki ugotavljajo, da je kitajski cilj, »da bi imeli močnejši glas v svetu, še zelo oddaljen, da enakost v svetu (multipolarnost, relativni upad moči ZDA in vzpon Kitajske na pomembnejši položaj na svetovnem prizorišču) ne napreduje tako hitro, kot bi želeli« (Bates, 2001: 11).

Kitajski analitiki torej še vedno zaznavajo svet, ki ustreza bolj devetnajstemu kot pa enaindvajsetemu stoletju (Feinerman, 1995). Po lekciji, ki se jo je Kitajska naučila, ko je vstopala v mednarodno skupnost, so se v njenih očeh zdaj le še potrdile osnove načel realizma (Wang, 1999: 82; Deng, 2000: 58). Ohranilo se je prepričanje, da »močni delajo, kar jim je v moči in šibki sprejmejo, kar morajo sprejeti.« Ali kot govori kitajski rek: »Z mesom šibkih se prehranjujejo močni« (弱肉强食) (Zhang, 1998: 75–76). Še danes se Kitajska, tako na globalni kot na regionalni ravni, vidi bolj žrtev kot pa udeleženec v multilateralni diplomaciji (Wang, 1999: 82). Multilateralne institucije naj bi bile po njenem mnenju ustvarjene za promocijo zahodnih liberalnih načel in z namenom nadvlade zahodnih norm obnašanja države v mednarodnih odnosih (Wang, 2000: 81–82). Norme in institucije, ki jih Kitajska ni imela priložnosti sooblikovati, se tako pogosto dojemajo le kot orodje velesil, ki si prizadevajo tej državi preprečiti dosego ustreznega deleža v mednarodni distribuciji moči (Christensen, 1999: 250; Bates, 2001: 4; Godwin, 1998: 188).¹¹⁵ Ob takšnem nezaupanju in

---

¹¹⁴ Bela knjiga: Kitajska nacionalna obramba 1998, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/5/index.htm> (13. 12. 2002).

¹¹⁵ V skladu s takšnimi prepričanji naj bi ZDA poskušale izvajati 'strategijo vključevanja', da bi »vključile Kitajsko v mednarodni sistem pod vodstvom ZDA in tako prisilile Kitajsko, da bi se podredila njihovim interesom. To strategijo poskušajo izvajati s političnimi, ekonomskimi, kulturnimi in ideološkimi sredstvi ... in

spoznanju, da je zahod nepravilčen do njenih nacionalnih interesov, je seveda nemogoče pričakovati, da bi se Kitajska z njimi v celoti identificirala (Christensen, 1999: 240; Zheng, 2000: 96).

Liu¹¹⁶ pravi, da zaradi takšnega pogleda na svet še vedno izvajajo svojo neodvisno zunanjo politiko in se izogibajo zavezništvom in 'strateškimi odnosom' z ostalimi velesilami, nekako v skladu z reko: »Če nimaš dolgoročnih prijateljev, tudi nimaš dolgoročnih sovražnikov« (没有永久的朋友, 也没有永久的敌人) (Zhang, 2001: 6). Kitajska še vedno gleda na svet v bojazni, da bi potencialni sovražniki izkoristili vsako njeno slabost, ki bi jo pokazala (Godwin:1998: 171). Zato so kitajske oblasti prepričane, da je potrebna še večja pazljivost v odnosih z ostalimi državami (Zhang, 2001: 10). Ali z Deng Xiaopingovimi besedami:

Kitajska ne sme nikoli popuščati, drugače se bodo drugi zarotili proti nam. Mnogo ljudi na svetu si želi, da bi se Kitajska razvila, a mnogo je tudi tistih, ki prežijo na nas. Ostati moramo oprezni. Ohranjati moramo sloves države, ki deluje neodvisno in na lastno pobudo. Ne smemo se pustiti zavesti v prevaro, ali trepetati pred nevarnostjo. Pod nobenim pogojem ne smemo pokazati kakršnekoli slabosti. Bolj kot si prestrašen in več slabosti kot pokažeš, bolj agresivno se ostali obnašajo do tebe. Če boš šibak, ne bodo prijazni do tebe. Nasprotno, če boš šibak, te bodo zaničevali.¹¹⁷

Ob takšnem pogledu na svet se v govorih kitajskih vodij vse bolj pojavljajo pozivi k vzpostavitvi mednarodne ureditve v skladu s 'kitajsko' vizijo 'nove mednarodne ureditve' (建立国际新秩序), ki bo vzpostavljena z 'multipolarizacijo' (世界多极化) in sočasnim nasprotovanjem 'hegemonizmu',¹¹⁸ politiki moči, konfliktu in konfrontaciji' (Dittmer, 1999). Takšna ureditev naj bi zagotavljala stabilnost v mednarodnem sistemu (Zhu, 2001: 47).

Odgovor na vprašanje o Kitajski kot nezadovoljni velesili je torej pritrdilen, a prav tako v skladu s precepico sveta, ki jo je Kitajska razvila skozi zgodovino. Kitajska se zaveda

---

uporabljajo t. i. mednarodne norme in pravila, da bi brzdale njeno domače in mednarodno obnašanje« (Wu Jiong: *Ping meiguo 'quan mian e' zhi Zhongguo' lun* (Kritika na teorijo ZDA o 'vsestranskem brzdanju Kitajske'). V Zheng (1999: 99–100)).

¹¹⁶ Liu Huaqin: Promoting Security in Asia-Pacific Region. Beijing Review, 35/15, 1992. V Tow (1994: 132).

¹¹⁷ Zbrana dela Deng Xiaopinga, Vol. III, 1989, »With stable policies of reform and opening to the outside world, China can have great hopes for the future«, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/d1020.html> (6. 10. 2003).

¹¹⁸ Kitajski vodje v javnih izjavah ne označujejo več posameznih držav kot hegemonističnih sil oz. hegemonističnih držav *per se*. Namesto tega nasprotujejo t. i. hegemonističnemu razmišljanju in obnašanju ali hegemonističnim politikam (Wang, 1994: 486). Hegemonistične države so se prej enačile z imperialističnimi državami. Nasprotno od imperializma, pa naj hegemonizem ne bi vseboval specifičnih oznak družbenega sistema ali razrednega boja, ampak ima opraviti z naravo obnašanja države. Tudi hegemonistično silo se definira v motivacijskih in vedenjskih pogojih, bolj kot v pogojih splošnih kriterijev in atributov velesile. To razloži, zakaj Kitajska napada hegemonistično obnašanje rajši kot neko konkretno velesilo. Kot posledica je vsaka kritika kitajske vlade označena kot vmešavanje v notranje zadeve Kitajske in za Kitajsko predstavlja dokaz hegemonističnega obnašanja (Kim, 1994: 416–417).

novih realnosti¹¹⁹ in se mednarodnemu sodelovanju ne želi odreči, kljub temu pa pri svojih stikih s svetom – še posebej po izkušnjah po letu 1989 – ostaja previdna in se upira vsem procesom, ki bi utegnili ogrožati njeno suverenost (Hutchings, 2001: 145).¹²⁰

***

Nekoč ponosno Osrednje cesarstvo, ki je po svojem lastnem prepričanju iz osrčja sveta vladalo 'vsemu pod nebom', se le počasi in s težavo prilagaja svetu, ki ga ni samo oblikovalo, svetu, ki ga je v preteklosti ponižal in izkoriščal in mu postavljajl svoja lastna pravila in norme. Kitajska le stežka postaja 'ena izmed mnogih' članic mednarodne skupnosti. Posebej zato, ker pogosto gleda na zakone te skupnosti kot na tuje in takšne, ki so oblikovani tako, da ohranjajo *status quo* in diskriminirajo šibkejše. Zgodovinsko pogojen strah namreč le s težavo dopuščajl pogled na svet, ki bi bil drugačen od realističnega; globalizacija¹²¹ je tako posebej težavna za Kitajsko, ker kitajska politična kultura v veliki meri temelji na zastarelem pojmovanju nacionalne suverenosti.

Po drugi strani pa je Kitajska spoznala, da sta globalizacija in soodvisnost danes neizogibni. Še več, v svetu, kjer vlogo kitajske države danes sicer določajl na zahodu osnovani koncepti mednarodnega prava in praksa diplomacije zahodnega stila (Crespigny, 1995: 40), se je Kitajska začela zavedati, da bo le z integracijo v mednarodno skupnost lahko postala svetovna velesila. Tako ne želi nadaljne izolacije iz mednarodne skupnosti, v kateri si navsezadnje želi igrati integralno vlogo (Tow, 1994: 133).

Vse močnejša in vse bolj samozavestna Kitajska torej ostajl obremenjena s trajnimi skrbmi, negotovostjo in strahovi. Tako se ohranjajl ambivalenca, ki karakterizirajl kitajsko samopodobo, kot tudi njen nastop v mednarodni skupnosti. Vse močnejša Kitajska se bori proti vplivom soodvisnosti in globalizacije, namesto da bi jih izkoristila sebi v prid. Kitajski politiki in analitiki ne najdejo skladjajl med suverenostjo na eni strani in globalizacijo in soodvisnostjo na drugi (Deng, 1999: 65; Christensen, 1999: 240–241; Hutchings, 2001:

---

¹¹⁹ Medtem ko je bil pred poznimi osemdesetimi leti prejšnjega stoletjajl pojem 'medsebojne odvisnosti' popolnoma odsoten v kitajskih razpravah o mednarodnih odnosih, je v devetdesetih letih postal vse pogostejl izrečen s strani kitajskih vodij, uradnih medijev in strokovnjakov za mednarodne odnose. Kitajske oblasti in politični analitiki so vse pogostejl opozarjali na 'globalizacijo' in soodvisnost kot novo realnost (Deng, 1999: 54; Harris, 1998: 13).

¹²⁰ Kot pravi Zha (2000: 129), lahko na podlagi kitajskih razprav o novi mednarodni ureditvi zaključimo, da Kitajska ne odstopa od absolutnega koncepta suverenosti in nevmešavanjajl v notranjajl zadeve držav. »V obdobju po Tiananmenu se je norma državne suverenosti vrnila z novim elanom v kitajske zunanjepolitične izjave« (Kim, 1998: 21).

¹²¹ Globalizacija je »proces, v katerem državni subjekti in njihovi medsebojni odnosi postajajl manj izraziti zavoljlo izgradnjajl odnosov v smislu povezav, ki so zares globalne in ne le mednarodne. Kot posledica so individualni akterji – in posebej države, kot vršilci suverenosti – 'izgubili nadzor' nad temi procesi in tako tudi nad njihovimi posledicami« (Evans in Newnham, 1998: 201).

140). Kitajska si po eni strani želi avtonomije, a ta bi pomenila izolacijo, kar bi imelo previsoko tehnološko, gospodarsko in diplomatsko ceno. Po drugi strani pa se odvisnost zdi mnogim Kitajcem preveč ponižujoča cena, ki bi jo morali plačati za prednosti, ki bi jih soodvisnost prinesla (Hunt, 1996: 109). Da bi ustvarili ravnotežje med nevarnostjo obeh ekstremov, se ob integraciji v mednarodno skupnost poskušajo izogibati škodljivim učinkom, ki jih soodvisnost lahko povzroči (Deng, 2000: 55).

Kitajska si je vso svojo moderno zgodovino močno želela iz periferije v osrčje distribucije moči (Deng, 2000: 41–70). Toda danes 'mesto pod soncem' »predstavlja sedež za odločevalsko mizo v najpomembnejših mednarodnih organizacijah« (Berry, 2000: 3). Ne glede na njen odnos do svetovne ureditve, mora Kitajska, da bi prepričala svet, da se namerava pridružiti, raje kot razbiti obstoječi mednarodni sistem, predstavljati svoja zunanje politična stališča in delovati, ne samo v bilateralnem, ampak tudi v multilateralnem okolju (Wang, 1999: 92). Kitajska je začela stopati v stik z vse več državami, bolj pogosto in v več forumih kot kdajkoli prej. S članstvom v številnih mednarodnih organizacijah se je začela pospešena integracija v mednarodno skupnost (Deng, 1999: 54).

A ob tem se, kot rečeno, pojavlja vprašanje med dejanskim vključevanjem na eni strani in sprejemanjem mednarodnih standardov na drugi. Kitajska se je pridružila mnogim mednarodnim organizacijam in režimom, vendar ostaja vprašanje, ali v vseh primerih režimi in institucije predstavljajo pravi mednarodni konsenz in ne le interesov hegemonističnih sil. Povedano drugače, njen skepticizem do soodvisnosti je bil sicer zmanjšan, a še zadaleč ne odpravljen (Feinerman, 1995). Nekateri pravijo (npr. Wang, 2000: 81), da kljub vse večjemu sodelovanju Kitajske v multilateralizmu njena 'spreobrnitev' odseva bolj 'taktično' kot pa 'kognitivno' učenje. Bates (2001) označi Kitajsko kot »državo, ki trka na vrata mednarodne skupnosti in jih hkrati poskuša obdržati zaprta pred nezaželeno 'polucijo'«.

Kitajska se bori, da bi ukrotila sile globalizacije in okrepila tradicionalno definicijo državne suverenosti znotraj normativne ureditve, ki že s samim obstojem soodvisnosti izgublja svojo tradicionalno vrednost. Ob tem, pozorna na novo zahodno 'dogmo medodvisnosti', ki izgleda kot pretveza za tujo intervencijo v kitajske notranje zadeve, »Kitajska goreče uporablja svojo suverenost kot ščit pred nezaželeno pozornostjo zunanjega sveta« (Levine, 1998: 98). Kitajska se je pripravljena vključevati v oz. sprejeti multilateralizem le do mere, ko je ta osnovan na spoštovanju in ne na preziranju načel

nacionalne suverenosti (Wang, 1999: 92; Deng, 2000: 58). To se kaže tudi v tem, da Kitajska svoje 'notranje zadeve' nerada prenaša na multilateralno raven (Wu, 2001: 299).¹²²

Konec maoistične politike opiranja na lastne sile tako ni oznanil novega obdobja odvisnosti, kot so nekateri pričakovali z naznanitvijo 'politike odprtih vrat'. Nasprotno kot pred letom 1949, kitajski narod spet zastopa močna kitajska država, ki ji vladajo samozavestni vodje, materialno in psihološko več kot sposobni ohranjati kitajsko suverenost. Tako se kitajske politične elite še vedno strinjajo z Deng Xiaopingom, da lahko Kitajska »ohranja položaj pola v multipolarnem modelu sveta« zato, »ker ne deluje po ukazu ostalih ljudstev in ne sedi na bojnih vozovih ostalih ljudstev«; namesto tega Kitajska še vedno izvaja neodvisno zunanjo politiko, v prepričanju, da je tako zunanje sile ne bodo nikoli več ogrožale (Deng, 2000: 58). Neodvisna politika predstavlja ideološko vodilo delovanja Kitajske v mednarodni skupnosti.

Z veliko mero skepticizma do mednarodne ureditve in svojega lastnega položaja v mednarodni skupnosti je Kitajska zasedla sedež stalne članice v VS OZN. S takšnim odnosom do sveta se mora Kitajska tako soočiti s problemi in pomembnimi odločitvami na svetovni ravni, saj nosi kot velesila pomembno vlogo in odgovornost pri oblikovanju svetovne politike. Ob vztrajanju na načelih, za katerimi neomajno stoji kitajsko vodstvo in neuklanjanju pritiskom zunanjega sveta, stopa Kitajska 'po svoji lastni poti' ter nasprotuje 'nepravičnemu svetu in hegemonističnim politikam velesil'. Takšna odločna politika sodobne Kitajske vlade pa se neizogibno sreča s svojo lastno vlogo, ki jo igra oz. jo mora igrati Kitajska kot velesila v VS OZN.

---

¹²² Npr. v Regionalnem forumu Združenja jugovzhodnih azijskih držav (ARF – ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*) *Regional Forum*) Kitajska nasprotuje internacionalizaciji problema Južnokitajskega morja, kjer ima Kitajska nerazrešene teritorialne zahteve. Boji se namreč, da bi lahko tako članice ASEAN oblikovale skupno fronto proti Kitajski s pomočjo ZDA in Japonske (Wu, 2001: 299).

5. ODNOS KITAJSKE DO REŠEVANJA PROBLEMOV MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI

5.1. KITAJSKA IN MULTILATERALNO REŠEVANJE PROBLEMOV MEDNARODNEGA MIRU IN VARNOSTI

Kitajska je vse do začetka devetnajstega stoletja odnose s svojimi sosedi urejala bilateralno. Nasprotno od pojavljajočih se velesil v Evropi, ni imela ne zaveznikov in ne trajnih sovražnikov, ampak le ločene odnose s svojimi sosedi, vzpostavljene in vodene na podlagi 'univezalističnega načela na kulturi osnovane hierarhije'. Od devetnajstega stoletja naprej pa je bila prisiljena soočati se s tujimi silami kot s skupino, saj so zahodne velesile (in Japonska) oblikovale skupno fronto proti njej in si prizadevale, kot pravi Kirby (1994: 17), k prvi obliki 'kolektivne varnosti' za ubranitev svojih položajev na Kitajskem.¹²³ Kirby (*ibid.*) pravi, da je iz lekcije, ki se jo je Kitajska naučila ob teh dogodkih, nastala potreba po svobodnem urejanju odnosov s tujimi vladaми posamično in ne kot s skupino.

Zaradi takšne izkušnje sta se nepripravljenost in skepticizem Kitajske do urejanja zadev na multilateralni ravni skozi vso moderno zgodovino kazala tudi na področju varnosti. Takšen skepticizem se je nadaljeval tudi po hladni vojni. V svetu, kjer naj bi bile »multilateralne institucije ustvarjene le za širjenje zahodnih liberalnih načel in norm obnašanja države v mednarodnih odnosih« (Zha, 2000: 10), ostaja Kitajska torej zelo oprezna in skeptična glede mednarodnih organizacij in kolektivnih varnostnih sporazumov (Wang, 1999: 73–96).¹²⁴

Tako na področju ohranjanja in vzpostavljanja mednarodnega miru in varnosti Kitajska ne le, da ne vidi multilateralizma kot najbolj učinkovitega pristopa k reševanju problemov, še več, multilateralizem lahko po mnenju kitajskih oblasti konkretno situacijo še bolj zaplete, še posebej pri reševanju vprašanj separatizma,¹²⁵ saj ta vprašanja pogosto zabrišejo mejo med domačimi in mednarodnimi zadevami (Wang, 1999: 83). Ker Kitajsko skrbi, da bi multilateralni mehanizmi lahko postali orodje velesil, ima tudi na tem področju danes v praksi raje bilateralno diplomacijo (Wu, 2001: 299).

---

¹²³ Med seboj so lahko na Kitajskem sodelovale bolje kot kjerkoli drugje, saj je bila le-ta daleč od centra globalnih političnih interesov velesil in tudi geografsko za vse, razen Japonske, na periferiji.

¹²⁴ Na splošno je Kitajska bolj aktivna v ekonomskem multilateralizmu in bolj zadržana glede multilateralizma na varnostnem področju (Wang, 1999: 83).

¹²⁵ Kitajska je na primer nasprotovala vmešavanju mednarodne skupnosti v problem reševanja krize na Kosovu, katero je smatrala za izključno notranji problem Jugoslavije in trdila, da ga lahko kot takšnega reši le jugoslovansko ljudstvo samo (glej poglavje 5.2.4.1.).

V primeru, ko Kitajska pristane na multilateralno reševanje sporov, vztraja na tem, da naj se le-ti rešujejo v skladu s sledečimi načeli: Prvič, spoštovati je treba suverenost in politični, ekonomski in kulturni pluralizem vseh narodov. Drugič, samo takrat, ko obstajajo vzajemni interesi, lahko mednarodna varnost vodi v trajno podporo razvoju. Tretjič, za reševanje obstoječih sporov in nesoglasij je potrebno medsebojno zaupanje in razumevanje, ob hkratnem nasprotovanju hegemonističnemu obnašanju in uporabi sile v mednarodnih odnosih.¹²⁶

Kljub skepticizmu do multilateralizma pa je Kitajska v zadnjih tridesetih letih naredila na tem področju velik korak naprej. Po tem, ko je Mao Zedong videl svet kot sovražen in reševanje problemov mednarodnega miru in varnosti kot boj med velesilami (Wang, 1999: 75), je prišlo s prilagajanjem zunanje politike v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja, še posebej od konca hladne vojne naprej, do postopnih sprememb v dojemanju in obnašanju v njeni multilateralni diplomaciji, vključujoč sodelovanje in reševanje problemov mednarodnega miru in varnosti na multilateralni ravni (*ibid.*). S tem je prišlo, posebej po letu 1982, ko je Kitajska sprejela novo politiko neodvisnosti, do spremembe v njenem odnosu do multilateralne diplomacije OZN. Kitajska je začela poudarjati potrebo po krepitvi vloge OZN v mednarodnih odnosih, njen pogled na organizacijo, vključno z ohranjanjem mednarodnega miru in varnosti, pa je tako postal bolj pozitiven (*ibid.*). Kitajska je 'priznala', da je OZN, čeprav ima številne slabosti in je v preteklosti delala napake, na številne načine prispevala k miru in razvoju človeštva (Wang, 1995: 16). Načela UL OZN so zdaj zanjo postala univerzalno sprejemljiva in razumljena kot temelj mednarodnega sistema (Zou, 2000: 173).

V obdobju po hladni vojni, ob ostrejšem nasprotovanju hegemonističnim politikam, je Kitajska začela še bolj intenzivno poudarjati pomembnost OZN – kot »najbolj univerzalne in vplivne mednarodne vladne organizacije suverenih držav, ki zaseda nenadomestljiv položaj v mednarodnih odnosih« (Wang, 1999: 75). V obdobju, ko so politične okoliščine – sodelovanje med velesilami – postavile VS v nov in osrednji položaj glede ohranjanja mednarodnega miru in varnosti (Malanczuk, 1997: 395), Kitajska kot stalna članica VS vse bolj poudarja potrebo po primarni vlogi VS OZN v reševanju mednarodnih konfliktov.

Kot najbolj avtoritativna mednarodna organizacija suverenih držav z najobsežnejšim članstvom, igra OZN nenadomestljivo vlogo v ohranjanju svetovnega miru .... Strogo moramo braniti cilje in načela UL OZN, spodbujati pozitivno vlogo OZN in njenega Varnostnega sveta v urejanju mednarodnih zadev in

---

¹²⁶ Bela knjiga: Nadzor orožja in razoroževanje, 1995, dostopno na <http://www.nuclearfiles.org/docs/1995/9511-dprc-prolif.html> (12. 6. 2003).

varovanju svetovnega miru .... Nobena država ali skupina držav si ne sme privoščiti, da bi 'uporabila' OZN, ko jo potrebuje in jo zanemarila, ko je ne potrebuje.¹²⁷

Ob takšni podpori vlogi OZN v mednarodni skupnosti in hkratnim dilemam v zvezi z multilateralnim reševanjem problemov, ki ogrožajo oz. naj bi ogrožali mednarodni mir in varnost, nam možnost ocene delovanja in vloge Kitajske na tem področju nudi prav VS, kjer ta država uživa stalno članstvo ter pravico veta.

5.2. KITAJSKA IN VARNOSTNI SVET ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV

Kot je že bilo omenjeno,¹²⁸ je bil Kitajski po drugi svetovni vojni, skupaj s Francijo, SZ (danes Rusija), Veliko Britanijo in ZDA, dodeljen sedež stalne članice VS in s tem posebne pravice in privilegiji. S tem, ko ji je bil priznan status velesile v VS, je Kitajska dobila pomembno vlogo pri ohranjanju in reševanju problemov mednarodnega miru in varnosti.

Ker pa se je po letu 1949 LRK odvezlo mesto med velesilami¹²⁹ in je bila do leta 1971 izobčenec in velik kritik OZN (Hutchings, 2001: 444), je na ukrepe, ki jih je v tem času izvajal VS, gledala kot na 'imperialistično agresijo in intervencijo' (Wang, 1999: 75). Po neuspelem rezultatu glasovanja o vprašanju predstavnštva Kitajske v OZN na 22. zasedanju GS leta 1967,¹³⁰ je predstavnik LRK Wei Taoming izjavil: »Odkrito povedano, kitajsko ljudstvo sploh ni zainteresirano za sedež v OZN, organizaciji, ki ji upravljajo ZDA, mestu, kjer se uveljavlja volja močnejšega, borznemu trgu, kjer ZDA in SZ sklepata politične kupčije, in organu, ki služi politiki ZDA za izvajanje agresije in vojne.«¹³¹ Na podlagi takšnih kritik, ki jih je LRK izrekala ter njenih negativnih politično in ideološko obarvanih izjav o mednarodnem sistemu, OZN in svetovni ureditvi, se je v času, ko je bila LRK izločena iz OZN, na zahodu pojavilo mnogo študij, ki so opozarjale na pogubne ali razdejalne posledice, ki bi jih lahko prisotnost komunistične Kitajske povzročila delovanju

¹²⁷ Govor Jiang Zemina na zasedanju VS OZN, 6. decembra 2000, dostopen na <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjzj/gjs/gjzzyhy/2594/2602/t15217.htm> (3. 9. 2002).

¹²⁸ Glej še poglavje 3.1.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ Od leta 1949, ko je sedež Kitajske v OZN zasedala vlada Repulike Kitajske, pa vse do leta 1971, ko ga je zasedla vlada LRK, je bil v GS 11-krat vložen predlog za spremembo predstavnštva Kitajske oz. za priznanje LRK kot edinega zakonitega predstavnika celotne Kitajske. Vsi predlogi so bili preglasovani in so potrdili predstavnštvo Repulike Kitajske v OZN (Kim, 1979: 513).

¹³¹ A/PV.1580, 11. V Kim (1979: 101).

organizacije, še posebej VS (Kim, 1979: 179).¹³² Postavljalo se je vprašanje, kakšno obnašanje je mogoče pričakovati od velike sile, katere sedež je zasedal tekmeec njenega političnega režima in države, ki je bila obravnavana kot nezaželena članica mednarodne skupnosti in celo označena kot 'agresor' v OZN po korejski vojni. Teža preteklih zamer, retorično nasprotovanje vsem mirovnim operacijam, rutinsko poudarjanje pomena nacionalne suverenosti, pojmovanje globalnih problemov kot nenehnega boja med supersilama in tretjim svetom in karakterizacija moderne dobe kot 'velikega nereda pod nebom' (天下大乱) – vse to je izzvalo predstave o »fanatičnem revolucionarnem oporečniku, ki vstopa v organizacijo svetovnega miru« (Kim, 1979: 194).

Vstop v OZN, 25. oktobra leta 1971, pa je za LRK vseeno predstavljal zmago, ki si jo je vlada v Pekingu dolgo želela (Hutchings 2001: 445). Namreč, vrnil ji je »zakonito pravico, za katero je bila ves čas [ko je mesto zasedala Republika Kitajska] nerazumno prikrajšana«. ¹³³ Vrnil ji je sedež stalne članice v VS, deloma obnovljeno veličino in moč odločanja. VS je brez dvoma okrepil prestiž LRK v mednarodni skupnosti. Kot posledica spremembe predstavništva Kitajske, pa sta bila okrepljena tudi ugled in prestiž VS, saj je bilo s tem rešeno vprašanje njegove legitimnosti, ki je trajalo vse od leta 1950. Tako je OZN končno dosegla status resnično univerzalne organizacije (Kim, 1979: 195, 200).¹³⁴

Pesimistična pričakovanja pa se po vstopu komunistične Kitajske v OZN niso uresničila, temveč je, pravi Kim (1979: 196), Kitajska mnoge impresionirala. Namesto, da bi nasprotovala ali ignorirala pravila igre v VS, »jih je obvladovala v skladu z lastnimi načeli in/ali interesi« (*ibid.*). To pa seveda še ne pomeni, da je bila Kitajska vsestransko kooperativna.

Kitajska namreč ni mogla naenkrat pozabiti starih zamer. Ostajala je skeptična do OZN in vloge VS v mednarodni skupnosti in je po obdobju nasprotovanja v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja ohranjala antipatijo do OZN tudi po letu 1970 (Bates in Reilly, 2000: 44; Wang, 1999: 75). Dvomila je predvsem v legitimnosti mirovnih operacij OZN. Večino teh je obsojala kot vmešavanje v notranje zadeve držav in posledico tekme ZDA in SZ za 'hegemonistično moč' (Wang, 1999: 75).¹³⁵ Ves čas je poudarjala, da tudi ostale države, tako kot Kitajska, ne želijo vmešavanja v svoje notranje zadeve, posebej ne s

---

¹³² Če ni posebej navedeno, je analiza delovanja Kitajske in njenega odnosa do VS od leta 1971 do 1976 osnovana na študiji Kima (1979).

¹³³ Opinion: 'Restoration of China's UN Seat: Major Historic Event That Changes World Pattern'. People's Daily, 25. 10. 2001, dostopno na http://fpeng.peopledaily.com.cn/200110/25/eng20011025_83155.html (3. 9. 2003).

¹³⁴ Ob tem nosi velik simbolični pomen resolucija VS S/RES345(1974), s katero je kitajščina 17. januarja 1974 postala eden izmed delovnih jezikov v VS.

¹³⁵ Več o odnosu Kitajske do mirovnih operacij v poglavju 5.2.2.

strani 'hegemonističnih sil' (Hutchings, 2001: 446). Da je bil pogled kitajskega vodstva na organizacijo še vedno negativen in da so zaznavali celoten mednarodni sistem kot zlonameren in ne benevolenten po naravi, kaže med drugim izjava Mao Zedonga, ko je pisal Qiao Quanhuaju, vodji delegacije LRK na 26. zasedanju GS OZN oktobra 1971 – tja ga je napotil s kitajskim pregovorom: 'Če ne vstopiš v tigrovo gnezdo, ne moreš uloviti tigrovih mladičev' (不入虎穴焉得虎子).¹³⁶

LRK je torej ostala pazljiva in (upravičeno) negotova in je do organizacije ohranjala precej pasiven odnos (Wang, 1999: 75–76). V začetnih letih po menjavi predstavništva »se ni izpostavljala, njeno sodelovanje pa je bilo bolj odzivne kot pa aktivne narave« (Zhang, 1998: 80). Vodstvo LRK se je trdno odločilo, da ne bo »nepripravljeno planilo v politiko OZN« (*ibid.*). Takšen odnos do organizacije v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja je pojasnil tudi takratni kitajski premier Zhou Enlai:

Ko govorimo o našem odnosu do OZN, je treba omeniti star kitajski pregovor, ki pravi: 'Bodi pazljiv, ko se soočaš s problemom'. Nimamo veliko znanja o OZN in nismo dobro poučeni o novih okoliščinah v organizaciji. Biti moramo zelo previdni. To pa vseeno ne pomeni, da ne zaupamo vase; pomeni, da je potrebna previdnost, in da ne smemo nepremišljeno delovati na slepo.¹³⁷

Simbolični pomen participacije LRK v delu VS torej ni bil »toliko v tem, kaj je počela, kot pa v tem, česar ni počela« (Kim, 1979: 199–200). Kljub temu, da je Kitajska poudarjala svojo vlogo edine države v razvoju med 'velikimi petimi', ki se bori za pravice tretjega sveta (Kim, 1994: 411) in na podlagi tega poudarjala potrebo po svojem sodelovanju v VS, je pazljivo pristopala k razpravam o mednarodnih vprašanjih in se selektivno osredotočala le na zadeve, ki so neposredno ogrožale njeno nacionalno varnost (Zhang, 1998: 80).

Kot verjetno najbolj neodvisen akter v globalni politiki, ali kot pravi Kim (1994: 407), »neodvisna G-1 (*Group of one*)«,¹³⁸ si je Kitajska kljub pogostim izjavam o svoji nesebični vlogi velesile in zavzemanju za interese manj razvitih in 'izkoriščanih' narodov, vse od menjave predstavništva v OZN leta 1971 v osnovi prizadevala za dva cilja: priznanje LRK kot edine zakonite Kitajske države in priznanje Kitajske kot velesile (Möller, 2000). V skladu s takšnim 'statusom' je Kitajska do danes ostala večinoma pasivna v VS OZN;

¹³⁶ Guangming Ribao, 25 junij, 1986. V Zhang (1998: 97).

¹³⁷ Intervju Moto Gotoa, glavnega urednika Asahi Shimbun (Japonska), z Zhou Enlajem, 28. oktobra 1971. New York Times, 9. nov. 1971, str.1. V Kim (1979: 110).

¹³⁸ Sama se je proglasila za G-1 ob zavračanju pridružitve dvema vodečima političnima klikama tretjega sveta – G-77 (*Group of 77*) in Gibanju neodvisnih (Kim, 1994: 407).

pogosto brez predlogov in iniciativ za reševanje problemov in mnogokrat brez alternative za rešitev problema, tudi ko nasprotuje predlogom ostalih članic (Wu, 2001: 294).

Obnašanje Kitajske in njen odnos do VS se vsekakor odražata v njenem odločanju, a kot bomo videli kasneje, Kitajska v tem pogledu tudi ni povsem nekooperativna.

5.2.1. Odločanje Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov

Ko je LRK ponovno zasedla mesto v OZN, je istočasno postala udeleženec in odločevalec v VS in kot velesila ponovno pridobila poseben privilegij – možnost veta na odločitve.¹³⁹

Kljub pesimističnim scenarijem mnogih analitikov,¹⁴⁰ se funkcionalna paraliza v procesu odločanja VS, ki naj bi jo prinesla kitajska uporaba veta po prihodu predstavnikov LRK v OZN, ni uresničila. Prav nasprotno, Kitajska je bila v prvih letih po menjavi predstavništva v VS večinoma nedejavna in je pogosto kritizirala zlorabo veta s strani velesil.¹⁴¹

Sama je Kitajska v obdobju med hladno vojno vložila le dva veta, oba v letu 1972. Svoj prvi veto¹⁴² je vložila na vprašanje članstva Bangladeša¹⁴³ v OZN, 25. avgusta leta

---

¹³⁹ Postopek odločanja v VS je reguliran s členom 27 UL OZN:

1. Vsak član Varnostnega sveta ima po en glas.
2. Sklepi Varnostnega sveta o vprašanih postopka se štejejo za sprejete, kadar glasuje zanje devet članov.
3. Sklepi Varnostnega sveta o vseh drugih vprašanih se štejejo za sprejete, kadar glasuje zanje devet članov, med katerimi pa morajo biti glasovi stalnih članov, vendar s pridržkom, da se stranka v sporu mora vzdržati glasovanja pri sprejemanju odločb po VI. poglavju in 3. odstavku 52. člena.

UL OZN stalnim članicam VS torej omogoča pravico do uporabe veta, kar pomeni, da ima vsaka izmed njih možnost blokirati neproceduralne predloge v VS in amandmaje na UL (čl. 27(3), 108 in 109(2)). V želji po posedovanju vpliva oz. vodilni vlogi v svetu so si takšno pravico zagotovile velesile v procesu snovanja organizacije v povojnih letih. Mednarodni mir in varnost naj bi bilo namreč moč ohranjati le v primeru, če bi se ohranjala koalicija med velesilami (Šabič, 1999: 137). Ker naj bi te države torej nudile poseben prispevek k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti, uživajo to pravico in privilegij, čeprav je le-ta v nasprotju z načeli enakopravnosti v mednarodnih odnosih (Kim, 1997). Stalne članice imajo tako posebne odgovornosti in privilegije v kolektivni varnostni shemi.

Med hladno vojno je bilo vloženih 279 vetov, niti eden med majem 1990 in majem 1993 (Weiss, 2001: 30), od takrat pa 11 (podatek dostopen na <http://www.globalpolicy.org/security/membership/veto/vetosubj.htm> (5. 4. 2003)).

¹⁴⁰ Npr. Oran Y. Young: *The United Nations and the International System*. V Leon Gordenker (ur.): *The United Nations in International Politics*. Princeton: Princeton University Press, 1971. V Kim (1979: 179).

¹⁴¹ Posebej je kritizirala uporabo veta s strani SZ – veta iz leta 1971 na osnutke resolucije S/10416, S/10423 in S/10446/Rev.1. Osnutki so bili v VS predloženi z namenom, da bi se uredile razmere med Indijo in Pakistanom po izbruhu vojne med državama leta 1971. SZ se je postavila na stran Indije in obsodila Pakistan. Nasprotovala je predlogom, ki so zahtevali umik indijskih sil s pakistanskega ozemlja (Kim, 1979: 202, 206–207).

¹⁴² Med letom 1949 in 1971, ko je mesto Kitajske v VS zasedala Republika Kitajska (Tajvan), je ta uporabila veto le enkrat (blokirala je prošnjo Mongolije za članstvo v OZN leta 1955) (Uporaba veta v VS OZN, dostopno na <http://www.globalpolicy.org/security/data/vetotab.htm> (27. 5. 2003)).

¹⁴³ Vzhodni Pakistan (danes Bangladeš) je zahteval neodvisnost od Pakistana (državo Pakistan sta od leta 1949 sestavljala Vzhodni in Zahodni Pakistan). Zahodni Pakistan je tej odločitvi nasprotoval, zato je leta 1971

1972.¹⁴⁴ Kitajski predstavnik v VS Huang Hua je ob tem izjavil: »Odkar je Kitajska začela sodelovati pri delu OZN, je bila kitajska delegacija vedno zelo preiščena in pazljiva glede uporabe veta.«¹⁴⁵ Huang je upravičeval svoj veto na podlagi pravnih argumentov, z nenehnim sklicevanjem na ženevsko konvencijo, resolucijo VS S/RES/307(1971),¹⁴⁶ resolucijo GS 2793 (XXVI),¹⁴⁷ 4. člen ter 2. člen 4. odstavek UL OZN¹⁴⁸ (S/PV.1660, str. 7–8), z zahtevo, naj se pred sprejetjem Bangladeša v OZN uveljavijo relevantne resolucije.¹⁴⁹

Ob tem so poudarjali, da imajo kot stalna članica VS dolžnost podpirati načela in pravičnost v OZN:

OZN mora biti organizacija, ki podpira pravičnost. Ker je Kitajska članica OZN, mora delovati v skladu z načeli [UL OZN] .... po zelo resnem in pazljivem premisleku se je Kitajska delegacija trdno odločila, da uporabi veto in s tem ubrani načela UL in relevantne resolucije OZN .... Medtem pa lahko svetu postaja vse bolj jasno, da SZ namerno in s prikritimi motivi kuje zaroto skupaj z Indijo, da bi ustvarila situacijo, s katero bi prisilila kitajsko delegacijo v uporabo veta (S/PV.1659, str. 15).

Ko se je vprašanje o članstvu Bangladeša spet pojavilo v VS leta 1974, ga je Kitajska podprla brez kakršnihkoli omejitev ali zadržkov z izjavo, da so bile relevantne resolucije zdaj izvršene (S.PV.1776, str. 3). Kim (1979: 207) pravi, da je bil namen veta LRK le odložiti članstvo Bangladeša. Navkljub izčrpnim in pogosto prepričljivim argumentom v upravičevanje svojega veta, je bil to dejansko veto vložen v imenu zaveznika (Pakistan); ob

---

izbruhnila državljanska vojna. Indija se je vmešala v vojno in napadla Pakistan, po tem, ko je na milijone državljanov Vzhodnega Pakistana pribežalo v Indijo. Pakistanska vojska v Vzhodnem Pakistanu se je predala in Indija je zajela več kot 90.000 vojakov. Vzhodni Pakistan se je 6. decembra 1971 razglasil za neodvisno državo Bangladeš. Ker Pakistan Bangladešu ni hotel priznati neodvisnosti, je pritisk nanj izvajala Indija, ki se je zavzemala za neodvisnost Bangladeša in ni hotela izpustiti pakistanskih vojnih ujetnikov, dokler ta ne prizna njegove neodvisnosti. V spor se je neposredno vmešala tudi SZ, ki se je postavila na stran Indije in Bangladeša. Kitajska je obsodila Indijo in podprla Pakistan (Wright, 1988).

¹⁴⁴ Na osnutek resolucije S/10773.

¹⁴⁵ PR, No. 35 (1.september, 1972), 9. V Kim (1979: 207).

¹⁴⁶ Resolucija »poziva vse prizadete strani k izvajanju vseh potrebnih ukrepov, da bi ohranili človeška življenja, k izpolnjevanju ženevske konvencije iz leta 1949 in k popolnemu spoštovanju predpisov, ki se nanašajo na varovanje ranjenih in bolnih, vojnih ujetnikov in civilnega prebivalstva«.

¹⁴⁷ »Poziva vladi Indije in Pakistana, da nemudoma ukrepata in ustavita ogenj ter umakneta svoje oborožene čete s tujega ozemlja na svoje ozemlje prek indijsko – pakistanske meje.«

¹⁴⁸ 4. odstavek 2. člena UL OZN pravi: »Vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali pa ki bi bila tako ali drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov.«

4. člen UL OZN: »1. Lahko postanejo članice Združenih narodov vse druge miroljubne države, ki prevzamejo obveznosti, vsebovane v tej Ustanovni listini, in ki so po presoji Organizacije sposobne in voljne spolnjevati te obveznosti.

2. Vsaka takšna država se sprejme za članico Združenih narodov z odločbo Generalne skupščine na priporočilo Varnostnega sveta.«

¹⁴⁹ Huang Hua je ob vprašanju članstva Bangladeša izjavil: »[Če bi sprejeli Bangladeš v OZN] Kakšno veljavo bi potem imele resolucije GS in VS? Kako lahko nekdo, ki odklanja izvrševanje relevantnih resolucij OZN, sploh govori o dolžnostih, ki mu jih nalaga UL in o tem, da je sposoben in voljan izvrševati te dolžnosti?« (S/PV.1658, str. 8).

tem je Kitajska nasprotovala tudi indijski pomoči Bangladešu in 'hegemonističnim' težnjam SZ v regiji.¹⁵⁰ Ob tem se je Kitajska znašla v precepu: po eni strani je Pakistan postavil pod vprašaj verodostojnost njenega prijateljstva, po drugi strani pa sta SZ in Indija izzvali verodostojnost Kitajske kot samoimenovanega podpornika tretjega sveta (Kim, 1979: 207–208). To pa je bil prvi in zadnji kitajski veto v VS nasploh, zaradi katerega je prišla Kitajska neposredno v konflikt s katero od velesil in lahko rečemo tudi prvi in zadnji veto, vložen ob vprašanju, ki ni neposredno 'ogrožal njene teritorialne varnosti'.¹⁵¹

Svojega drugega veta namreč, pravi Kim (1979: 209), Kitajci verjetno sploh ne smatrajo kot enakovrednega formalnemu vetu. Negativni glas je Kitajska tokrat vložila 10. septembra 1972 na amandma S/10786¹⁵² osnutka resolucije S/10784 o vprašanju glede reševanja konfliktov na Bližnjem vzhodu.¹⁵³ Na sam osnutek resolucije pa so istočasno vložile veto ZDA; poleg tega Kitajska ni podala nikakršne kasnejše obrazložitve svojega glasovanja. Torej je bil učinek kitajskega veta znatno oslabljen zaradi treh dejstev: 1) ni šlo za samostojni veto; 2) bil je veto na amandma in ne na osnutek resolucije; 3) na sam izvorni osnutek resolucije je bil vložen veto s strani druge stalne članice (*ibid.*).

Po tem oz. po letu 1972 se je vse bolj jasno odražala kitajska nedejavnost oz. njena pasivnost in neodločenost, kar se tiče glasovanja v VS. Za narod namreč, ki se je že v ustavi zavezal, da nikoli ne bo supersila, je postalo protislovno in dvoumno, da poseduje, kaj šele izvaja, kar se univerzalno dojema kot privilegij velesil v tej organizaciji. Tako je z namenom, da bi zmanjšala protislovja, ki jih vsebuje že samo dejstvo posedovanja pravice do uporabe veta, Kitajska še naprej pogosto napadala zlorabo veta s strani 'določenih velesil'. Vse bolj je kazalo na to, da Kitajska ne glasuje na podlagi vsebine resolucije, temveč na podlagi tega, kdo resolucijo predloži. Veto je postal za Kitajsko neke vrste ideološko breme. Tako je postala močno pazljiva glede svoje lastne uporabe veta in kljub načelnemu nasprotovanju raje ni sodelovala pri glasovanju, kot pa da bi vložila negativni glas (Kim, 1979: 209). Celo vzdržanje od glasovanja je sredi leta 1974 (do leta 1981) skoraj izginilo iz kitajskega 'repertoarja'.

---

¹⁵⁰ Kitajska je v VS ves čas obsojala SZ in njeno vlogo pri oz. vključevanje v reševanje problema. Huang Hua je med drugim izjavil: » ... v zadnjih letih je sovjetski imperializem igral zahrbtno vlogo pri reševanju situacije na južnoazijskem podkontinentu ... Sovjetska in indijska vlada sta leta 1971 sklenili pogodbo miru, prijateljstva in sodelovanja, ki pa je v bistvu agresivna pogodba vojaškega zavezništva ... Sovjetska vlada je ščuvala in podprla Indijo v vojni proti Pakistanu, da bi razširila svoje področje vpliva in vzpostavila hegemonistično oblast« (S/PV.1660, str. 8).

¹⁵¹ O vprašanih, ki neposredno 'ogrožajo kitajsko teritorialno varnost' in odzivih Kitajske na takšna vprašanja, glej poglavje 5.2.4.2.

¹⁵² Amandma, na katerega je vložila veto tudi SZ, je vseboval predlog spremembe fraze 'stranke' v 'vse stranke' in zamenjal zahtevo po 'takojšnji ustavitvi vojaških operacij' z zahtevo po 'uporabi vseh sredstev za prenehanje bojev in preprečitev vseh vojaških operacij in terorističnih aktivnosti' (S/10786).

¹⁵³ Kršena je bila resolucija S/RES/242(1967) iz leta 1967, ki je zahtevala takojšnje premirje v arabsko-izraelski vojni.

Kim (1979: 213) navede opažanja v prvih letih sodelovanja LRK v VS:

Kitajska bo, glede na to, da je entiteta zase, izrazila svoje poglede in stališča. Kitajski govorniki le redko povedo ali se strinjajo ali ne s pogledi prejšnjih govornikov; vedno izjavljajo, da je kitajski položaj drugačen od ostalih, da Kitajska ne pripada skupini ali bloku, in da nihče ne more govoriti v imenu Kitajske razen nje same. To obnašanje se je razlikovalo od mnogih ostalih držav članic, ki so glasovale v skladu s smernicami geografskega ali ideološkega bloka. Kitajska je ponavadi podpirala stališča tretjega sveta.

Nesodelovanje je istočasno predstavljalo tako pasivno nasprotovanje kot aktivno sodelovanje oz. srednjo pot med načelnim nasprotovanjem in blokiranjem volje večine (Kim, 1979: 229). Vseeno pa je Kitajska sodelovala v razpravah, tudi ko je šlo za zadeve, katerim je načelno nasprotovala (npr. mirovne operacije). Ob tem pa se niso niti popolnoma strinjali, niti nasprotovali osnutku resolucije ter s tem ohranjali neodvisen položaj v VS (Kim, 1979: 214).

Odstotek njenega nesodelovanja pri glasovanju v VS je bil zelo visok (Wang, 1999: 75). V obdobju od leta 1971 do 1981 Kitajska ni sodelovala pri glasovanju triinsedemdesetkrat,¹⁵⁴ osemnajstkrat v zvezi s Ciprom (v glavnem mirovne operacije), štirinštiridesetkrat v zvezi z Bližnjim vzhodom (v glavnem mirovne operacije), petkrat v zvezi z Južno Afriko in petkrat v zvezi z drugimi vprašanji (Bailey in Daws, 1998: 258). Veto je vložila le dvakrat (v zgoraj navedenih primerih).

V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja se je njen odnos do odločanja v VS spremenil. Svoje nesodelovanje pri glasovanju v VS, ki ga je Wang (1999: 81) označil kot »simbolično vlogo, ki jo je Kitajska igrala v svetovni javnosti, kar je bila vedenjska posledica njene ponavljajoče se obljube, da ne bo nikoli delovala kot supersila«, je Kitajska po letu 1982 nadomestila z vzdržanjem pri glasovanju.¹⁵⁵ Prav tako je le redko izkoristila pravico do uporabe veta, in sicer le še dvakrat od leta 1972,¹⁵⁶ kar pomeni znatno manj kot ostale velesile v VS (tabela 5.2.1.).

---

¹⁵⁴ Od začetka leta 1971 do konca leta 1981 je bilo v VS sprejetih 207 resolucij (Bailey in Daws, 1998: 34); veto je bil vložen 42-krat (podatek dotopen na <http://files.fco.gov.uk/info/research/unscvetoes.pdf> (8. 8. 2002)).

¹⁵⁵ Glej poglavje 5.2.2.

¹⁵⁶ Glej poglavje 5.2.4.2.

Tabela 5.2.1.: Uporaba veta v VS od leta 1946 do 2002:

Obdobje	Kitajska	Francija	Velika Britanija	ZDA	SZ/Rusija	Skupaj
1946–55	(1*)	2	-	-	80	83
1956–65	-	2	3	-	26	31
1966–75	2	2	10	12	7	33
1976–85	-	9	11	34	6	60
1986–95	-	3	8	24	2	37
1996–2002	2	-	-	6	-	8
SKUPAJ	4 (5)	18	32	76	121	252

*Veto je bil vložen, ko je mesto Kitajske v OZN zasedala Republika Kitajska.

Vir: Uporaba veta v VS OZN, <http://www.globalpolicy.org/security/data/vetotab.htm> (27. 5. 2003).

Pazljiva in v skladu s svojimi antihegemonističnimi načeli ter neodvisno politiko miru ohranja Kitajska tako 'srednjo pot' med simboličnim aktivizmom in dejanskim pasivizmom in ostaja pogosto vzdržana do odločanja v VS. Pogosto kitajski predstavniki čakajo na to, kakšen položaj bodo zavzele ostale države in izrazijo svoje stališče šele na koncu pogajalskega procesa (Kim, 1996: 16–17).

Njen vzdržan odnos do odločanja se kaže predvsem pri glasovanju za mirovne operacije v organizaciji.

5.2.2. Kitajska in mirovne operacije Organizacije združenih narodov

Kot stalna članica VS OZN Kitajska nosi posebno odgovornost za avtoriziranje in financiranje mirovnih operacij organizacije.¹⁵⁷

Kot že omenjeno, je pred letom 1971 LRK, v skladu s splošnim negativnim odnosom do organizacije, kazala negativni odnos tudi do mirovnih aktivnosti OZN na podlagi argumentov, da dajejo premalo poudarka na nacionalno suverenost (Hutchings, 2001: 446), ščitijo interese imperializma in delujejo v nasprotju s potrebami zatiranih narodov, ki želijo živeti svobodno in neodvisno (Zhang, 1998: 141). Tudi v prvih desetih letih sodelovanja LRK v sistemu OZN (1971–1981) je Kitajska nasprotovala ustanavljanju in podaljševanju

¹⁵⁷ Mirovne operacije so ena najbolj izrazitih dejavnosti OZN in glavna vloga organizacije na področju ohranjanja miru in varnosti (Weiss, 2001: 54). Mirovne operacije so posebni postopki za ohranjanje miru z uporabo vojaških elementov in enot, ki jih je OZN razvila tekom zgodovine in se znatno razlikujejo od izvornih konceptov ohranjanja mednarodnega miru in varnosti (Bothe, 1994: 572). Mirovne operacije so formalno ustvarjene z resolucijo organa OZN, praviloma je to VS – v izjemnih primerih tudi GS (Bothe, 1994: 588). UL OZN jih posebej ne navaja in ne predvideva; nanje se gleda tudi kot na 'poglavje šest in pol'. Tako je mirovne operacije poimenoval Dag Hammarskjöld (generalni sekretar OZN med leti 1953 in 1961). Uvrščale naj bi se namreč med VI. poglavje (mirno reševanje sporov) in VII. poglavje UL OZN (prisilni ukrepi za ohranjanje in vzpostavljanje mednarodnega miru in varnosti) (Evans in Newnham, 1998: 426).

vseh mirovnih operacij. Kitajska ni hotela sodelovati v operacijah in tako v imenu OZN ni pošiljala svojih čet na konfliktna območja, niti ni plačevala prispevkov za mirovne operacije OZN.

Vseeno pa je nasprotovanje ostajalo omejeno. Kitajska se v izvedbo mirovni operacij enostavno ni vmešavala, le-te so se lahko neokrnjeno nadaljevale saj Kitajska, v skladu s svojim stilom glasovanja, nikoli ni preprečila njihove izvedbe. Kitajsko stališče, kot ga je izrazila ob prvem soočenju z vprašanjem izvedbe mirovne operacije v VS, 13. dec. 1971,¹⁵⁸ je kasneje ponavljala skoraj z istimi besedami v vseh sledečih razpravah:

Do vprašanja sil OZN je imela kitajska vlada vedno svoje načelno stališče. To je dobro poznano vsem predstavnikom [v VS], zato ne moremo sodelovati pri glasovanju za to resolucijo (S/PV.1612, str. 2).

Kitajsko stališče do mirovni operacij je bilo bolj natančno razloženo šele leta 1973, in sicer na zasedanju VS glede vzpostavitve Sil Združenih narodov (ZN) za hitro posredovanje II (UNEF – *United Nations Emergency Force II*) za Bližnji vzhod. 25. oktobra 1973 je kitajski predstavnik v OZN Huang Hua izjavil, da je »Kitajska vedno nasprotovala pošiljanju 'mirovni čet', in da ohranja enako stališče tudi do situacije na Bližnjem vzhodu. »A vseeno«, je izjavil Huang, Kitajska »ne namerava vložiti veta na osnutek resolucije .... zaradi nenehni prošnji s strani žrtev agresije«. Tako se je kitajska delegacija odločila, da ne bo sodelovala pri glasovanju (S/PV.1750, str. 12). Ob tem so pojasnili tudi svoje stališče do financiranja operacij. »Ker ne odobravamo pošiljanja vojaških enot OZN na Bližnji vzhod, seveda ne moremo plačati stroškov za UNEF« (S/PV.1752, str. 9).

Z bolj pozitivno oceno OZN v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja se je tudi odnos Kitajske do mirovni operacij organizacije opazno spremenil (Wang, 1999: 76).¹⁵⁹ Vse od takrat je bilo moč opaziti bolj kooperativen odnos Kitajske do mirovni operacij, k čemur je prispevala nova zunanjepolitična usmeritev neodvisnega odnosa do velesil in med drugim, pravi Kim (1994: 421), tudi prenovljena identifikacija s tretjim svetom. Kitajska je začela poudarjati svojo vlogo samoozvanega vodje sveta v razvoju, kar je prav tako zahtevalo bolj kooperativen odnos do OZN in mirovni operacij, saj so bile te pomembne za mnoge države v razvoju (Fravel, 1996).

---

¹⁵⁸ Pri glasovanju za resolucijo S/RES/305(1971). Resolucija je potrdila prejšnje resolucije o mirovni operacijah na Cipru in podaljšala mandat tamkajšnjim mirovnim silam (UNFICYP – *United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*).

¹⁵⁹ Oktobra 1981 je Kitajska glasovala za podaljšanje mandata mirovni operacij OZN na Cipru.

Kitajski predstavnik Lin Qing je konec leta 1981 v VS izjavil, da bo glede na »spremembe v mednarodni areni in glede na evolucijo vloge mirovnih operacij OZN« kitajska vlada od zdaj naprej »aktivno podpirala takšne mirovne operacije OZN, ki so potrebne za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti in za zaščito suverenosti in neodvisnosti držav v skladu s cilji in načeli UL« (S/PV.2313, str. 12). Kitajska se je leta 1982 proglasila za zagovornika mirovnih operacij OZN. Začela je glasovati v dobro številnih resolucij VS, ki so podaljševale mandat mirovnim operacijam, ki so se v tem času izvajale,¹⁶⁰ in plačevati svoj prispevek mirovnim operacijam (Fravel, 1996). Septembra 1988 je zaprosila in bila kmalu (2. novembra 1988) sprejeta v Posebni odbor za mirovne operacije,¹⁶¹ na katerega je pred vstopom v organizacijo gledala kot na poskus ZDA in SZ ustanoviti 'imperialistično-revizionistično mednarodno policijo' (Zhang, 1998: 141). Leta 1990 je v tujino poslala prve vojaške opazovalce.¹⁶²

Kot bomo videli kasneje, pa to ni pomenilo vsesplošnega pozitivnega preobrata h kitajski podpori mirovnim operacijam.

5.2.2.1. Sodelovanje Kitajske v mirovnih operacijah

Od leta 1990 do decembra leta 2003 je Kitajska poslala v mirovne operacije OZN nekaj več kot 860 vojaških opazovalcev, oficirjev za zvezo, svetovalcev ali štabnih častnikov, 800 tehničnih uslužbencev (v Kambodžo) in 198 civilnih policistov (tabela 5.2.2.1.).¹⁶³

V podporo svojemu sodelovanju v mirovnih operacijah je Kitajska začela izvajati program specializacije oficirjev LOA za delo na področju mirovnih operacij. Zaposleni so v različnih sektorjih kitajske vlade in zagotavljajo informacije, služijo kot podpora pri koordinaciji sodelovanja z OZN in vodijo na Kitajskem vse bolj razširjene programe usposabljanja za bodoče osebje v mirovnih operacijah OZN. Urad za mirovne operacije s centrom v vojaški akademiji za mednarodne odnose v Nanjingu pomaga pri administraciji, zaposlovanju in podpori teh programov (Bates in Reilly, 2000: 42–43). Bates in Reilly (*ibid.*)

---

¹⁶⁰ Med leti 1978–1988 ni bila vzpostavljena nobena nova mirovna operacija.

¹⁶¹ Posebni odbor za mirovne operacije je bil ustanovljen 18. februarja 1965 z resolucijo GS 2006 (XIX), z mandatom vodenja izčrpnega pregleda nad vsemi zadevami, ki se nanašajo na mirovne operacije. O svojem delu mora poročati GS. V odbor je včlanjenih sto držav članic OZN, večinoma bivših ali trenutnih donatoric osebja mirovnih operacij. Pri delu odbora ali v njegovih delovnih skupinah kot opazovalke sodelujejo tudi druge države članice OZN (Posebni odbor za mirovne operacije, dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/ctte/CTTEE.htm> (14. 5. 2003)).

¹⁶² Prve opazovalce je poslala na Bližnji vzhod – v Organizacijo ZN za nadzor premirja (UNTSO – *United Nations Truce Supervision Organization*).

¹⁶³ Bela knjiga: Kitajska nacionalna obramba 2002, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/features/ndpaper2002/nd6.html> (28. 5. 2002) in 'Chinese Peacekeeping Mission Heads for Congo'. People's daily, 24. 1. 2003, dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/200301/24/eng20030124_110695.shtml (7. 12. 2003).

pravita, da že Kitajska samostojna pobuda za uvajanje teh programov kaže na težnjo Kitajske k vse večji podpori in sodelovanju v mirovnih operacijah.

Kar se tiče prispevka osebja Kitajske mirovnim operacijam, je treba omeniti, da je bila do nedavnega v primerjavi z mnogimi drugimi državami, posebej velesilami, kitajska vključenost v mirovne operacije dokaj minimalna. Od leta 1996 do marca 2003 se je po prispevku osebja mirovnim operacijam uvrščala na 49. do 44. mesto (delež kitajskih mirovnikov je v tem obdobju z leti naraščal)¹⁶⁴ med ostalimi državami OZN, delež njenega osebja v mirovnih operacijah po svetu pa je v povprečju predstavljal le 0,3 % vsega osebja mirovniških operacij.¹⁶⁵ Aprila 2003 se je ta delež povečal, po tem ko je poslala 218 mirovnikov na misijo v Kongo.¹⁶⁶ Po prispevku osebja mirovnim operacijam se danes uvršča na 30. mesto med ostalimi državami OZN.¹⁶⁷ Od skupaj 43.531 mest v mirovniških operacijah po vsem svetu jih Kitajska trenutno zaseda 306: 33 civilnih policistov, 48 vojaških opazovalcev in 225 vojakov.¹⁶⁸

Tabela 5.2.2.1: Sodelovanje Kitajske v mirovniških operacijah OZN:

Ime operacije	Datum	Št. oseb
Organizacija ZN za nadzor premirja (UNTSO – <i>United Nations Truce Supervision Organization</i>)	april 1990 – do danes	66
Opazovalna misija ZN za Irak in Kuvajt (UNIKOM – <i>United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission</i>)	april 1991 – marec 2003	161
Misija ZN za referendum v Zahodni Sahari (MINURSO – <i>United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara</i>)	september 1991	214
Tranzicijska oblast ZN v Kambodži (UNTAC – <i>United Nations Transitional Authority in Cambodia</i>)	december 1991 – september 1993	897

¹⁶⁴ Podatki dostopni na <http://www.globalpolicy.org/security/peacekpg/data/index.htm> (4. 2. 2003).

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ 'China to Continue with UN Peacekeeping'. People's daily, 28. 1. 2003, dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/200301/28/eng20030128_110892.shtml (3. 8. 2003).

¹⁶⁷ Francija je na 29. mestu (320 mirovnikov), Rusija na 28. (322 mirovnikov), Velika Britanija na 21. (535 mirovnikov) in ZDA na 23. (516 mirovnikov), podatki za november 2003, dostopni na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/November2003Summary.pdf> (17. 12. 2003).

¹⁶⁸ Donatorji mirovnim operacijam OZN, podatki za november 2003, dostopni na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/November2003Summary.pdf> (17. 12. 2003).

Operacija ZN v Mozambiku (UNUMOZ – <i>United Nations Operation in Mozambique</i>)	junij 1993 – september 1993	20
Opazovalna misija ZN v Liberiji (UNOMIL – <i>United Nations Observer Mission in Liberia</i>)	november 1993 – september 1997	33
Misija ZN v Liberiji (UNMIL – <i>United Nations Mission in Liberia</i>)	september 2003	13
Posebna misija ZN v Afganistanu (UNSMA – <i>United Nations Special Mission in Afghanistan</i>)	maj 1998 – januar 2000	2
Misija Združenih narodov v Sierra Leoneu (UNAMSIL – <i>United Nations Observer Mission in Sierra Leone</i>)	avgust 1998 – do danes	24
Tranzicijska uprava ZN v Vzhodnem Timorju (UNTAET – <i>United Nations Transitional Administration in East Timor</i>); od maja 2002: Misija ZN za podporo v Vzhodnem Timorju (UNMISSET – <i>United Nations Mission of Support in East Timor</i>)	januar 2000 – maj 2002	178
Misija ZN v Etiopiji in Eritreji (UNMEE – <i>United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea</i>)	oktober 2000 – do danes	15
Misija ZN v Bosni in Hercegovini (UNMIBH – <i>United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina</i>)	januar 2001 – december 2002	20
Misija OZN v Demokratični republiki Kongo (MONUC – <i>United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo</i>)	april 2001 – do danes	230

Vir: Mesečni pregled donatorjev mirovnih sil v OZN, podatki za november 2003, dostopni na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/November2003Summary.pdf> (17. 12. 2003), podatki o mirovnih operacijah OZN, dostopni na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/home.shtml> (26. 9. 2003) in Bela knjiga: Kitajska nacionalna obramba 2002, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/features/ndpaper2002/nd6.html> (28. 5. 2002).

Kitajska torej resnično kaže znake vse večjega sodelovanja v mirovnih operacijah. Kljub temu pa na tem področju še vedno pogosto ostaja zadržana, negotova in neodločena. Najprej nam lahko o zadržanosti Kitajske priča že njeno sodelovanje v Sistemu stalno pripravljenih sil OZN (UNSAS – *United Nations Stand-by Arrangements System*).¹⁶⁹

¹⁶⁹ Sistem stalno pripravljenih sil OZN je osnovan na natančnih informacijah, ki jih države članice posredujejo o sredstvih, katera lahko v dogovorjenem času prispevajo mirovni operaciji. Ta sredstva so lahko vojaške enote, specializirano osebje (vojaško in civilno), storitve ter material in oprema. Dogovorjena sredstva ostajajo v pripravljenosti v domači državi, kjer se jih, v skladu z navodili OZN, pripravlja za izvajanje določenih nalog. Stalno pripravljena sredstva so namenjena izključno mirovnim operacijam OZN. V skladu s potrebami so, na zahtevo generalnega sekretarja OZN, sredstva uporabljena ali vključena v ustanovitev novih mirovnih operacij

Kitajska sodeluje v sistemu od maja 1997,¹⁷⁰ a je njeno sodelovanje omejeno z že omenjenim problemom tajnosti podatkov o velikosti in opremljenosti LOA (Bates in Reilly, 2000: 43). Bele knjige o kitajski nacionalni obrambi iz leta 1998, 2000 in 2002 na primer nakažejo na zavezanost mirovnim operacijam, a nobena ne omenja programov usposabljanja na Kitajskem.

Kar pa danes zagotovo najbolj vpliva na negotov odnos Kitajske do mirovnihi operacij OZN, je sama narava teh operacij. Meje kitajske podpore mirovnim operacijam so se namreč jasno pokazale po hladni vojni, ko je novo obdobje prineslo nove okoliščine in s tem tudi nove probleme, s katerimi se je začela spopadati mednarodna skupnost in s tem hkrati tudi nove izzive za Kitajsko. Razumevanje kitajskega odnosa do narave mirovnihi operacij pa je bistveno za razumevanje in oceno delovanja Kitajske v VS OZN.

5.2.2.2. Odnos Kitajske do spremenjene narave mirovnihi operacij

V obdobju po hladni vojni je prišlo do velikega porasta aktivnosti OZN na številnih področjih povezanih z mednarodnim mirom in varnostjo; izrazite spremembe so se pojavile tudi v naravi aktivnosti na tem področju. Pojavljajo se novi koncepti, medtem ko se stari modificirajo.¹⁷¹ Velika sprememba, ki jo je prineslo novo obdobje, je namreč porast konfliktov znotraj držav namesto med državami in s tem vprašanj o možnostih interveniranja v notranje zadeve države.¹⁷² Medtem pa, ko postajajo konflikti po koncu hladne vojne vse bolj kompleksni, tudi mirovne operacije v tem kontekstu postajajo vse bolj kompleksne in se oddaljujejo od svoje izvorne funkcije.¹⁷³ Mirovne operacije (*peacekeeping*) so se prej jasno razlikovale od operacij vsiljevanja miru (*peace enforcement*), ki jih je avtoriziral VS OZN v skladu s VII. poglavjem UL OZN, ker so bile vedno osnovane na soglasju strank v sporu (Malanczuk, 1997: 416).¹⁷⁴ Poleg tradicionalnih mirovnihi operacij oz. operacij ohranjanja

---

ali v podporo že obstoječim (Sistem stalno pripravljenih sil OZN, dostopno na http://www.un.org/Depts/dpko/milad/fgs2/unsas_files/sba.htm (1. 6. 2003)).

¹⁷⁰ 'China to Continue with UN Peacekeeping, FM Spokeswoman'. People's daily, 28. 1. 2003, dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/200301/28/eng20030128_110892.shtml (3. 8. 2003).

¹⁷¹ Priloga Agendi za mir iz leta 1995, dostopno na <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html> (15. 10. 2002).

¹⁷² Po hladni vojni se organizacija vse pogosteje sooča s problemi, ko politične nestabilnosti v svetu izhajajo iz nasilja znotraj držav ali iz nasilja prek državnih meja s strani nedržavnih akterjev. V teh situacijah ni jasno, ali lahko OZN in domnevno tudi država članica intervenirata v zadeve, ki spadajo pod jurisdikcijo države. Postavlja se vprašanje, kaj se smatra za zgolj notranje. Takšni mejni primeri so pogosto prepuščeni organom OZN v utemeljitev ali takšna vprašanja, čeprav notranje narave v izvoru predstavljajo potencialno, če ne dejansko grožnjo svetovnemu miru. VS si prizadeva za obravnavanje vzrokov nasilja, tudi če ti izvirajo iz razmer znotraj držav, ne samo iz razmer med državami (Weiss, 2001: 35; Bailey, 1995: 49).

¹⁷³ Po koncu hladne vojne je večje sodelovanje med stalnimi članicami omogočilo, da je VS razposlal mirovnike v odgovor na številne konflikte kot so državljanske vojne, krajevni konflikti in humanitarne krize (Fravel, 1996).

¹⁷⁴ Od leta 1948 do 1987 so mirovne operacije služile praviloma dvema funkcijama: motrenju miru

miru pa so se začele pojavljati nove vrste – netradicionalne mirovne operacije,¹⁷⁵ ki lahko, v nasprotju s prejšnjimi, vključujejo tudi uporabo sile (Weiss, 2001: 66) in se lahko ustanavljajo brez soglasja vseh strank v sporu.

Že samo dejstvo, da bi se mirovne operacije lahko posluževale uporabe sile, je pri Kitajski izzvalo ogorčenje.

Nasprotujemo uporabi sile in grožnji z uporabo sile v mednarodnih odnosih in politiki moči, ko močni izkoriščajo šibkejše. Nasprotujemo vmešavanju v notranje zadeve držav pod kakršnokoli pretvezo ali v kakršnikoli obliki (S/PV.3988, str. 12).

Kot bomo videli kasneje,¹⁷⁶ so že prvi primeri mirovnih operacij po hladni vojni prinesli spoznanje, da Kitajska ne odstopa od načela neuporabe sile v VS. Ohranja stališče, da mirovne sile ne smejo močno presegati mandata ohranjanja miru in zagotavljanja humanitarne pomoči ter vztraja pri tem, da naj se jasno ločuje operacije ohranjanja miru od operacij vsiljevanja miru (Wang, 1999: 79; Möller, 2000). Kitajski vodje venomer poudarjajo, da je kitajska kultura po naravi miroljubna in nasprotuje uporabi sile (Zheng, 1999: 106; Wang, 2001: 4)¹⁷⁷ ter vztrajajo pri stališču, da je praksa, ki ustavi vojno, s tem da jo razširi, nesprejemljiva.¹⁷⁸ Operacije naj torej ne bi vključevale nikakršnega vsiljevanja in prisile (Sun, 1995: 20). V primeru, ko se z uporabo sile intervenira v določeni državi zaradi kršitve človekovih pravic, Kitajska zavzame stališče, da je uporaba sile iz moralnih in špekulativnih razlogov vprašljiva in nevarna ter protiproduktivna za ustavitev pobojev v ciljnih državah. Možnost uporabe sile je po mnenju Kitajske lahko le »spodbuda za

---

(nadzorovanje in poročanje o varovanju premirja) in ohranjanju miru (zagotavljanje nevtralnosti med ozemlji v konfliktu). Mirovne operacije so ohranjale *status quo* (Weiss, 2001: 55).

¹⁷⁵ Za prikaz kitajskega odnosa do mirovnih operacij se mi zdi najbolj primerna razdelitev operacij v tradicionalne in netradicionalne mirovne operacije, saj kot bomo videli kasneje, Kitajska očitno deluje v VS v skladu s takšnimi smernicami.

Urquhart je povzel značilnosti operacij OZN med hladno vojno; lahko jih označimo kot načela tradicionalnih mirovnih operacij: privolitev strank, nepretrgana močna podpora VS, jasen in izvedljiv mandat, neuporaba sile, razen v skrajni sili in samoobrambi, pripravljenost držav nuditi vojaške sile in potrebne finance (Brian Urquhart: *Beyond the Sheriff's Posse*. *Survival* 32, No.3 (maj–junij 1990), p. 198. V Weiss (2001: 56–57)). Poleg tega morajo biti izvedene skladno z načelom nepristranskosti, brez naklonjenosti eni ali drugi strani (S. Vohra: *Impartiality in United Nations Peace-Keeping*. *LJIL* 9 (1996), 63–86. V Malanczuk, 1997: 423). Zaradi vse večje raznolikosti ciljev mirovnih operacij, so le-te po hladni vojni pogosto odstopale od tradicionalnih smernic. Načela netradicionalnih mirovnih operacij sledijo obratni definiciji in se nanašajo na operacije ustanovljene: 1) v odsotnosti političnega dogovora; 2) brez soglasja vseh strank v sporu; 3) z avtorizacijo uporabe sile ali 4) operacije izvajajo pooblaščen države članice pod lastnim nadzorom. Operacije vsiljevanja miru spadajo po definiciji v netradicionalno kategorijo (Fravel, 1996).

¹⁷⁶ Glej poglavje 5.2.3.1. in 5.2.4.

¹⁷⁷ Xu Xin (Predsednik Kitajskega združenja za strateške študije. V Zheng (1999: 106)): »Ni težko razumeti, da kitajski narod ljubi mir ... Že več kot dvatisoč let konfucijanstvo poudarja, da 'naj bo harmonija spoštovana' ... to je strnjeno v kitajsko uradno filozofijo in vodi obnašanje Kitajske v mednarodni skupnosti.«

¹⁷⁸ A/C.4/48/sr. 22, p. 15. V Zhang (1998: 148).

intervencioniste, da izkoriščajo zakonitost akcije za svoje lastne cilje«. ¹⁷⁹ Moč naj bi se tako uporabljala le kot izgovor za agresijo ene države v drugo (Zhang, 2001: 8).

Bivši kitajski predsednik Jiang Zemin je na prehodu v novo tisočletje poudaril, da sta:

namerna uporaba sile in vmešavanje v notranje zadeve v imenu 'humanitarizma', ne le v nasprotju s cilji in načeli UL OZN, ampak bosta imeli tudi negativne posledice ... UL OZN vključuje spoštovanje suverenosti držav, nevmešavanje v notranje zadeve, pridobitev soglasja prizadetih držav, ohranjanje nevtralnosti in neuporabo ofenzivne sile. ¹⁸⁰

Kot temeljni pogoj za podporo mirovnih operacij so kitajski politiki vedno in izrecno poudarjali privolitev prizadete države (Bates in Reilly, 2001: 44). Kitajska s tradicionalnim in občutljivim razumevanjem suverenosti namreč ostaja njen neomajen zagovornik tudi v VS (Möller, 2000). Tako se tudi uporaba sile in agresije v kitajski zunanji politiki tesno povezuje s konceptom suverenosti (Paltiel, 2001: 8). ¹⁸¹ Kitajska je v imenu suverenosti vztrajno kritizirala mednarodno intervencijo v notranji konflikt (*ibid.*).

Po hladni vojni pa se vse pogosteje pojavlja vprašanje o možnostih interveniranja v notranje zadeve države in s tem tudi vprašanje suverenosti države oz. njenega pomena. Leta 1992 je bivši generalni sekretar OZN Boutros Boutros Ghali v Agendi za mir ¹⁸² pozval države članice, naj ponovno definirajo državno suverenost, da bi okrepile zmožnost delovanja OZN na področju varovanja miru in varnosti: »Čas absolutne suverenosti je potekel, njena teorija se ni nikoli ujemala z realnostjo.« Skoraj sveto spoštovanje neintervencije v notranje zadeve držav se je, pravi Weiss (2001: 103), umaknilo bolj subtilni interpretaciji, po kateri imajo v določenih okoliščinah pravice posameznikov prednost pred pravicami predstavnikov vlad in suverenih držav. ¹⁸³

---

¹⁷⁹ »A Sumarized Report on Intervention and State Sovereignty«. Beijing, 2001, dostopno na http://www.web.gc.cuny.edu/icissresearch/Reports/Beijing_Rapporteur_Report.html (17. 8. 2002).

¹⁸⁰ Govor Jiang Zemina v VS, 7. decembra 2000, dostopno na <http://www.un.org/sc/statements/chinae.htm> (2. 5. 2003).

¹⁸¹ To se kaže predvsem v primeru Tajvana. Ko Kitajska zazna težnje po njegovi neodvisnosti, začne groziti z uporabo sile v imenu suverenosti (Paltiel, 2001: 8), navkljub neskladnosti takšnih dejanj s politiko neuporabe sile. Kljub temu, da je zgodovina Kitajski zapustila močan odpor do imperializma in s tem nasprotovanje vojaški agresiji, ostaja Tajvan izjema. Tajvan se smatra za notranjo zadevo in vsaka zunanja intervencija bi kršila kitajsko suverenost in njeno ozemeljsko integriteto. Kitajske oblasti trdijo, da ponovna pridobitev 'odpadniške' province ne pomeni imperializma (Berry, 2000: 2, 6).

¹⁸² Dostopno na <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> (12. 7. 2002).

¹⁸³ Generalni sekretar OZN Kofi Annan (1999) je dejal: »Državna suverenost je v svojem najosnovnejšem smislu ponovno definirana – vsekakor s silami globalizacije in mednarodnega sodelovanja. Za države se danes na splošno razume, da so instrumenti v službi svojega ljudstva in ne obratno. Istočasno je bila individualna suverenost – osnovna svoboda vsakega posameznika, o kakršni govori UL in nadaljnji mednarodni dokumenti – okrepljena in prenovljena z rastočo zavestjo o pravicah posameznika. Ko danes beremo UL OZN, se bolj kot

Kitajska se je od petih stalnih članic najbolj skeptično odzvala na Ghalijevo Agendo za mir.¹⁸⁴ Kim (1996: 16) meni, da je poročilo za Kitajsko očitno vsebovalo preveč poudarkov na omejevanje suverenosti in je tako izzvalo njeno nasprotovanje. Peking je zahteval, naj se aktivnosti OZN še naprej strogo držijo načel državne suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav članic. Strokovnjaki za mednarodno pravo na Kitajskem se npr. soglasno strinjajo, da »človekove pravice ne morejo biti superiorne suverenosti v nobenih okoliščinah« (Chu, 2001).

Spremenjena narava mirovnih operacij torej predstavlja nevarnost načelom, ki po mnenju Kitajske neizpodbitno predstavljajo osnovo pravične mednarodne ureditve. Norme namreč, ki se nanašajo na humanitarno intervencijo,¹⁸⁵ človekove pravice in demokratično vladanje naj bi bile vsiljene od močnih šibkejšim, koncept mednarodne skupnosti, ki zagovarja takšne norme, pa je osnovan na predpostavki superiornosti vrednot ene civilizacije nad vrednotami druge (Paltiel, 2001: 30).

Temeljni pogoj suverenosti je popolna neodvisnost države ... Kot neodvisna lahko država izvaja popolno oblast nad svojim ozemljem, kot tudi nad njenimi državljani. V takšnih pogojih se gleda na intervencijo, enako kot na agresijo, kot na nezakonito (Zou, 2001: 175).

Kitajska je začela zaskrbljeno poudarjati, da se lahko mirovne operacije izvajajo le v skladu z upoštevanjem načela nevmešavanja v notranje zadeve, saj »UL OZN prepoveduje vmešavanje v notranje spore svojih držav članic«.¹⁸⁶

Uradno stališče kitajske vlade torej vztraja pri tradicionalnih načelih mirovnih operacij:

Da bi zagotovili uspeh in soliden razvoj, morajo biti mirovne operacije OZN zveste ciljem in načelom UL OZN, posebej načelom spoštovanja državne suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve države. Nobena mirovna operacija ne sme biti izvedena brez vnaprejšnjega soglasja vseh vpletenih strani. Vse mirovne operacije morajo strogo upoštevati načelo nevtralnosti in neuporabe sile, razen v samoobrambi. Za razrešitev konfliktov naj se uporabljajo sredstva mirnega reševanja sporov, kot so mediacija, dobre usluge in pogajanja, namesto prisilnih ukrepov. Dvojni standardi in vojaško vmešavanje pod imenom OZN naj se preprečijo. Vsaka

---

kdajkoli prej zavedamo, da je njen namen zaščititi posamezna človeška bitja in ne ščititi tistih, ki jih izkoriščajo.«

¹⁸⁴ Paul Lewis: U.n. Set to Debate Peacemaking role. New York Times, 6.sept., 1992. V Kim (1996: 16).

¹⁸⁵ Humanitarna intervencija je »prisilen vdor v notranje zadeve države, z namenom, da bi se preprečile obsežne kršitve človekovih pravic. Kot takšno jo je treba razlikovati od humanitarne 'pomoči', ki ne vsebuje prisile in v katero ponavadi privoli ciljna država. Z drugimi besedami, humanitarna intervencija vključuje uporabo sile s strani države, skupine držav ali mednarodne organizacije v imenu človekoljubnosti, z jasnim ciljem preprečiti ali ublažiti močno razširjeno trpljenje ali ubijanje« (Evans in Newnham, 1998: 231).

¹⁸⁶ Hu Yunmin: U.n.'s Role in a New World Order. Beijing Review, 34/23, 1991. V Kim (1996: 16).

odločitev o izvedbi mirovnih operacij naj bo osnovana na uporabnosti in zmogljivosti in nobena mirovna operacija ne sme biti izvedena, če niso izpolnjeni vsi pogoji. Mirovne enote ne smejo postati stranka konflikta, saj bi to pomenilo deviacijo od osnovnih načel mirovnih operacij.¹⁸⁷

Kitajska vztraja na tem, da morajo biti mirovne operacije resnično multilateralne in ne smejo biti zlorabljene s strani velesil ali vojaških blokov za uresničevanje njihovih lastnih političnih ciljev. Z nelagodjem spremljajo tendenco OZN k pooblaščenju nekaterih velesil ali vojaških zavezništev za nadzor mirovnih operacij (Wang, 1999: 80). Mirovna operacija namreč »ne sme postati instrument za doseganje političnih in vojaških ciljev posameznih držav«.¹⁸⁸

Tesno povezana s kitajskim zadržanim odnosom do reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti je uporaba VII. poglavja UL OZN.

5.2.3. Odnos Kitajske do kolektivnih varnostnih ukrepov Organizacije združenih narodov in VII. poglavja Ustanovne listine

UL OZN je ustanovila kolektivni varnostni sistem¹⁸⁹ s VII. poglavjem, ko je VS dodelila moč, da odloči, ali obstaja grožnja mednarodnemu miru in varnosti ali kršitev tega, in da sprejme obvezujoče gospodarske in vojaške ukrepe proti državi agresorki (Malanczuk, 1997: 27).¹⁹⁰ Kitajska se mora kot članica VS tako soočiti z vprašanji uporabe kolektivnih varnostnih ukrepov za razrešitev konfliktov in s tem z vprašanji uporabe sile in prisile v mednarodnih odnosih.

Kitajski spomin na kolektivno varnost OZN nikakor ni pozitiven in lahko bi rekli, da je bila Kitajska med prvimi tarčami izvajanja kolektivnih varnostnih ukrepov OZN (Wang, 1999: 74).¹⁹¹ Tudi v skladu s svojim načelnim poudarjanjem neuporabe sile v mednarodnih

---

¹⁸⁷ Kitajsko stališče do mirovnih operacij je pojasnjeno na spletni strani misije LRK v OZN, dostopno na <http://www.china-un.org/eng/7283.html> (13. 8. 2002).

¹⁸⁸ »A Sumarized Report on Intervention and State Sovereignty«. Beijing, 2001, dostopno na http://www.web.gc.cuny.edu/icissresearch/Reports/Beijing_Rapporteur_Report.html (17. 8. 2002).

¹⁸⁹ Pojem kolektivna varnost se običajno nanaša na sistem, v katerem vsaka država v sistemu sprejme, da je varnost ene skrb vseh in privoli v sodelovanje v kolektivnem odzivu na agresijo. V tem smislu se razlikuje od varnosti zavezništva, v katerem se skupine držav združijo, predvsem zaradi zunanjih groženj (Roberts in Kingsbury, 1993: 30). Kolektivna varnost pomeni, da države delujejo enotno v sprejemanju vojaških in nevojaških prisilnih ukrepov, da bi ustavile agresijo in vzpostavile mir (Wang, 1999: 74).

¹⁹⁰ UL OZN (predvsem VII. poglavje) je osnovana z namenom, da bi OZN imela na razpolago več sredstev za izvajanje pritiska in prisile in boljša sredstva za odločanje v kriznih situacijah kot Društvo narodov. Z namenom omogočiti OZN, da se lahko spoprime z grožnjami miru, ima VS moč uporabe sankcij številnih vrst, vključujoč vojaške sankcije (Roberts in Kingsbury, 1993: 29).

¹⁹¹ Po tem, ko je Kitajska stopila v vojno s silami OZN v korejski vojni leta 1950, je GS pod vplivom ZDA 1. februarja 1951 sprejela resolucijo, ki je označila Kitajsko kot državo agresorko in priporočila vsem državam, naj prepovejo uvoz strateškega in vojaškega materiala Kitajski. Kolektivni varnostni ukrepi, ki jih je sprejela

odnosih je Kitajska do kolektivnih varnostnih ukrepov, ki uporabljajo vojaško silo, močno skeptična in zadržana (Wang, 1999: 78) in poudarja potrebo po reševanju sporov na podlagi dialoga, pogajanj in posvetov.¹⁹²

Kitajska pogojna odobritev kolektivne varnosti je povezana z načelno politiko vztrajanja na tem, da lahko gredo kolektivni varnostni ukrepi le tako daleč, kolikor so jih stranke v sporu pripravljene sprejeti. Kolektivna varnost naj ne bo militarizirana in naj deluje le kot dodatek politični rešitvi mednarodnega konflikta; ne sme in ne more zamenjati politične rešitve spora. Nekatero občutljive zadeve, kot so nacionalna združitev in ozemeljski spori, naj bi bile dejansko izvzete iz vprašanj kolektivne varnosti (Wang, 1999: 92). Kitajska ne odobrava sankcij (ne ekonomskih in ne vojaških) kot sredstev za reševanje konflikta, le-te naj ne bi bile učinkovite, saj vedno obstaja možnost 'primernejše' rešitve problema.¹⁹³ Kot je že bilo omenjeno, Kitajska namreč načelno nasprotuje uporabi sile, razen pod 51. členom UL OZN¹⁹⁴ in je za vzpostavitev miru, kot je opredeljeno v VI. poglavju. Kolektivna varnost naj ne bi bila uporabljena kot krinka za doseg nacionalnih ciljev velesil (*ibid.*).

Odnos Kitajske do multilateralne intervencije in uporabe sile se je jasno odrazil ob prisilni akciji OZN v Perzijskem zalivu leta 1991. Ta primer je tudi odrazil in nakazal meje ter možnosti delovanja in sodelovanja Kitajske v VS OZN.

5.2.3.1. Primer zalivske vojne

Kitajska je podprla enajst resolucij VS o številnih ukrepih, vključujoč ekonomske sankcije proti Iraku,¹⁹⁵ a se je vzdržala pri resoluciji S/RES/678(1990) o uporabi sile ('uporaba vseh razpoložljivih sredstev'). Kim (1994: 423) je to označil kot dejanje »njej lastnega načina 'vztrajanja na načelih in prizadevanja za mednarodno pravičnost'«.

OZN, so v kitajskih očeh pomenili imperialistično agresijo in intervencijo (Wang, 1999: 75).

¹⁹² Govor Jiang Zemina na zasedanju VS OZN, 7. december 2000, dostopno na <http://www.fmprc.gov.cn/eng/5849.html> (3. 9. 2002).

¹⁹³ Izjava kitajskega predstavnika v VS Chen Jiana v razpravi o sankcijah proti vojaškemu režimu Haitija (Reuters news service, 6. 5. 1994. V Zhang (1998: 280, op.99)).

¹⁹⁴ Čl. 51 UL daje pravico državam članicam do individualne ali kolektivne samoobrambe.

¹⁹⁵ Dne 2. avgusta 1990 je Irak napadel in okupiral sosednjo državo Kuvajt. Istega dne je VS sprejel resolucijo S/RES/660(1990), ki je obsodila invazijo in zahtevala takojšnji in brezpogojni umik iraških sil iz kuvajtskega ozemlja. Nekaj dni kasneje je VS uvedel vojaške in ekonomske sankcije proti Iraku. V obdobju od 2. avgusta do 29. novembra 1990 je VS sprejel 12 resolucij, ki so poskušale rešiti nastale razmere in ustaviti iraško invazijo; vodile so v resolucijo S/RES/678(1990). Ta je v primeru, če iraške sile ne bodo izvršile zahtev vseh predhodnih resolucij do 15. januarja 1991, pooblastila države članice, da uporabijo 'vsa razpoložljiva sredstva', z namenom izгона iraških čet iz Kuvajta (Podatki o mirovnih operacijah OZN: Irak/Kuvajt – UNIKOM, dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unikom/background.html> (28. 10. 2003)). Resolucija S/RES/678(1990) predstavlja prvo jasno in nedvoumno sklicevanje VS na VII. poglavje po hladni vojni.

Čeprav se je Kitajska strinjala s tem, da je umik iraških sil iz Kuvajta potreben, saj: »Kitajska nasprotuje invaziji in aneksiji suverene države s strani katerekoli druge države pod kakršnokoli pretvezo« (S/PV.2963, str. 62), je videla uporabo sile kot pretirano, nepotrebno in neprimerno za razrešitev mednarodnih sporov tudi, če Irak ne bo popustil (Wu, 2001: 297; Wang, 1999: 79). Kitajski zunanji minister Qian Qichen je v VS razložil kitajsko 'načelno stališče': »Uporaba sile je v nasprotju z doslednim stališčem kitajske vlade, da je treba poskusiti vse za doseg mirne rešitve spora« (S/PV.2963, str. 62–63). Qian je trdil, da »Kitajska ne more podpreti uporabe sile v imenu OZN na osnovi dejstva, da je 'OZN kot mednarodna organizacija za ohranjanje miru in varnosti odgovorna tako mednarodni varnosti kot tudi zgodovini'« (S/PV.2963, str. 62).¹⁹⁶ Resolucija S/RES/678(1990), ki avtorizira uporabo sile proti Iraku, da bi prisilili odhod iraških sil iz Kuvajta, je v kitajskih učbenikih primer hegemonistične manipulacije OZN, ki odstopa od vseh mirovniških operacij, od leta 1956 do danes (Kim, 1994: 423).

Resolucija VS S/RES/678(1990) hkrati predstavlja mejnik v kitajskem odnosu do mirovniških operacij po hladni vojni (Fravel, 1996), odraža meje kitajske podpore operacijam in ne kaže na preobrazbo Kitajske glede politične in moralne zavezanosti mirovnim operacijam OZN (Zhang, 1998: 147).

Kljub temu, da operacija ni bila v skladu s kitajskimi stališči glede reševanja problemov, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, in da ji je nasprotovala, pa se je Kitajska vzdržala pri resoluciji in ni uporabila veta, ki bi blokiral izvedbo operacije. Takšno dejanje se je pokazalo kot vodilo za nadaljnja glasovanja, kot namig, da Kitajska ne namerava blokirati odločitev VS pri podobnih akcijah in s tem ogroziti njihovega izvajanja.

5.2.4. Primeri odločanja Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov v obdobju po hladni vojni

5.2.4.1. Primeri nasprotovanja in pasivnega sodelovanja

Glasovanju za resolucijo VS S/RES/678(1990) so po hladni vojni sledili podobni primeri, ko Kitajska ni odstopala od svojih načel in je operaciji nasprotovala, a je kljub temu omogočila njeno izvedbo.

---

¹⁹⁶ Renmin ribao, 17. dec., 1990. V Kim (1994: 423). Da so 'odgovorni zgodovini', kot je kasneje razložil minister Qian v svojem intervjuju za domače občinstvo, pomeni, da se »kitajsko ljudstvo še vedno jasno spominja, da je bila korejska vojna izvedena v imenu OZN« (*ibid.*).

Poleg resolucije S/RES/678(1990) je v primeru vprašanja Iraka (1990–1991) Kitajska nasprotovala tudi resoluciji S/RES/688(1991),¹⁹⁷ ki je bila sprejeta v odgovor na zlorabo človekovih pravic v Iraku in je predstavljala jasno povezavo med človekovimi pravicami, mednarodnim mirom ter varnostjo (Weiss, 2001: 77).¹⁹⁸ Svoje nasprotovanje je utemeljevala na podlagi argumentov, da »VS ne bi smel stopiti v akcijo ali razpravljati o vprašanjih, ki vključujejo notranje zadeve katerekoli države.« Ambasador Li Daoyu je v razpravi v VS citiral člen 2(7) UL OZN in razložil, da je »vprašanje močno zapleteno, ker vključuje notranje zadeve neke države.«¹⁹⁹ Kitajska se je pri glasovanju vzdržala.

Podoben odnos je Kitajska pokazala v primeru Bosne in Hercegovine (1992–1993).²⁰⁰ Glasovala je za ustanovitev Zaščitnih sil ZN (UNPROFOR – *UN Protection Force*), a ni aktivno podprla večine operacij OZN v Bosni in Hercegovini. Nasprotovala je tistim prirojitvam UNPROFOR mandata, ki se sklicujejo na VII. poglavje UL OZN.²⁰¹ Ves čas je poudarjala, da naj mednarodna skupnost spoštuje suverenost Bosne in Hercegovine, njeno politično neodvisnost in teritorialno integriteto in igra le 'dopolnilno' vlogo pri reševanju problemov.²⁰² Poudarjala je svoje nasprotovanje uporabi sile in delovanju VS v skladu s VII. poglavjem UL OZN. Nasprotovala je resolucijam, ki so pooblašale države članice, da uporabijo 'vsa razpoložljiva sredstva' in večini resolucij, ki so vključevale uporabo ekonomskih sankcij.²⁰³ Kitajska je proti avtorizaciji uporabe sile v skladu s VII.

---

¹⁹⁷ Resolucija S/RES/688(1991), ki jo je VS sprejel aprila leta 1991, je potrdila, da predstavlja represija, ki jo izvaja Saddam Hussein nad kurdsko in šiitsko populacijo, grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Zahtevala je, da Irak omogoči dostop mednarodnim in humanitarnim organizacijam na svoje ozemlje.

¹⁹⁸ Resolucija S/RES/688(1991) in sledeči naporji za rešitev krize predstavljajo sporen odgovor (mednarodne skupnosti) na zlorabo človekovih pravic v neki državi. Mnogi na zahodu so odobrvali resolucijo kot napreden korak k zagotavljanju varstva človekovih pravic, drugi pa so se presedana bali. Posebej države v razvoju so nasprotovale temu, da bi se VS, kateremu dominirajo zahodni zunanje-politični interesi, dopuščalo uporabljati VII. poglavje za posredovanje iz humanitarnih razlogov (Weiss, 2001: 77).

¹⁹⁹ S/PV.2982. V Fravel (1996).

²⁰⁰ Po razglasitvi neodvisnosti Bosne in Hercegovine od Jugoslavije, 29. februarja 1992, so po deželi z etnično zelo raznoliko sestavo prebivalstva izbruhnili nemiri in nasilje. Izmenjujoča se sovraštva in sodelovanja med tremi etničnimi skupinami (muslimani, Srbi in Hrvati) so vodila v 'etnično čiščenje' po vsej deželi, sporazumi za ustavitev bojev pa so se en za drugim ignorirali. Z resolucijo S/RES/743(1992) je VS ustanovil UNPROFOR kot »začasen ukrep za vzpostavitev miru in varnosti, ki sta potrebna za pogajanja o celotni razrešitvi jugoslovanske krize.« S pomočjo novih resolucij, in sicer S/RES/758(1992) in S/RES/761(1992), je VS razširil mandat UNPROFOR na zaščito dostave humanitarne pomoči in ustanovitev področij pod zaščito OZN.

²⁰¹ Prirojitve mandata so med drugim vključevale zaščito dostave humanitarne pomoči in ustanovitev področij prepovedi vojaških preletov (S/RES/770(1992), S/RES/776(1992), S/RES/781(1992), S/RES/816(1983)).

²⁰² S/PV.3269. V Fravel (1996).

²⁰³ Kitajska se je vzdržala pri resolucijah: S/RES/757(1992), ki je naložila ekonomske sankcije Jugoslaviji (resolucija je v skladu s VII. poglavjem ugotovila, da situacija v Bosni in Hercegovini predstavlja grožnjo mednarodnemu miru in varnosti); S/RES/770(1992), ki je avtorizirala uporabo sile za zaščito konvojev OZN (VS je pozval države, da uporabijo 'vsa razpoložljiva sredstva', da pripomorejo k dostavi humanitarne pomoči Bosni in Hercegovini); S/RES/776(1992), ki je razširila mandat UNPROFOR; S/RES/781(1992), ki je prepovedala – skladno s VII. poglavjem – vse vojaške prelete nad Bosno in Hercegovino; S/RES/787(1992), ki je prepovedala prevoze naftnih proizvodov; S/RES/816(1993), ki je pooblastila države članice, da uporabijo 'vsa razpoložljiva sredstva' za zagotovitev spoštovanja prepovedi vojaških preletov nad Bosno in Hercegovino; in S/RES/820 (1993), ki je še bolj zaostrila sankcije in okrepila prisilne ukrepe.

poglavjem UL OZN podajala ves čas tri argumente: Prvič, da uporaba sile ni učinkovito sredstvo za razrešitev konflikta v mednarodni skupnosti; prisilna akcija namreč lahko situacijo le še zaplete in ne prinese želenega miru – tega naj bi bilo mogoče doseči le s posvetovanjem, dialogom in pogajanjem (S/PV.3269, str. 21). Drugič, trdili so, da uporaba sile krši načelo državne suverenosti. Tretjič, z vztrajanjem na načelih tradicionalnih metod mirovni operacij je kitajska delegacija trdila, da mirovne operacije že po definiciji izključujejo uporabo sile (Fravel, 1996).²⁰⁴ Kitajska se je pri glasovanju o resolucijah, katerim je načelno nasprotovala, ponovno vzdržala.

V primeru Somalije (1992–1994)²⁰⁵ je Kitajska operacijo odobrila, a je treba njen takratni odnos omeniti zaradi same zadržanosti do reševanja problema in kasnejše samokritike presoje ter ponovnega potrjevanja potrebe po neodstopanju od načel. Kitajska je podprla ustanovitev UNOSOM. Po glasovanju je ambasador Li Daoyu opozoril VS, da naj bo konflikt »razrešen s strani Somalcev samih«, in da ne sme biti »zunanjih prizadevanj« brez »sodelovanja Somalcev«.²⁰⁶ Kitajska je ves čas poudarjala, da naj mednarodna skupnost igra »le dopolnilno in podporno vlogo v reševanju spora« (Fravel, 1996). Ko se je situacija slabšala in je Somalija ostala brez osrednje vlade, s katero bi se bilo mogoče pogajati, ko številne *de facto* oblasti v Somaliji niso hotele pristati na pomoč OZN in so ogrožale dostavo humanitarne pomoči, je VS z resolucijo S/RES/794(1992)²⁰⁷ deloval na podlagi VII. poglavja UL OZN in tako odobril vojaško intervencijo z uporabo 'vseh razpoložljivih sredstev'. Čeprav je Kitajska podprla resolucijo, je ambasador Li Zhaoxing označil UNITAF kot »izjemno akcijo«, sprejeto »v okoliščinah edinstvene situacije v Somaliji« (S/PV.3145, str. 17) in izrazil zadržke glede uporabe sile. Li je ob tem še naprej poudarjal, da se konflikt lahko reši le »z dialogom in posvetovanjem vpletenih strani« (S/PV.3188, str. 22–23). Da bi

---

²⁰⁴ Tudi ko je Kitajska glasovala za resolucijo S/RES/819(1993), ki se je sklicevala na VII. poglavje UL OZN (da bi omogočila dostavo humanitarne pomoči Bosni in Hercegovini, ustavila etnično čiščenje, zaščitila varna področja pod nadzorom OZN in omogočila neovirano delovanje UNPROFOR), je Qian Qichen poudaril, da bo Kitajska podprla resolucijo samo z namenom, da bi se povečala samoobrambna sposobnost UNPROFOR. Zaradi delovanja VS v skladu s VII. poglavjem so v kitajski delegaciji izrazili svoje zadržke ter poudarili, da je to izjemen primer, ki naj ne predstavlja presedana za prihodnje mirovne operacije OZN (S/PV.3174. V Fravel, 1996).

²⁰⁵ Novembra 1991 je prišlo do hudega spopada v somalijskem glavnem mestu Mogadiš, in sicer med oboroženimi zavezniki generala Mohamed Farah Aidida, pripadniki Ali Mohamed Mahdija (začasnega predsednika) in drugimi strankami. Istočasno se je razvnel spor tudi na severozahodu države, kjer so lokalni voditelji poskušali vzpostaviti neodvisno državo. Somalija je ostala brez osrednje vlade, vladal je popoln nered; poleg nenehnih bojov med klani je državo prizadela še pogubna suša, ki je povzročila še dodatno lakoto in bolezni. Umrlo je več kot 300.000 ljudi. VS je ukrepal in z resolucijo S/RES/751(1992) ustanovil Operacijo ZN v Somaliji (UNOSOM – *United Nations Operation in Somalia*) za nadzor premirja med lokalnimi vojskami (Podatki o mirovni operaciji OZN: UNOSOM I, dostopno na http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosomi.htm (26. 9. 2003)).

²⁰⁶ S/PV.3229. V Fravel (1996).

²⁰⁷ Ko je postalo očitno, da UNOSOM ne bo mogel preprečiti nadaljnjih spopadov in žrtev, je VS z resolucijo S/RES/794(1992) soglasno ustanovil Združene nadzorne sile (UNITAF – *Unified Task Force*), ki bi z uporabo 'vseh razpoložljivih sredstev' čimprej zagotovile varno okolje za človekoljubne operacije v Somaliji.

prikazal skrb Kitajske za možnost erozije državne suverenosti, je Li izjavil, da naj se vojaške operacije ustavijo takoj, ko bodo ustvarjene »varne okoliščine«, in da naj operacija poteka pod nadzorom VS in generalnega sekretarja OZN (*ibid.*). Kitajska je podprla tudi UNOSOM II²⁰⁸ in upravičevala svojo podporo s poudarkom na spoznanju, da očitno miru v Somaliji brez vlade ne bo mogoče doseči (*ibid.*). Li je opozoril, da se primera Somalije ne bi smelo upoštevati kot presedana za delovanje OZN v prihodnosti. Opozoril je še, da mora biti UNOSOM II pri izvajanju prisilnih akcij previden in da mora le-ta preiti, takoj ko pride do izboljšanja razmer v Somaliji, v 'klasično mirovno operacijo'.²⁰⁹ Operacija ni uspela in UNOSOM II ni mogel izpolniti svojega mandata. Kitajska je razlog za neuspeh videla v izvajanju netradicionalnih mirovnih operacij, posebej v uporabi sile (Fravel, 1996). Li je poudaril, da je UNOSOM II pokazal, »da je osnovni in edini učinkoviti način rešitve somalijskega vprašanja uporaba mirnih sredstev. Zatekanje k prisilnim vojaškim operacijam bo le zapletlo situacijo« (S/PV.3334, str. 16).

Že v primeru Ruande (1994) je Kitajska spet ostro nasprotovala operaciji, ki jo je odobril VS z resolucijo S/RES/929(1994).²¹⁰ Poudarjala je nedopustnost vmešavanja v državljansko vojno in nasprotovala uporabi sile, ki naj bi le poslabšala situacijo. Poleg tega je Kitajska nasprotovala operaciji, ker ni bil izpolnjen osnovni pogoj za mirovno operacijo, tj. strinjanje vseh strank v sporu (S/PV.3392, str. 4). Li je podkrepil svoje stališče s tem, da je poudaril »izkušnjo in poduk mirovnih operacij OZN v primeru Somalije« (*ibid.*). Nasprotovanje pa je ostajalo spet le na verbalni ravni, saj se je Kitajska pri glasovanju za resolucijo vzdržala.

Kitajska se je podobno odzvala tudi v primeru Haitija (1993–1994).²¹¹ V tem primeru

---

²⁰⁸ Marca 1993 je VS prenesel pristojnosti UNITAF na UNOSOM II, z mandatom uporabe sile za zagotovitev dostopa humanitarne pomoči in razorožitve oboroženih frakcij. Resolucija je bila sprejeta soglasno (Podatki o mirovnih operacijah OZN: UNOSOM II, dostopno na <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm> (26. 9. 2003)).

²⁰⁹ S/PV.3188. V Lovec (2001: 23).

²¹⁰ Nemiri v Ruandi so izbruhnili oktobra 1990, ko so se začeli boji med oboroženimi silami vlade in Ruandsko patriotsko vojsko. Boji so potekali prek meje z Ugando na severu. Po številnih sporazumih, ki naj bi ustavili boje, se je OZN leta 1993 aktivno vključila v reševanje konflikta. Na ugandsko-ruandsko mejo je namestila vojaške opazovalce in nudila pomoč pri ustanavljanju nove – prehodne vlade v Ruandi. Aprila 1994 so se nemiri začeli ponovno stopnjevati in se kasneje sprevrgli v množične poboje ljudstva Tutsi in ostalega prebivalstva. OZN je nudila takojšnjo pomoč, a Misija ZN za pomoč v Ruandi (UNAMIR – *United Nations Assistance Mission for Rwanda*), ki naj bi pomagala ustaviti boje, ni bila uspešna in njeno osebje je tudi samo postalo žrtev nemirov. VS je junija 1994 z resolucijo S/RES/929(1994) s sklicevanjem na VII. poglavje pooblastil mednarodne sile, pod vodstvom Francije ('Operacija Turquoise'), z mandatom 'uporabe vseh razpoložljivih sredstev', za izvedbo humanitarne operacije (Podatki o mirovnih operacijah OZN: UNAMIR, dostopno na http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirS.htm (26. 9. 2003)).

²¹¹ Kriza na Haitiju se je začela leta 1991, ko je vojaška hunta odstavila in izgnala prvega demokratično izvoljenega predsednika v državi, Jean-Bertrand Aristidea. Sledili so množični poboji in mučenje haitskega prebivalstva. Razmere na Haitiju so se zaostrovale in VS je v resoluciji S/RES/940(1994) spoznal nadaljnji obstoj grožnje miru, ko je poudaril nepripravljenost režima, da bi odstopil z oblasti, poglobljanje humanitarne krize in sistematično kršenje človekovih pravic (Opis operacije na spletni strani Združenja ameriških

je po državnem prevratu, junija 1993, VS, delujoč v skladu s VII. poglavjem UL OZN, soglasno uvedel embargo na izvoz orožja Haitiju (S/RES/841(1993)), in sicer s ciljem ponovne vzpostavitve demokratičnega režima. Kitajska je na zasedanju VS izrazila mnenje, da je »kriza na Haitiju stvar, ki spada v notranje zadeve te države« in poudarila, da Kitajska, kljub temu, da je glasovala za sprejetje resolucije, vztraja pri svojem stališču, da VS ne sme posegati v notranje zadeve držav članic OZN.²¹² Kasneje je nasprotovala ustanovitvi mednarodnih enot pod vodstvom ZDA in se vzdržala pri glasovanju za resolucijo S/RES/940(1994), ker »uporaba sile ne sovпада z načeli UL OZN in zanjo manjkajo zadostni in prepričljivi razlogi« (S/PV.3413, str, 10). Ob nasprotovanju uporabi sile je Li Zhaoxing (*ibid.*) poudaril, da bi »praksa VS avtorizirati določene države članice za uporabo sile ... ustvarila nevaren presedan«.

Kitajska delegacija želi izrabiti to priložnost, da poudari svoje neomajno stališče, da sta dialog in pogajanja edini primerni in učinkoviti sredstvi za razrešitev številnih mednarodnih vprašanj, da zatekanje k pritisku, sankcijam in predvsem uporabi sile ne pomaga reševati problemov in je v nasprotju z vsesplošnim trendom po hladni vojni, tj. mirnem reševanju sporov s pogajnji (*ibid.*).

Kitajsko konservativno obnašanje, kot temu pravi Wang (1999: 79), pri konflikatih notranje narave, se kaže tudi v primeru reševanja krize na Kosovu (1998–1999).²¹³ Kitajska je nasprotovala, a se vzdržala pri glasovanju o vseh resolucijah, ki so poskušale zaustaviti rastoče konflikte v pokrajini.²¹⁴

---

znanstvenikov, dostopno na http://www.fas.org/man/dod-101/ops/uphold_democracy.htm (5. 10. 2003)). V skladu s VII. poglavjem UL OZN je VS pooblastil »države članice naj oblikujejo mednarodne sile pod skupnim poveljstvom in nadzorom«, z namenom »uporabiti vsa razpoložljiva sredstva za zagotovitev odstopa vojaške oblasti, takojšnje vrnitve zakonito izvoljenega predsednika in obnovo zakonite oblasti na Haitiju« (S/RES/940(1994)).

²¹² S/PV.3238. V Lovec (2001: 39).

²¹³ Na Kosovu, bivši avtonomni jugoslovanski pokrajini, je prišlo leta 1998 do oboroženega konflikta med kosovskimi albanskimi silami, ki so se zavemale za neodvisnost Kosova ter srbsko vojsko in policijo, ki se je zoperstavila separatističnim težnjam v pokrajini. Premirje je bilo doseženo oktobra 1998 in na Kosovo je bila poslana t. i. Nadzorna misija pod pokroviteljstvom Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. Nasilje pa se je nadaljevalo in situacija se je do januarja 1999 močno poslabšala. Jugoslovanske vojaške, paravojaške in policijske sile so sistematično pobijale in preganjale albansko prebivalstvo na Kosovu. Marca 1999 je jugoslovanska delegacija na mirovni konferenci v Parizu zavrnila predlagani mirovni sporazum. Da bi ustavili krizo na Kosovu, so istega meseca oborožene sile zveze NATO (*North Atlantic Treaty Organization* – Organizacija severnoatlantskega sporazuma) brez avtorizacije VS začele izvajati zračni napad na Jugoslavijo. Dne 3. junija 1999 je Jugoslavija sprejela mirovne pogoje. Z avtorizacijo VS OZN (S/RES/1244(1999)) so bile poslane na Kosovo mirovne sile KFOR (*Kosovo force*), z nalogo vzpostavitve miru v pokrajini (Opis reševanja krize na Kosovu na spletni strani Združenja ameriških znanstvenikov, dostopno na <http://www.fas.org/man/dod-101/ops/docs99/kbkgnd.htm> (5. 10. 2003)).

²¹⁴ Resolucije: S/RES/1160(1998), ki je Jugoslaviji naprtila embargo na orožje; S/RES/1199(1998), ki je pozivala k političnemu dialogu in ustavitvi nasilja; S/RES/1203(1998), ki se je sklicevala na VII. poglavje UL OZN in zahtevala potrditev delovanja v skladu z določbami resolucije S/RES/1199(1998); S/RES/1244(1999), na osnovi katere se je KFOR odobrila prisotnost v pokrajini.

Ambasador Shen je v VS ob glasovanju za resolucijo S/RES/1160(1998) izrazil prepričanje, da situacija ne ogroža mednarodnega miru in varnosti in podal mnenje, da »situacija vključuje občutljive in zapletene 'etnične spore', ki lahko imajo z vmešavanjem VS, brez soglasja vseh strani, negativne posledice« (S/PV.3868, str. 11–12).

Upoštevajoč načelo spoštovanja in ohranjanja suverenost in ozemeljske integritete Federalistične Republike Jugoslavije ... verjamemo, da bi vprašanje Kosova moralo reševati in ga lahko rešuje le jugoslovansko ljudstvo samo, na svoj lasten način (S/PV.3930, str. 3).

Kitajska je od vsega začetka vztrajala na tem, da »vojaška intervencija ni racionalna intervencija«, in da bo »kršila jugoslovansko suverenost in obstoječe mednarodne norme«.²¹⁵ Še bolj naj bi poglobila konflikt in »ogrozila varnost na Balkanu in v celotni Evropi«.²¹⁶ Svoje nasprotovanje resolucijam so ves čas upravičevali z nasprotovanjem vmešavanju v notranje zadeve Jugoslavije in z nasprotovanjem uporabi VII. poglavja UL OZN – ta naj bi bil uporabljen »indiskretno kot grožnja Jugoslaviji« (S/PV.3930, str. 4).

V začetku je bila prioriteta Kitajske nasprotovati vpletanju OZN v to, kar je sama smatrala za notranji spor, navkljub očitnim regionalnim varnostnim in humanitarnim posledicam (Bates in Reilly, 2001: 47). Čeprav je bila na začetku do krize dokaj brezбриžna, pa je Kitajska postala bolj zaskrbljena glede reševanja krize sredi leta 1998, ko je možnost intervencije zveze NATO oz. intervencije brez odobritve VS, postala realna. V vse večji zaskrbljenosti pred marginalizacijo OZN v reševanju konflikta, so kasnejše kitajske izjave v VS nasprotovali obema odločitvama: 'sprejetju odločitve brez VS' ali 'poskusom doseči avtorizacijo VS in uporabi resolucije VS za pritisk na Jugoslavijo in s tem vmešavanju v njene notranje zadeve' (*ibid.*). Kitajske izjave so tako ilustrirale njeno skrb in nasprotovanje vpletanju OZN v krizo na Kosovu, medtem ko se je močno upirala akciji, ki je ne bi avtoriziral VS.

Kljub vsem nasprotovanjem pa Kitajska nikoli v primeru reševanja krize na Kosovu, kot že v prejšnjih primerih, ni vložila veta:

Čeprav ima kitajska stran resne zadržke glede določenih vsebin v osnutku resolucije, Kitajska ni ovirala sprejetja resolucije, vzdržala se je glasovanja in istočasno jasno izrazila kitajsko stališče ...

---

²¹⁵ 'Military intervention is not a sound strategy'. People's daily, 16. junij 1998.

²¹⁶ *Ibid.*

Kitajsko stališče je vzbudilo veliko pozornosti. Kitajsko stališče in njena poteza sta prejeli glasno hvalo številnih krogov.²¹⁷

Po intervenciji zveze NATO v Jugoslavijo je Kitajska močno kritizirala in obsojala to akcijo. Intervencija je za Kitajsko pomenila 'neintervencionistično' zunanjo politiko, ki bi lahko imela zanjo neposredne posledice. Namreč, »bolj močne kot postajajo ZDA, bolj je verjetno, da bodo delovale izven OZN in bodo tako imele manj potrebe po spoštovanju kitajskih stališč« (Rath, 1999–2000: 29).

5.2.4.2. Primeri aktivnega sodelovanja

Kot že povedano, tudi ko Kitajska ne nasprotuje mirovni operaciji, v večini primerov ne prevzame aktivne vloge pri njenem vzpostavljanju in delovanju. Od takšnega vzorca obnašanja pa izstopata dva primera, v katerih je Kitajska aktivno sodelovala, nesporno podpirala operacije in vanje vključila večje število svojih mirovnikov.

Kitajska je do danes v VS najbolj aktivno sodelovala v Kamboški operaciji leta 1992. Operacijo je podprla, tako politično kot tudi finančno in prvič v tujino poslala svoje vojaške enote za sodelovanje v UNTAC²¹⁸ (Bates in Reilly, 2000: 44). Po volitvah v Kambodži leta 1993 je ambasador Li Zhaoxing hvalil UNTAC kot »uspešen primer reševanja regionalnih konfliktov z miroljubnimi sredstvi« (*ibid.*). Kljub sodelovanju pa, pravi Chu (2001: 4), je bila kitajska podpora operaciji paradoksalna, saj je ob vključevanju v reševanje konflikta Li istočasno poudarjal, da naj se zunanje sile ne vmešavajo v notranje zadeve Kambodže, saj bodo tako preprečile ustanovitev neodvisne, mirne, združene in ozemeljsko celovite države. Poudarjal je, da naj kamboška vlada in ljudstvo samo (pre)sodi in samo razreši svoje lastne notranje probleme (*ibid.*).

---

²¹⁷ 'China Actively Promotes Political Solution of Kosovo Crisis'. People's daily, dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/199906/11/enc_990611001012_Opinion (5. 8. 2002).

²¹⁸ Februarja 1992 je VS avtoriziral ustanovitev operacije UNTAC, eno najbolj kompleksnih operacij OZN, in sicer z namenom, da bi nadzirala tranzicijo v državi, tekom katere bi se vzpostavila civilna oblast po dolgotrajni državljanski vojni in tuji intervenciji. Stranke vključene v spore na kamboških tleh so 23. oktobra 1991 v Parizu podpisale Sporazum o vsestranski politični pomiritvi kamboškega konflikta, tj. pogodbo, ki bi ustavila konflikte v državi in jo pripravila za volitve. V skladu s sporazumom je OZN ustanovila UNTAC z namenom: nadzora premirja, ustavitve tuje vojaške pomoči in umika tujih sil; razorožitve in prerazporeditve vseh oboroženih sil kamboških strank, zagotovitve 70 % demobilizacije; nadzora nad aktivnostmi administrativnih struktur, vključujoč policijo; zagotovitve spoštovanja človekovih pravic; zagotovitve in izvajanja svobodnih in pravičnih volitev. VS je predvidel volitve za mesec maj 1993. Marca 1992 je UNTAC prevzel nadzor nad glavnimi sektorji administrativnih struktur države – vključujoč zunanje zadeve, obrambo, varnost in finance – da bi vzpostavil stabilno okolje za izvedbo volitev. Na svoji najvišji točki je UNTAC štel več kot 21.000 vojaškega in civilnega osebja iz več kot stotih držav (Podatki o mirovnih operacijah OZN: UNTAC, dostopno na http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untacbackgr1.html (26. 9. 2003)).

Kitajska podpora UNTAC je bil prvi takšen korak v kitajski multilateralni diplomaciji na področju varnosti in je na to področje prinesla nov vzorec obnašanja Kitajske v OZN (Wang, 1999: 77). Wang (*ibid.*) pravi, da se je v tem primeru Kitajska odmaknila od svojega tradicionalnega stališča, ki pravi, da se OZN nikoli ne sme vmešavati v notranje zadeve suverene države. Poleg svoje velikosti je bil namreč UNTAC tudi najbolj 'vsiljiva' mirovna operacija, kar zadeva vmešavanje v notranje zadeve države s strani OZN. Misija je bila netradicionalna mirovna operacija in je šla daleč prek ozko definiranega tradicionalnega mandata ločevanja vojskujočih se strani. Več kot eno leto je UNTAC dejansko vladal neodvisni suvereni državi. Kot se kaže v ostalih primerih, se je kitajska delegacija pogosto opirala na argumente suverenosti kot razlogu za nasprotovanje resolucijam, ki so avtorizirale uporabo sile, podprla pa je UNTAC, ki je že po definiciji, s prevzemom vloge vlade, kršil suverenost kamboške države. Fravel (1996) je mnenja, da je najverjetnejši razlog za takšen odziv Kitajske v tem primeru, da je želela izboljšati svoj mednarodni ugled in zaupanje svojih južnoazijskih sosed po pobojih na Tiananmenu.

Pri ocenjevanju kitajske vloge pri reševanju problema in njene podpore misiji pa je treba upoštevati dejstvo, da je bil vojaški mandat UNTAC, za razliko od političnega in civilnega, zelo omejen. Bilo je namreč zamišljeno, da bo ta operacija izvedena v skladu s VI. poglavjem UL OZN in da bo vojaška sila namenjena le ohranjanju premirja, z njo pa so se že vnaprej strinjale vse stranke v sporu. Nikoli ni bila mišljena kot operacija VII. poglavja, ki bi lahko uporabila vojaško silo za vzpostavitev miru (Wang, 1999: 78).

Medtem ko splošna praksa, kot tudi kitajske izjave kažejo na to, da Kitajska načeloma ne podpira 'netradicionalne intervencije' OZN, vključujoč VII. poglavje in avtorizacijo 'vseh razpoložljivih sredstev', je bila Kitajska v primeru Vzhodnega Timorja (2000),²¹⁹ takoj ko je bil osnovni pogoj pristanka indonezijske vlade izpolnjen, pripravljena aktivno sodelovati v reševanju konflikta. Kitajska je v Vzhodni Timor poslala opazovalce za nadzor volitev, prvič prispevala civilno policijo in podprla odhod mednarodnih sil za zaustavitev nasilja v Vzhodni Timor. Kitajski predstavnik Qin Huasun je podprl

---

²¹⁹ Leta 1974 je v Vzhodnem Timorju (bivši portugalski koloniji) izbruhnila državljanska vojna, in sicer med prebivalstvom, ki se je zavzemalo za neodvisnost in tistim delom prebivalstva, ki je bil za priključitev Indoneziji. Indonezija je vojaško posredovala in priključila Vzhodni Timor svoji državi. OZN ni nikoli priznala priključitve in pozvala Indonezijo k umiku. Ker se je večina zavzemala za neodvisnost, so pro-indonezijske skupine s podporo indonezijskih oboroženih sil po celi deželi izvajale nasilno kampanjo, v kateri so množično plenile in požigale. Septembra 1999 je indonezijska vlada sprejela ponudbo za pomoč s strani mednarodne skupnosti. VS je z resolucijo S/RES/1264(1999), v skladu s VII. poglavjem UL OZN, pooblastil mednarodne sile (INTERFET – *International Force for East Timor*) pod vodstvom Avstralije, da z 'uporabo vseh razpoložljivih sredstev' vzpostavijo mir v Vzhodnem Timorju. Indonezijske sile so sčasoma zapustile teritorij. Oktobra je VS z resolucijo S/RES/1272(1999) ustanovil UNTAET – mirovno operacijo odgovorno za izvajanje popolne uprave Vzhodnega Timorja med njegovo tranzicijo v neodvisnost (Podatki o mirovnih operacijah OZN: UNMISSET, dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmisset/mandate.html> (26. 9. 2003)).

pripravljenost VS »upoštevati kakršenkoli predlog generalnega sekretarja, da bi se zagotovila mirna izvedba procesa pogajanj« (S/PV.4042, str. 2–3). Kasneje je izjavil, da je »Kitajska močno zaskrbljena glede neustavljivega nasilja in iz tega izhajajoče humanitarne krize« (S/PV.4043, str. 13). Poudaril je, da »se mora vprašanje Vzhodnega Timorja rešiti v OZN« in tudi, da se je Kitajska pripravljena aktivno vključiti v reševanje konflikta, pod pogojem pristanka indonezijske vlade (*ibid.*).

Kitajske izjave in dejanja so v obeh primerih pokazale, da je ob dveh temeljnih pogojih, in sicer pristanku države gostiteljice in avtorizaciji OZN, Kitajska pripravljena podpreti intervencijo mednarodnih sil, z mandatom uporabe vseh razpoložljivih sredstev.

5.2.4.2. Primeri konflikta med nacionalnimi in kolektivnimi interesi

Glede reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti Kitajska pogosto poudarja svojo nepristranskost in nesebičnost (Wang, 1999: 80). Sha (1995: 21) pravi:

Kitajska vsekakor ima svoje nacionalne interese, ki jih brani. Kot je dokazala zgodovina, kitajska vlada in ljudstvo nikoli nista dopustila, da bi se kršilo suverenost ali vmešavalo v notranje zadeve Kitajske. Edina razlika med Kitajsko in ostalimi državami je v tem, da Kitajska ne teži k uresničitvi svojih nacionalnih interesov na račun ostalih držav in ljudstev.

Izjema temu pravilu so bili primeri, ki so vključevali vprašanja držav, ki imajo oz. so imele vzpostavljene diplomatske odnose s Tajvanom ali pa so le-te nameravale vzpostaviti.²²⁰ V teh primerih, pravi Möller (2000), je »protislovje med kitajsko antihegemonsko retoriko na eni strani in obnašanjem velesile na drugi strani najbolj osupljivo«.

Tajvan je namreč po uradnem kitajskem stališču kitajska provinca in tako po mnenju Kitajske nima pravice do lastnih mednarodnih odnosov:

Obstaja samo ena Kitajska in Tajvan je neločljiv del kitajskega ozemlja. Vlada Ljudske Republike Kitajske je edina zakonita vlada Kitajske in njen izključni predstavnik v OZN. Miroljubna ponovna

---

²²⁰ 28 držav priznava Tajvan (Republiko Kitajsko) kot edinega zakonitega predstavnika celotne Kitajske in ima z njim vzpostavljene diplomatske odnose: Belize, Kostarika, Dominika, Dominikanska republika, Grenada, Salvador, Gvatemala, Haiti, Honduras, Nikaragva, Panama, Paragvaj, Saint Kitts in Nevis, Saint Vincent in Grenadine, Burkina Faso, Čad, Gambija, Liberija, Malavi, Senegal, Svazi, Sao Tome in Principe, Tuvalu, Solomonovi otoki, Marshallovi otoki, Palau in Sveti sedež (Vatikanska mestna država) (Podatki vladne informacijske službe Republike Kitajske, dostopno na <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/brief/foreign.htm> (15. 11. 2002)).

združitve obeh strani Tajvanske ožine temelji na neomajni volji in odločnosti celotnega kitajskega ljudstva, vključujoč tajvanske rojake in predstavlja neustavljiv trend zgodovine.²²¹

Tajvan si je leta 1993 začel prizadevati za članstvo v OZN. Nacionalistična vlada si je prizadevala za 'paralelno reprezentacijo' Republike Kitajske skupaj z LRK (Hutchings, 2001: 447). LRK je bila nad takšnimi težnjami in poskusi ogorčena. Za vlado v Pekingu je bila tajvanska težnja po članstvu v OZN dokaz, da se je Republika Kitajska odločila postati neodvisna država in da zahteva, da naj na mednarodnem prizorišču delujeta 'dve Kitajski':

Zmote, ki govorijo o 'tajvanski neodvisnosti', imajo kompleksne družbeno-zgodovinske korenine in mednarodno ozadje. Tajvanske oblasti so spodbujale svojo lastno zmoto s politiko zavračanja pogajanj o miru, ko so omejevale izmenjave preko ožine in lobirale za 'dvojno priznanje' ali 'dve Kitajski' na mednarodnem prizorišču. Želja tajvanskih rojakov, da bi vodili zadeve otoka kot gospodarji v svoji hiši, je sprejemljiva in upravičena, a ne sme biti na noben način tolmačena kot zavzemanje za 'tajvansko neodvisnost'. Takšne želje so popolnoma drugačne od tistih zahtev, ki se zavzemajo za 'neodvisnost Tajvana', razglašajo 'neodvisnost' in se podlo zanašajo na tuje pokroviteljstvo v ničevem poskusu ločiti Tajvan od Kitajske, kar je v nasprotju z osnovnimi interesi celotnega kitajskega ljudstva, vključno s tajvanskimi rojaki. Kitajska vlada pozorno sledi toku dogodkov in ne bo nikoli opravičevala kakršnegakoli napeljevanja k 'tajvanski neodvisnosti'.²²²

Posledice tajvanskih prizadevanj so bile očitne. Pokazale so se v delovanju Kitajske v VS.

Februarja leta 1996 je takratni generalni sekretar OZN Boutros Boutros Ghali predlagal podaljšanje Mirovne misije ZN na Haitiju (UNMIH – *United Nations Mission in Haiti*) za nadaljnjih šest mesecev. Kitajska je zatrjevala, da bi bila operacija preveč potratna glede na finančno situacijo OZN in grozila z vetom na predlog (S/PV.3638, str. 11–12). Kot navajajo mnogi (npr. Wang, 1999: 81 in Möller, 2000), pa se je pravi razlog nasprotovanja mandatu nahajal v dejstvu, da je imel Haiti vzpostavljene diplomatske odnose s Tajvanom, in da so pred tem tamkajšnje oblasti povabile tajvanskega podpredsednika Li Juanzua na uradni obisk. Potrebno je bilo posredovanje več latinsko ameriških in karibskih držav, da so

---

²²¹ Govor bivšega predsednika Kitajske Jiang Zemina na posebnem slavnostnem srečanju ob petdeseti obletnici OZN, 24. oktobra 1995, dostopno na <http://www.southcn.com/news/hktywma/zhongyang/dtzc/200109260074.htm> (5. 9. 2003) (v kitajščini).

²²² Bela knjiga: Tajvansko vprašanje in ponovna združitve Kitajske, dostopno na <http://chineseculture.about.com/library/china/whitepaper/blstaiwan5.htm> (4. 11. 2002).

odvrnile Kitajsko od uporabe zagroženega veta (Dreyer, 2000: 177). Mandat je bil kasneje podaljšan z določenimi modifikacijami (Möller, 2000).²²³

Januarja leta 1997 je Kitajska dejansko vložila veto na osnutek resolucije S/1997/18 glede vprašanja vzpostavitve mirovne operacije v Gvatemali (MINUGUA – *United Nations Verification Mission in Guatemala*), ki naj bi nadzirala premirje med gvatemalsko vlado in gverilskimi vojskami. Kot je dejal Qin Huasong, kitajski predstavnik v VS (S/PV.3730, str. 20), je bila Kitajska posebej prizadeta zaradi štiriletne gvatemalske podpore tajvanskemu prizadevanju za članstvo v OZN, še posebej zaradi njenega povabila tajvanskemu zunanjemu ministru Johnu Changu k podpisu mirovnega sporazuma v Ciudad de Guatemala. Kitajska je izjavljala, da je naklonjena mirovnemu procesu v Gvatemali in bi rada glasovala za njegovo izvedbo, ne more pa odobravati tega, da država deluje v škodo kitajski suverenosti in njeni ozemeljski integriteti, medtem ko prosi Kitajsko za sodelovanje v VS:

Kitajska delegacija je vložila veto na osnutek resolucije ... To situacijo so v celoti povzročila zmotna dejanja gvatemalske vlade ... Gvatemalska vlada je s temi dejanji zanemarila cilje in načela UL OZN in kršila resolucijo GS/2758, kršila suverene pravice Kitajske in njeno ozemeljsko integriteto, se vmešala v njene notranje zadeve in ranila čustva kitajskega ljudstva .... V nobeni državi se ne sme mirovni proces izvesti na račun suverenosti in ozemeljske integritete druge države (S/PV. 3730, str. 20).

Qin Huasun je ob tem potrdil načelno stališče Kitajske glede vprašanja Tajvana:

Na tem svetu obstaja le ena Kitajska in vlada Ljudske republike Kitajske je edina zakonita vlada, ki predstavlja vso kitajsko ljudstvo. Vprašanje Tajvana je pomembno vprašanje načel, ki se nanaša na kitajsko suverenost, ozemeljsko integriteto in ponovno združitev naroda. Spada v celoti v notranje zadeve Kitajske in ne prenaša prav nikakršnega zunanjega vmešavanja. Kitajska vlada pri tem vprašanju nima prostora za kompromise. To kaže na trdno odločitev kitajske vlade varovati svojo državno suverenost in ozemeljsko integriteto (*ibid.*).

Kitajska je medtem pustila »odprta vrata za pogajanja z Gvatemalo« (S/PV.3732, str. 3). Blokada v VS se je končala, ko se je gvatemalska vlada po intenzivnih pogajanjih v desetih dneh opravičila za povabilo tajvanskega zunanjega ministra in obljubila, da ne bo več podpirala prizadevanj Tajvana za članstvo v OZN (Hutchings, 2001: 447).²²⁴

---

²²³ Kitajska je predložila resolucijo, ki je pozvala k podaljšanju mandata mirovnim silam OZN na Haitiju za štiri mesece, z maksimalno 1.200 vojaki, namesto prvotnega plana šestih mesecev z 2.000 vojaki (Dreyer, 2000:177).

²²⁴ VS je še enkrat glasoval in soglasno sprejel resolucijo S/RES/1094(1997), ki je odobrila odhod mirovni enot OZN v Gvatemalo.

Prvi veto Kitajske po petindvajsetih letih je bil tako vložen kot maščevanje Gvatemali za podporo Tajvanu.

Drugi veto (veto na osnutek resolucije S/1999/161), s podobnim ozadjem, je bil vložen približno leto dni kasneje, februarja 1999.

Kitajska je nasprotovala in z vetom preprečila šestmesečno podaljšanje mandata Preventivnim silam ZN (UNPREDEP – *UN Preventive Deployment Force*), ki so do takrat ščitile Makedonijo in ohranjale stabilnost v regiji.²²⁵ Kitajsko-makedonski odnosi so se namreč mesec dni pred tem zaostri, saj je Makedonija vzpostavila diplomatske odnose s Tajvanom (Möller, 2000). Qin Huasun je v VS OZN izjavil:

Situacija v Makedoniji se je v zadnjih nekaj letih očitno stabilizirala, njeni odnosi s sosednjimi državami so se izboljšali in dogodki v regiji niso vplivali na mir in varnost v državi ... Ni potrebe po podaljšanju mandata Preventivnim silam OZN (S/PV.3982, str. 6–7).

Qin Huasun (*ibid.*) je ob tem poudaril potrebo po reševanju konfliktov v Afriki in ostalih regijah, ki jih ogrožajo nestabilnost in konflikti; da »ne bi bilo, glede na finančne težave organizacije, niti razumno, niti pravično, da bi države članice še naprej prispevale finančna sredstva za ohranitev UNPREDEP«. Viri naj bi se usmerili tja, »kjer so najbolj potrebni«.

Ne glede na možnost, da bi konflikt v sosednjem Kosovu lahko prestopil mejo z Makedonijo, je Kitajski ambasador Qin Huasun oddal svoj glas in tako ustvaril četrti primer kitajskega veta v VS, odkar sedež v organizaciji zaseda LRK.

Kitajska je ostro nastopila tudi pri vprašanju članstva države Nauru v OZN junija 1999. Ker ima Nauru vzpostavljene diplomatske odnose s Tajvanom, ga je Kitajska (predstavnik Shen Guofang) obsodila z besedami:

Kar zadeva vprašanje sprejema države Nauru v OZN, smo prepričani, da je najpomembnejše neodstopanje od načel in ciljev UL OZN, izvrševanje resolucije GS 2758 (XXVI) iz leta 1971, in da mora novi član izpolnjevati obveze iz UL in delovati v skladu z resolucijami GS ... Izhajajoč iz takšnega načelnega stališča, kitajska delegacija ne more podpreti priporočila VS GS za sprejem države Nauru v OZN .... Istočasno pa moramo upoštevati dolgoročne interese ljudstev Kitajske in Nauruja ter prošnje s številnih strani, vključujoč države južnega Pacifika, zato ne bomo blokirali priporočila. Upamo, da bo po vstopu v OZN Nauru zvest načelom UL OZN in da bo izvrševal resolucijo GS 2758 (XXVI) (S/PV.4017, str. 2).

---

²²⁵ Mirovne sile OZN so bile poslone v Makedonijo leta 1992 med vojno v Bosni in Hercegovini, da bi preprečile širitev etničnega konflikta čez mejo v Makedonijo.

Kitajska se je pri glasovanju za resolucijo vzdržala.

S skoraj enakimi besedami je Kitajska oddala svoj glas in se vzdržala pri vprašanju članstva države Tuvalu v OZN februarja 2000, ki ima prav tako vzpostavljene diplomatske odnose s Tajvanom (S/PV.4103, str. 2).

5.2.5. Analiza odločanja Kitajske v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov

Čeprav je Kitajska skozi čas kazala vse večjo pripravljenost sodelovanja pri odločanju v VS, na njeno delovanje vplivajo tradicionalna načela, ki jo omejujejo pri podpiranju novih politik reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti. V večini primerov bi Kitajska zelo verjetno podprla mirovne operacije, izvedene v skladu s VI. poglavjem UL OZN, ki govori o mirnem reševanju sporov, je pa bolj zadržana pri odobritvi operacij VII. poglavja, ki po mnenju Kitajske kažejo na 'agresijo in invazijo' (Wang, 1999: 79). Tako je Kitajska v VS pogosto nasprotovala ustanavljanju mirovnih operacij, ki so odstopala od tradicionalnega modela, posebej tistih, ki so bile izvedene v skladu s VII. poglavjem UL OZN, češ da kršijo načelo državne suverenosti (s kršitvijo načel nenasilja in nepristranskosti). Na podlagi argumentov o suverenosti tako Kitajska nasprotuje mnogim mirovnim operacijam po hladni vojni. Fravel (1996) pravi, da takšno nasprotovanje odseva prepričanje, da uporaba sile ni učinkovito orožje za reševanje konfliktov v mednarodnih odnosih, in da mirovne operacije, ki uporabljajo silo, ne bodo prinesle miru.

Kitajski vzorec opozicije pa je vseeno paradoksalen, saj niti ena od večjih operacij, ustanovljenih po letu 1989 (mogoče z izjemo UNTAC v Kambodži), ni ogrožala kitajske ozemeljske integritete in varnosti, Kitajska pa je vseeno označila 'netradicionalne' aspekte mirovnih operacij kot grozeče njenim nacionalnim interesom. Fravel (1996) pravi, da takšen 'konservativni' odnos do mirovnih operacij izhaja iz potrebe, da bi na normativni ravni ubranili status državne suverenosti v mednarodni skupnosti.

Tudi ko je bila Kitajska pripravljena aktivno sodelovati v razreševanju konflikta, takšnih primerov ne gre dojemati kot pravila, ki bi navadno vodilo Kitajsko obnašanje. Podoba UNTAC kot 'uspeha' ne pomeni kitajske odobritve podobnih operacij v drugih državah. Bates in Reilly (2000: 50) sta označila minimalistično, a vseeno kooperativno vlogo Kitajske v primeru Vzhodnega Timorja kot možnost pozitivne evolucije kitajskega sodelovanja. Pravita (*ibid.*), da izhaja aktivna in fleksibilna vloga Kitajske v tem primeru predvsem iz želje ohraniti avtoriteto OZN in tako kitajski vpliv nad intervencijo in uporabo

sile. Predvsem naj bi bilo tako zaradi negativne izkušnje v primeru reševanja konflikta na Kosovu. Po neuspehu pogajanj za razrešitev krize so kitajske pritožbe o marginalizaciji OZN namreč odsevale njeno lastno skrb zaradi možnosti vse manjšega vpliva Kitajske pri snovanju norm na tem področju.

V delovanju Kitajske v VS je opaziti večje odstopanje od načel, če se konflikt odvija v geografski bližini Kitajske. Kitajska namreč ni le podprla, ampak je tudi aktivno sodelovala v reševanju konflikta v Vzhodnem Timorju in Kambodži, kljub temu, da operaciji nista spadali v okvir tradicionalnih mirovnih operacij. Treba pa je poudariti, da mednarodni odgovor na krizo – tako v Kambodži kot tudi v Vzhodnem Timorju – ni bil v popolnem nasprotju z načeli, ki jih Kitajska zagovarja, saj je bila intervencija izvedena na podlagi pristanka držav v konfliktu in avtorizacije VS.

Sprejetja predloga resolucije, ki ga obravnava VS in je neskladen s kitajskimi načeli, pa Kitajska večinoma ne blokira in ne vloži veta na predlog. Kot je pokazalo že odločanje Kitajske pri reševanju iraško-kuvajtske krize, izbere Kitajska pri operacijah, katerim nasprotuje, 'srednjo pot'. Namreč, tudi ko se ne strinja s kolektivnimi ukrepi OZN, ponavadi ne blokira akcije VS, tako da se lahko v VS ohrani konsenz. Namesto vložitev veta se Kitajska ponavadi odloči, da se bo vzdržala pri glasovanju o resolucijah VS, ki se nanašajo na kolektivno varnost. Kitajski predstavniki kasneje svoje zadržke tudi razložijo in utemeljijo. Tow (1994: 139) pravi, da je bila kitajska strategija 'taktičnega sodelovanja' med zalivsko vojno jasno oblikovana za krepitev svojega ugleda kot konstruktivne in stabilne sile v svetu po hladni vojni. Tudi Wu (2001: 298) meni, da se Kitajska zaveda negativnega učinka na svoj mednarodni ugled, če bo delovala v OZN samo v skladu s svojimi lastnimi interesi. Kitajski vodje pogosto celo poudarjajo svoje sodelovanje v mirovnih operacijah kot sredstvo, s katerim krepi Kitajska svoj mednarodni ugled (Bates in Reilly, 2001: 46). Čeprav Kitajska nima neposrednih nacionalnih interesov v razreševanju konfliktov, se tako vseeno noče izpostaviti kot edina stalna članica VS, ki bi preprečila izvedbo resolucije. Z drugimi besedami, kot pravi Wang (1999: 80), Kitajska ne stoji vedno enako trdno za svojimi načeli. Kot je rekel bivši kitajski predstavnik v OZN Qin Huasheng, kar zadeva pravico do uporabe veta, mora Kitajska »izbrati, ali bo nekaj naredila ali nečesa ne bo naredila, hkrati pa mora upoštevati svoje lastne interese in zmožnosti«. ²²⁶ Po njegovem mnenju, pravi Wu (2001: 298) kitajsko vzdržanje pri glasovanju ne pomeni, da je strahopetna, ampak pomeni fleksibilen odgovor na zapleteno situacijo.

---

²²⁶ Zhou Dewu: China chins up and chest out in the United Nations. Global Times, 1. oktober 1999, 24. V Wu (2001: 298).

V vseh večjih mednarodnih sporih in problemih v devetdesetih letih prejšnjega stoletja je Kitajska v VS zavzela bolj pasiven kot pa aktiven položaj, z veliko izjemo Kambodže (Hutchings, 2001: 145). Kim (1996: 15) je kitajsko obnašanje v VS označil, kot da: »Kitajska izvaja minimalistični pristop, kar se kaže v tem, da je kitajski veto tako redek, kot z njene strani predlagane resolucije.«

Več pobude je Kitajska pokazala samo glede vprašanj, ki so se nanašala na države, ki so bile na kakršenkoli način povezane z diplomatskimi prizadevanji Tajvana za neodvisnost in težnjami Tajvana po večjem priznavanju s strani mednarodne skupnosti. Primera Makedonije in Gvatemale kažeta, kako daleč je Kitajska pripravljena iti, da bi preprečila tajvansko težnjo po mednarodnem priznanju. Medtem ko Kitajska na splošno priznava, da so aktivnosti mirovnih operacij postale učinkovito sredstvo OZN za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti, »noče dati telesu [VS] neomejenih pooblastil z neomejenimi pravicami za poseganje v notranje zadeve države, saj je tajvansko vprašanje vedno v mislih kitajskih vodij« (Wu, 2001: 296).

6. SKLEP

Sodobna Kitajska je nasledila bogato tradicijo in dolgo zgodovino moči in oblasti v regiji vzhodne Azije ter bila predmet ponižanj in zatiranja zahodnih imperialistov. Oba aspekta te zgodovinske zapuščine vzajemno in vsak na svoj način krojita kitajski pogled na svet in usmerjata delovanje Kitajske v mednarodni skupnosti.

Pojavlja pa se vprašanje dejanske moči takšnega vpliva in njegovega pomena pri oblikovanju kitajske percepcije mednarodne ureditve in njene zunanje politike. Ker je kitajsko zunanjepolitično obnašanje pogosto precej protislovno in netransparentno, je pričujoča naloga temeljila prav na analizi kitajskega delovanja v mednarodni skupnosti. Kot študija primera mi je služilo delovanje Kitajske v VS OZN.

Ker zgodovina predstavlja pomemben vir zunanjepolitičnega mišljenja ter delovanja Kitajske in nosi s sabo posebno in edinstveno interpretacijo mednarodnih odnosov, je kot osnova v tej analizi služil zgodovinski spomin – tako obdobje ponižanja kot tudi ideja velike in močne države. Delo je bilo osnovano na domnevi, da kitajski zgodovinski spomin, ki sočasno ustvarja občutek superiornosti in inferiornosti Kitajske v svetu, vpliva na njena zunanjepolitična stališča in tudi na njene poglede do reševanja problemov mednarodnega miru in varnosti, kar se med drugim odraža tudi v ambivalentni drži Kitajske v procesu odločanja v VS OZN.

Že kratek vpogled v kitajsko zgodovino nam pokaže razsežnosti in veličino kitajske države v preteklosti in njeno nedvomno občutenje lastne prevlade nad celotnim svetom. Veličina tradicionalne države, Osrednjega cesarstva, ki ni imelo sebi enakovrednega tekmeča, je še toliko bolj prispevala k občutku ponižanja, po tem ko se je tehnološko šibkejša Kitajska srečala z zahodom v devetnajstem stoletju in bila prisiljena sprejeti podrejeni položaj v soočenju z močnejšimi silami. Izguba koncepta centralnosti, ena najbolj pogubnih posledic opijske vojne, je močno spremenila kitajsko zaznavanje sveta in položaj Kitajske v svetu. Invazije tujih sil, prisile k sprejetju podrejenega položaja z neenakopravnimi sporazumi, japonska okupacija ter politična odcepitev Tajvana od celine, predstavljajo začetke ponižanj in občutkov osramočenosti, ki barvajo kitajski pogled na svet še danes. Tuja objestnost in ponižanje sta se vrezala globoko v spomin ponosne tradicionalne družbe. Moderne ideje zahodnega izvora, ki so vdirale na Kitajsko, so trčile s tradicionalno politično filozofijo cesarstva. Mednarodno pravo, orodje privilegijev zahodnih držav, Kitajski ni zagotavljalo suverenosti in enakopravnosti v mednarodnih odnosih. A ko so se enkrat zrušili temelji kitajskega cesarstva, so v obrambo pred nepravilno svetovno ureditvijo

kitajski voditelji nadomestili izgubljene norme in koncepte Osrednjega cesarstva z normami in koncepti, ki so jih prejeli od zahoda. S poudarjanjem suverenosti in enakopravnosti vseh narodov, se je Kitajska začela zavzemati za svet, ki mu ne dominira nobena velesila in začela jasno izražati svoje negativno mišljenje glede vloge hegemonije v mednarodnem sistemu. Zaradi krivice, ki ji je bila storjena, se je ohranil občutek ogroženosti in Kitajci so začeli zaznavati mednarodno ureditev kot posledico uveljavljanja volje močnejšega, kot svet, kjer močni prežijo nad šibkimi. Kitajska pa je ohranila željo po povrnjenem ugledu v mednarodni skupnosti in željo po tem, da bi se jo obravnavalo kot velesilo. Takšen status Kitajske naj bi bil naraven in pravičen, poleg tega naj bi ji zagotavljal občutek varnosti v mednarodni skupnosti.

Ob tem se je pojavilo vprašanje, kako Kitajska dejansko dosega takšen status in kako zaznava svojo moč ter moč ostalih v sodobnem svetu. Metode dosege takšnega statusa so se namreč skozi sodobno zgodovino spreminjale. Medtem ko je Mao Zedong videl svet kot sovražen in se zavzemal za krepitev kitajske moči v izolacionizmu, so bile Deng Xiaopingove reforme osnovane prav na obratnih smernicah. Medtem ko je samozadostna Kitajska prej delovala popolnoma neodvisno od ostalega sveta, je namreč postalo jasno, da država v soodvisnem svetu, če hoče postati močnejša, ne more biti več izolirana in zaprta sama vase. Postalo je jasno, da je povezovanje s svetom ključ do moči in nekoč ponosno samosvoja država se je začela pospešeno integrirati v mednarodno skupnost. Z odpiranjem v svet je Kitajska postala močnejša; okrepila je svojo gospodarsko moč in s tem pridobila tudi potencial, da okrepi svojo vojaško moč. Kitajska je resnično začela utrjevati svoj status in vlogo velesile. Na nek način je prelomno obdobje, ki je naznanilo takšen razvoj Kitajske, prav začetek sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je vlada v Pekingu zasedla sedež stalne članice v VS OZN. Kitajska je, namesto da bi jim nasprotovala, začela sodelovati z institucijami, ki jih je nekoč zavračala. Integracija Kitajske v mednarodno skupnost se je pokazala kot neustavljiva.

Kljub temu pa je opaziti, da se v navidezno mnogo bolj mirnem in varnem okolju, kot ga je uživala kdajkoli prej od devetnajstega stoletja, Kitajska še vedno počuti ogroženo in negotovo. Kitajske politične elite še vedno zaznavajo grožnjo s strani obstoječih velesil in še vedno govorijo o nevarnosti hegemonizma, ki ogroža kitajsko nacionalno varnost in možnost ponovne združitve kitajskega ozemlja, kot tudi večanja blaginje in zagotavljanja mednarodno priznanega statusa velesile ter izboljšanja njenega mednarodnega ugleda in položaja. Ob nenehnem izražanju potrebe po nedotakljivosti načela suverenosti še vedno zaznavajo darvinistični svet, ki ga vodi volja močnejšega. Mednarodne norme in institucije

naj bi v skladu s takšnim pogledom na svet služile le tekmi velesil in predstavljale boj za dominanco med najmočnejšimi svetovnimi akterji. Kljub vse večji integraciji in prepoznavnosti soodvisnosti kaže, da Kitajska ni popolnoma pripravljena odložiti starih zamer in se svetu popolnoma odpreti. Zastarelo pojmovanje nacionalne suverenosti ostaja vrhovno politično in etično načelo v kitajski politiki, kljub temu, da so samoodločba narodov in druge transnacionalne vrednote izzvale neoskrunljivost nacionalne suverenosti, še posebej v obdobju po hladni vojni. Prav skrb za suverenost Kitajsko ovira pri tem, da bi v celoti sprejela nekatere od vodilnih vrednot v sodobnem svetu, kot sta soodvisnost in globalizacija. Tako se, kljub vse večjemu sodelovanju v mednarodni skupnosti, kitajska vlada še vedno izogiba po njenem mnenju škodljivim učinkom, ki jih soodvisnost lahko povzroči. Zapuščina razžaljenosti in besa nad svojim lastnim zgodovinskim upadom moči in ugleda in izkušnjami devetnajstega stoletja je še vedno prisotna. Kitajska se s težavo prilagaja svetovni ureditvi, ki je ni sama ustvarila, ne pomagala oblikovati in jo težko spreminja. Kot že nakazano, se predvsem med vladajočo elito ohranja identiteta naroda, z občutkom, da ga ogrožajo zahodne vrednote, institucije in verovanja, nezdržljive s kitajskimi potrebami in vrednotami. Kot takšna se Kitajska pogosto poistoveti z nekaterimi šibkejšimi državami v svetu, tj. z ostalimi 'zatiranimi narodi', državami, ki podpirajo bolj tradicionalne definicije državne suverenosti, se borijo proti hegemonizmu in dominanci močnejšega. Kitajska se je tako znašla na razpotju, kako uskladiti svojo realistično identiteto šibke države, ki zagovarja tradicionalni koncept suverenosti in njeno željo po tem, da bi se nanjo gledalo kot na spoštovano in odgovorno velesilo. Zdi se, kot da danes njena želja po moči ne sovпада s sprejemanjem vrednot in dejanskim položajem, ki se pričakuje od velesile.

Pri iskanju svojega novega mesta v svetu Kitajska ostaja dokaj negotova. Država, ki se je že v ustavi zavezala, da ne bo nikoli postala supersila, in ki pogosto napada delovanje velesil kot hegemonizem, težko istočasno nenehno protestira proti zgodovini izkoriščanja in nato sprejema norme, ki bi upravičile takšno izkoriščanje, še posebej, ker trenutni vodje Kitajske igrajo vlogo branilca kitajske suverenosti in teritorialne integritete v soočenju z 'izkoriščanjem' in 'hegemonijo' velesil. Obrniti hrbet svojim lastnim načelom pa bi pomenilo zavreči nasledstvo, na katerega so Kitajci tako ponosni. Zaradi številnih protislovij v svoji samopodobi tako danes Kitajska težko postaja sodobna velesila v svetu ustaljenih velesil. Razcepljenost se odraža v njenem ambivalentnem odnosu do mednarodne skupnosti, kar se kaže tudi pri njenem obnašanju in soodločanju v najvišjih forumih mednarodnega sodelovanja.

S takšno zapuščino in pogledom na svet igra Kitajska svojo vlogo velesile kot stalna članica VS OZN. Kitajska vlada v Pekingu je čez čas začela pozitivno gledati na vlogo OZN v mednarodni skupnosti, po tem, ko jo je v času izključenosti iz organizacije do leta 1971 ostro kritizirala in obsojala. Danes se zdi, da je vse bolj voljna sprejeti določeno mero mednarodne aktivnosti, kot so mirovne operacije, na katere je nekoč gledala kot na vmešavanje v suverenost države. Pogosto pa izraža načela, ki večkrat niso kompatibilna s splošnim trendom reševanja problemov v VS oz. niso v skladu z načeli ostalih velesil – stalnih članic VS. Kitajska pogosto nasprotuje uporabi 'vseh razpoložljivih sredstev' za razreševanje mednarodnih konfliktov in uporabi VII. poglavja UL OZN v te namene, še posebej, ko je konflikt notranje narave oz. ne presega meja ene države.

Kot je značilno za kitajsko zunanjo politiko nasploh, tudi znotraj OZN ostaja neomajan zagovornik suverenosti države. Tesno povezano z njeno načelno politiko vztrajanja na tradicionalnem pojmovanju suverenosti je tudi njeno vztrajanje na neuporabi sile v mednarodnih odnosih. Medtem torej, ko se splošni trend pomika k bolj fleksibilnemu pojmovanju teh konceptov, se Kitajska bori s protislovji poudarjanja pomena suverenosti in zaznane potrebo po kolektivni varnosti v mednarodnem reševanju konfliktov. Kljub trendom, ki kažejo na vse večjo neskladnost z načeli, na katerih vztraja in dejanji, s katerimi se pogosto ne strinja, pa Kitajska noče biti osamelih akter, ki bi blokiral mednarodno akcijo. Ne uporabi zlahka pravice do veta v VS, katerega je sama pogosto označila kot dejanje hegemonistične politike velesil. S svojo neodvisno zunanjo politiko miru – kot njenim zadnjim izhodom načelne politike v nepravičnem svetu – ostaja tudi v VS pogosto pasivna in navidezno neodločna. Sama pogosto ne predlaga sprememb, ne izpostavlja novih vprašanj za obravnavo ali se pridružuje ostalim pri reševanju globalnih problemov skozi organizacijo. Namesto konkretnih predlogov usmerjanja k rešitvi problemov, pogosto jasno ali manj jasno le razglasha svoja načela.

Z bolj ali manj nespremenjeno politiko je Kitajska vstopila tudi v konec dvajsetega stoletja. Vzemimo npr. glasovanje za resolucijo VS S/RES/678(1990) o vprašanju Iraka, ki je nakazalo smernice kitajskega odločanja v VS po hladni vojni. Kitajska se je vzdržala pri resoluciji, kljub temu, da ji je, v skladu z vztrajanjem na načelih suverenosti in neuporabe sile, nasprotovala. Tudi kasneje v VS ni kazala težnje po dejanskem uveljavljanju svojih načel in spreminjanju svetovne ureditve, kljub temu, da ima kot stalna članica to moč. Razlike v njenem obnašanju so bile in so ostale minimalne. Če je bilo za kitajski stil glasovanja do začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja značilno nesodelovanje pri glasovanju, je le-to v tem času, ko je sprejela politiko neodvisnosti, zamenjalo vzdržanje.

Kitajska se je od takrat naprej vzdržala pri mnogih resolucijah, posebej tistih, ki za reševanje problemov dovoljujejo uporabo sile in posegajo v suverenost države. Kljub temu, da je resolucijam pogosto nasprotovala, je v VS po hladni vojni le dvakrat vložila veto. Čeprav je izražala globoko zaskrbljenost glede resolucij, ki dopuščajo sankcije in intervencijo, ni ustavila operacij v bivši Jugoslaviji, Haitiju, Ruandi, Somaliji in Iraku. Takšno unilateralno dejanje, kot izraz hegemonističnega obnašanja, bi bilo nezdržljivo z načeli neodvisnosti in nepristranskosti kitajskega delovanja v mednarodni skupnosti.

Končno ne smemo pozabiti, da je kitajska zunanja politika pogosto formulirana skozi lečo njene skrbi za Tajvan oz. kot kitajske oblasti rade poudarjajo, vmešavanja v notranje zadeve. Kitajska antihegemonška retorika na eni strani in obnašanje kot velesile na drugi prihajata v jasno odražen konflikt, ko se vprašanja nanašajo na status Tajvana in njegove težnje po samostojnosti. Tu je kitajsko stališče z argumenti, kar zadeva suverenost in nevmešavanje v notranje zadeve države, še posebej močno. Vse kar se nanaša na status Tajvana neizogibno vzbudi sporna vprašanja, ki jih je pustila za sabo doba ponižanja. Tajvan je zagotovo primer, kjer se zgodovinski spomin in identiteta velesile združita in oblikujeta kitajske odločitve. Kljub temu, da Kitajska pogosto kritizira druge države, da uporabljajo multilateralno diplomacijo za doseganje unilateralnih zunanjepolitičnih ciljev, pa tudi sama brezpogojno izvede unilateralno akcijo, da bi zavarovala svoje nacionalne interese na račun kolektivne varnosti. Oba primera, ko je Kitajska v VS po hladni vojni vložila veto, sta bila povezana s vprašanjem statusa Tajvana v mednarodni skupnosti. V odgovor na podporo tajvanski neodvisnosti je ogorčena Kitajska ustavila podaljšanje oz. izvedbo mirovnih operacij v Makedoniji in Gvatemali.

Ob svoji antihegemonški retoriki v VS in potrebi po uveljavljanju svojega statusa odgovorne in spoštovane velesile, pa se je (razen kar se tiče vprašanj, ki vključujejo problem Tajvana) pojavil vzorec delovanja Kitajske v odzivu na dogodke izven azijsko-pacifiške regije: načela, ne delovni predlogi in besede, ne dejanja. Tako Kitajska na splošno ni zainteresirana za oddaljene konflikte, ki ne vplivajo znatno na njene nacionalne interese. Kljub porastu gospodarske in vojaške moči, Kitajska ne kaže, da bi bila velesila z globalnimi interesi in mnogokrat je glede večine globalnih zadev obnašanje Kitajske v VS bolj simbolično, kot stvarno, njena zunanja politika pa bolj defenzivna kot pa aktivna.

Kitajska je danes nedvomno v svojem (ponovnem) zgodovinskem vzponu na svetovnem prizorišču. Ob tem, ko se spreminja zunanje okolje, pa se spreminjajo tudi njene lastne percepcije. Zdi se, da je Kitajska sprejela osnovno ideološko orientacijo zahoda in ima le malo ambicij vsiljevati svoje poglede drugim narodom. Hkrati pa se kitajske elite še učijo,

kako povezati močnejšo Kitajsko z ostalim svetom in potrebujejo nove izkušnje, poleg tistih, pridobljenih v času, ko je bila država šibka, revna in močno notranje razdeljena. Realistične perspektive sveta bodo očitno še naprej prevladovale v kitajskem zunanjepolitičnem diskurzu, vsaj dokler bo kitajsko nacionalno identiteto oblikoval njen odnos do svoje lastne zgodovine, v kateri so jo 'sovražne' sile ogrožale in poniževale. Do takrat pa bo očitno vodila svojo neodvisno zunanjo politiko, se razvijala, ohranjala defenziven položaj in delovala v skladu s svojim tradicionalnim rekom: 'Sedeti na gori in opazovati, kako se pod njo borijo tigri med sabo'.

7. LITERATURA

1. Annan, Kofi (1999) Two Concepts of Sovereignty. *The Economist*, 18. 10. 1999, dostopno na <http://www.un.org/News/ossg/sg/stories/kaecon.html> (20. 8. 2001).
2. Bailey, Sidney (1995) *The United Nations – A Concise Political Guide*. Houndsmill: Macmillan.
3. Bailey, Sidney, Sam Daws (1998) *The Procedure of UN Security Council*, tretja izdaja. Oxford: Clarendon Press.
4. Bates, Gill, James Reilly (2000) »Sovereignty, Intervention and Peacekeeping: The View from Beijing«. *Survival* 42 (3), 41–59, dostopno na <http://www.brook.edu/dybdocroot/views/articles/gill/2000survival.pdf> (15. 8. 2002).
5. Bates, Gill (2001) Discussion of 'China: a responsible great power'. *Journal of Contemporary China* 10 (26), 27–32.
6. Bates, Gill (2001) »Contrasting Visions: United States, China and World Order«. V Remarks presented before the US-China Security Review Commission, 3. 8. 2001, <http://www.brook.edu/dybdocroot/views/testimony/gill/20010803.pdf> (13. 7. 2002).
7. Bernstein Richard, Ross H. Munro (1998) *The Comming Conflict with China*. New York: Random House Inc.
8. Berry, Nicholas (2000) »Is China an Aggressive Power?«. *The Defense Monitor* XXIX(9), dostopno na www.cdi.org/dm/2000/issue9/china.html (28. 5. 2003).
9. Bothe, Michael (1994) Peace-keeping. V Bruno Simma (ur.) *The Charter of the United Nations, A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.
10. Bottelier Pieter (2000) How Stable is China? An Economic Perspective. V David Shambaugh (ur.) *Is China Unstable?*, 63–78. New York, London: M. E. Sharpe.
11. Burles, Mark, Abram N. Shulsky (2000) »Patterns in China's Use of Force: Evidence from History and Doctrinal Writings«. V Rand Publications, <http://www.rand.org/publications/MR/MR1160/> (2. 5. 2003).
12. Christensen, Thomas J. (1999) Pride, Pressure, and Politics: The Roots of China's Worldview. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 239–256. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
13. Chu, Shulong (2001) »China, Asia and Issues of Sovereignty and Intervention«. V Pugwash Occasional Papers, Vol. 2, No. 1 (2001), http://www.pugwash.org/reports/rc/como_china.htm (23. 5. 2002).

14. Copper, John Franklin (1980) *China's Global Role*. Stanford University, Stanford: Hoover Institution Press.
15. De Crespigny, Rafe (1995) Tradition and Chinese Foreign Policy. V Stuart Harris, Gary Klintworth (ur.) *Myths, Realities and Challenges in the Asia-Pacific Region*, 28–45. New York: St. Martin's Press.
16. Dreyer, June Teufel (2000) China and its Neighbors. V Edward Friedman, Barrett L. McCormick (ur.) *What if China Does not Democratize?: Implications for War and Peace*, 163–194. Armonk, New York: Asia Strategy Council.
17. Deng, Yong (1998) The Chinese Conception of National Interests in International Relations. *The China Quarterly* 154, 308–329.
18. Deng, Yong (1999) Conception of National Interests: Realpolitik, Liberal Dilemma, and the Possibility of Change. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 47–72. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
19. Deng, Yong (2000) Escaping the Periphery: China's National Identity in World Politics. V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiong Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 41–70. Lanham: University Press of America.
20. Dittmer, Lowell, Samuel S. Kim (1993) In Search of a Theory of National Identity. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 1–31. Ithaca, London: Cornell University Press.
21. Dittmer, Lowell (1999) »Reform and Chinese Foreign Policy«. V Future China Research, http://www.future-china.org/csipf/activity/19990408/mt9904_2-1.htm (10. 9. 2002).
22. Ebrey Buckley, Patricia (1996) *The Cambridge Illustrated History of China*. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Economy, Elizabeth (2001) The impact of International Regimes on Chinese Foreign Policy-Making: Broadening Perspectives and Policies ... But Only to a Point. V David M. Lampton (ur.) *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of Reform, 1978 – 2000*. Stanford: Stanford University Press.
24. Evans, Graham, Jeffrey Newnham (1998) *The Penguin Dictionary of International Relations*. London itn.: Penguin Books.
25. Feinerman, James V. (1995) »Chinese Participation in the International Legal Order: Rogue Elephant or Team Player?«. *The China Quarterly* 141, dostopno na <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/chinord.htm> (15. 8. 2002).

26. Fewsmith, Joseph (2001) *China Since Tiananmen: The Politics of Transition*. Cambridge: Cambridge University Press.
27. Fitzgerald, John (1996) *Awakening China: Politics, Culture, and Class in the Nationalist Revolution*. Stanford: Stanford University Press.
28. Foy, Colm, Angus Maddison (1999) »China: a world economic leader?« V OECD Publications: Observer, No. 215, januar 1999, dostopno na <http://www1.oecd.org/publications/observer/215/e-foy.htm> (2. 6. 2003).
29. Fravel, Taylor (1996) China's attitude toward U.N. peacekeeping operations since 1989. *Asian Survey* 36(11), dostopno na <http://www.stanford.edu/~fravel/pubs/chinapko.htm> (27. 4. 2002).
30. Garver, John W. (1993) *Foreign Relations of the People's Republic of China*. New York: Prentice Hall.
31. Glaser, Bonnie S. (2001) Discussion of 'Four Contradictions Constraining China's Foreign Policy Behavior'. *Journal of Contemporary China* 10(27), 303–308.
32. Godwin, Paul H. B. (1998) Force and Diplomacy: China Prepares for the Twenty-First Century. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 171–192. Boulder, Oxford: Westview Press.
33. Golstein, Steven M. (1994) Nationalism and Internationalism: Sino-Soviet Relations. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 224–265. Oxford: Clarendon Press.
34. Hamrin Lee, Carol (1994) Élite Politics and the Development of China's Foreign Relations. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 70–112. Oxford: Clarendon Press.
35. Haq, Farhan (1997) »The China Veto and the Guatemala Peace Process«. V Global Policy Forum, <http://www.globalpolicy.org/security/membership/chinavet.htm> (22. 7. 2002).
36. Harding, Harry (1994) China's Cooperative Behaviour. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 375–400. Oxford: Clarendon Press.
37. Harding, Harry (2002): »China and the International Order«. V U.S. Department of State, www.state.gov/s/p/of/proc/tr/11589.htm (15. 6. 2002).
38. Harris, Stuart (1995) Reading the Chinese Tea Leaves. V Stuart Harris, Gary Klintworth (ur.) *Myths, Realities and Challenges in the Asia-Pacific Region*, 1–18. New York: St. Martin's Press.

39. Harris, Stuart (1998) »The PRC's Quest for Great Power Status: A Long and Winding Road«. Australian National University: Dep. of International Relations, Working Paper, No. 1998/4, <http://eprints.anu.edu.au/archive/00001948/01/98-4.pdf> (10. 7. 2003).
40. Hinton, Harold C. (1994) China as an Asian Power. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 348–372. Oxford: Clarendon Press.
41. Howard, Russ (2001) Discussion of 'The Chinese Security Concept and its Historical Evolution'. *Journal of Contemporary China* 10(27), 285–292.
42. Hsü, Immanuel C. Y. (2000) *The Rise of Modern China*, šesta izdaja. New York, Oxford: Oxford University Press.
43. Hunt, Michael H. (1993) *Chinese National Identity and the Strong State: The Late Qing – Republican Crisis*. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 62–79. Ithaca, London: Cornell University Press.
44. Hunt, Michael H. (1996) *The Genesis of Chinese Communist Foreign Policy*. New York: Columbia University Press.
45. Hutchings, Graham (2001) *Modern China: A companion to a rising power*. London: Penguin Press.
46. International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001) »A Summarized Report on Intervention and State Sovereignty«. Roundtable Consultation, Beijing, 14. 6. 2001, http://web.gc.cuny.edu/icissresearch/Reports/Beijing_Rapporteur_Report.html (15. 8. 2002).
47. Jackson, Steven F. (2000) Introduction: A Typology for Stability and Instability in China. V David Shambaugh (ur.) *Is China Unstable?*, 1–13. New York, London: M. E. Sharpe.
48. Jiang, Ye (2000) »Humiliation, Realpolitik, Globalization and China's Taiwan Policy«. A Lecture at Luxembourg Centre for European and International Studies, 16. 7. 2000, <http://www.ieis.lu/lectures/Jiang.PDF> (15. 3. 2002).
49. Johnston, Alastair Iain (1998) International Structures and Chinese Foreign Policy. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrtá izdaja, 55–87. Boulder, Oxford: Westview Press.
50. Kim, Samuel S. (1979) *China, the United Nations, and World Order*. Princeton: Princeton University Press.

51. Kim, Samuel S. (1994) China's International Organizational Behaviour. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 401–434. Oxford: Clarendon Press.
52. Kim, Samuel S. (1995) China in the Post-Cold War World. V Stuart Harris, Gary Klintworth (ur.) *Myths, Realities and Challenges in the Asia-Pacific Region*, 46–64. New York: St. Martin's Press.
53. Kim, Samuel S. (1996) »China's Quest for Security in the Post-Cold War World«. V Strategic Studies Institute (SSI) monographs, <http://www.carlisle.army.mil/ssi/pubs/1996/chnaqust/chnaqust.pdf> (12. 3. 2003).
54. Kim, Samuel S. (1997) »China as a Great Power«. *Current History: Journal of Contemporary World Affairs*, Vol. 96 (1997), dostopno na <http://www.currenthistory.com/archivesep97/Kim.html> (3. 2. 2002).
55. Kim, Samuel S. (1998) Chinese Foreign Policy in Theory and Practice. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 3–33. Boulder, Oxford: Westview Press.
56. Kim, Samuel S. (2001) The Making of China's Korea Policy in the Era of Reform. V David M. Lampton (ur.) *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of Reform, 1978 – 2000*, 371–408. Stanford: Stanford University Press.
57. Kim, Samuel S., Lowell Dittmer (1993) Whither China's Quest for National Identity?. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 237–290. Ithaca, London: Cornell University Press.
58. Kirby, William C. (1994) Traditions of Centrality, Authority, and Management in Modern China's Foreign Relations. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 13–29. Oxford: Clarendon Press.
59. Konfucij: *Analekti* (prevod Arthur Waley, 1997). Beijing: waiyu jiaoxue yu yanjiu chubanshe.
60. Lampton, David M. (1998) »Think Again: China«. *Foreign Policy* 110, Spring 1998, dostopno na http://www.findarticles.com/cf_0/m1181/n110/20492563/p1/article.jhtml (8. 4. 2002).
61. Levine, Steven I. (1994) Perception and Ideology in Chinese Foreign Policy. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 30–46. Oxford: Clarendon Press.

62. Levine, Steven I. (1998) Sino-American Relations: Practicing Damage Control. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 91–113. Boulder, Oxford: Westview Press.
63. Li Shaojun (2001) 世纪之交大国关系的特点 (*Shiji zhijiao daguo guanxide tedian*) [Značilnosti odnosov med velesilami na prelomu stoletja]. V Zhang Yunling (ur.) *Asia Pacific Research Series, 21 世纪: 世界格局与大国关系 (Ershiyi shiji: shijie geju yu daguo guanxi)* [21. stoletje: Struktura sveta in odnosi med velesilami], 72–96. Beijing: Shihui kexue wenxian chuban she.
64. Liu Guoguang (2000) 二十一世纪初的中国经济发展 (*Ershiyi shiji chude zhongguo jingji fazhan*) [Kitajska gospodarska rast na začetku 21. stoletja]. *Zhongguo shehui kexue*, No. 4 (2000), 5–16.
65. deLisle, Jacques (2001) »Politics, Law, and Resentment on China Coast«. V Foreign Policy Research Institute E-Notes, <http://www.fpri.org/enotes/asia.20010717.delisle.chinacoast.html> (18. 2. 2001).
66. Lovec, Suzana (2001) *Erozija načela vojaške neintervencije v mednarodni skupnosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
67. Lu, Wei (1997) *中外关系史 (Zhongguo lishi shi)* [Zgodovina kitajskih mednarodnih odnosov]. Guangzhou: Guangzhou daxue chubanshi.
68. Maddison, Angus (1998) *Chinese Economic Performance in the Long Run*. Paris: Development Centre for the Organization of Economic Cooperation and Development.
69. Maddison, Angus (1999) »Poor Until 1820«. V INSEAD, Economic Analysis, <http://faculty.insead.fr/fatas/econ/Articles/Growth%20by%20Maddison.htm> (13. 5. 2003).
70. Madsen, Robert (2001) The Struggle for Sovereignty Between China and Taiwan. V Stephen D. Krasner (ur.) *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*, 141–193. New York: Columbia University Press.
71. Malanczuk, Peter (1997) *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, sedma izdaja. London, New York: Routledge.
72. Meisner, Maurice (1999) *Mao's China and After: A History of the People's Republic*. New York: The Free Press.
73. Misra Kalpana (1998) *From Post-Maoism to Post-Marxism: The Erosion of Official Ideology in Deng's China*. New York, London: Routledge.

74. Möller, Kay (2000) »China and World order: Between non-interference and intervention«. *China Perspectives*, No. 25, junij 2000, dostopno na <http://www.cefc.com.hk/cgi-bin/restricted2gb.cgi> (3. 2. 2002).
75. Morrison, Wayne M. (2003) »China's Economic Conditions«. V U.S. Department of State, Foreign Press Centers, <http://fpc.state.gov/documents/organization/21124.pdf> (27. 8. 2003)
76. Van Ness, Peter (1993) China as a Third World State: Foreign Policy and Official National Identity. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 194–214. Ithaca, London: Cornell University Press.
77. Van Ness, Peter (1998) China and the Third World: Patterns of Engagement and Indifference. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 151–168. Boulder, Oxford: Westview Press.
78. New Star Publisher (2002) *China 2002*. Beijing: New Star Publisher.
79. Ng-Quinn, Michael (1993) National Identity in Premodern China: Formation and Role Enactment. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 32–61. Ithaca, London: Cornell University Press.
80. Oksenberg, Michel (1991) The China Problem. *Forreign Affairs*, Summer 1991 Vol. 70, No. 3, 1–16.
81. Oksenberg, Michel (2001) The Issue of Sovereignty in the Asian Historical Context. V Stephen D. Krasner (ur.) *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*, 83–104. New York: Columbia University Press.
82. Osius, Ted (2001) Discussion of 'The Rise of China in Chinese Eyes'. *Journal of Contemporary China* 10(26), 41–44.
83. Paltiel, Jeremy (2001) »The Ins and Outs of Chinese Identity: Chinese Sovereignty in the Age of Globalization«. Annual Meeting of the American Political Science Association, San Francisco, 30. avgust – 2. september, 2001.
84. Puska Susan (1999) »United States – China, Perceptual Differences«. V Foreign Area Officer Association, <http://www.faoa.org/journal/china.html> (10. 8. 2002).
85. Rath, Pramathesh (1999–2000) »China and Kosovo: Worries About a New World Order«. V Harvard University: Weatherhead Center for International Affairs, <http://www.wcfia.harvard.edu/fellows/papers99-00/rath.pdf> (25. 2. 2003).
86. Renwick, Neil, Cao Qing (1999) »China's Political Discourse Towards the 21st Century: 'Victimhood', Identity and Political Power«. V PSA Panel: China on the Verge

- of Chinese Century, Centre for Asia Pacific Studies: Nottingham Trent University, UK, <http://www.psa.ac.uk/cps/1999/renwick.pdf> (15. 8. 2002).
87. Roberts, Adam, Benedict Kingsbury (ur.) (1993) *United Nations, Devided World: The UN's Roles in International Relations*, druga izdaja. Oxford: Clarendon Press.
  88. Robinson, Thomas W. (1994) Chinese Foreign Policy from the 1940s to the 1990s. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 555–602. Oxford: Clarendon Press.
  89. Robinson, Thomas W. (1998) [In][ter]dependence in China's Post-Cold War Foreign Relations. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 193–216. Boulder, Oxford: Westview Press.
  90. Roskin, Michael G. (1995) *Countries and Concepts: An Introduction to Comparative Politics*, peta izdaja. New York: Prentice Hall.
  91. Rošker, Jana (1992) *Zmajeva hiša: oris kitajske kulture in civilizacije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
  92. Rošker, Jana (1995) *Za zidovi varnosti in hrepenenja: koncept države v kitajski tradiciji*. Radovljica: Didakta.
  93. Roy, Denny (1998) *China's foreign relations*. London: Macmillan Press.
  94. Saje, Mitja (1994) *Zgodovina Kitajske: Od tradicionalne do moderne Kitajske. Obdobje Qing*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
  95. Saje, Mitja (2002) *Starodavna Kitajska: zgodovina Kitajske od najstarejših časov do dinastije Qin*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
  96. Simma, Bruno (ur.) (1995) *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.
  97. Scalapino, Robert A. (1993) China's Multiple Identities in East Asia: China as a Regional Force. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 215–236. Ithaca, London: Cornell University Press.
  98. Sha, Zukang (1995) A Chinese View of the World Situation and the New International Order. V Stuart Harris, Gary Klintworth (ur.) *Myths, Realities and Challenges in the Asia-Pacific Region*, 19–27. New York: St. Martin's Press.
  99. Shi, Yongming (1996) 亚太安全环境与地区多边主义 (*Yatai anquan huanjing yu diqu duobiazhu yi*) [Varnostno okolje v azijsko-pacifiškem področju in regionalni multilateralizem]. *Guoji wenti yanjiu*, No. 1, 41–47.
  100. Shi, Yongming (1998) 东盟地区论坛与预防外交 (*Dongfang diqu luntan yu yufang waijiao*) [ARF in preventivna diplomacija]. *Guoji wenti yanjiu*, No. 2, 29–32.

101. Shi, Yinhong (2001) Chinese and Western Ethical Traditions and International Intervention. *Oddelek za mednarodne študije, Ljudska univerza v Pekingu*.
102. Snow, Philip (1994) China and Africa: Consensus and Camouflage. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 283–321. Oxford: Clarendon Press.
103. Song, Qiang, Zhang Zangzang, Qiao Biandeng (1996) *中国可以说“不” (Zhongguo keyi shuo bu)* [Kitajska lahko reče ne]. Beijing: Zhonghua gongchang lianhe chubanshi.
104. Song, Xinning (2001) Building International Relations Theory with Chinese Characteristics. *Journal of Contemporary China* 10(26), 61–74.
105. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1982: World Armaments and Disarmament. London : Taylor and Francis.
106. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1986: World Armaments and Disarmament. Oxford, New York: Oxford University Press.
107. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1990: World Armaments and Disarmament. New York: Oxford University Press.
108. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1991: World Armaments and Disarmament. New York : Oxford University Press.
109. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1993: World Armaments and Disarmament. Oxford: Oxford University Press.
110. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 1999: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford: Oxford University Press.
111. Stockholm Peace Research Institute (SIPRI): SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford: Oxford University Press.
112. Sun, Wei (1995) Peace-keeping or Peace-enforcing. *Beijing Review*, 24–30, julij 1995.
113. Šabič, Zlatko (1999) *Voting in international organizations: Mere formality or a matter of substance?* Ljubljana: Faculty of social sciences
114. Tow, William T. (1994) China and the International Strategic System. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 115–157. Oxford: Clarendon Press.
115. Wang, Edward Q. (1999) History, Space, and Ethnicity: The Chinese Worldview. *Journal of World History* 10(2), 285–305.

116. Wang, Fei-Ling (1999) *Self-Image and Strategic Intentions: National Confidence and Political Insecurity*. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 21–45. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
117. Wang, Hongying (2000) Multilateralism in Chinese Foreign Policy: The Limits of Socialization? V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiang Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 71–91. Lanham: University Press of America.
118. Wang, Hongying (2001) »The Two-level Game of National Image Building: A Case Study of China«. V ISA Papers: Hong Kong Convention 2001, <http://www.isanet.org/archive/wang.html> (1. 9. 2001).
119. Wang, Jianwei (1999) Managing Conflict: Chinese Perspectives on Multilateral Diplomacy and Collective Security. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 73–96. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
120. Wang, Jisi (1994) *International Relations Theory and the Study of Chinese Foreign Policy: A Chinese Perspective*. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 481–505. Oxford: Clarendon Press.
121. Wang, Qingxin (2000) Cultural Norms and the Conduct of Chinese Foreign Policy. V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiang Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 143–169. Lanham: University Press of America.
122. Watson, James L. (1993) Rites or Beliefs? The Construction of a Unified Culture in Late Imperial China. V Lowell Dittmer, Samuel S. Kim (ur.) *China's Quest for National Identity*, 80–103. Ithaca, London: Cornell University Press.
123. Weiss, Thomas, G., David P. Forsythe, Roger A. Coate (2001) *The United Nations and Changing World Politics*, tretja izdaja. Boulder: Westview Press.
124. Whiting, Allen S. (1998) Chinese Foreign Policy: Retrospect and Prospect. V Samuel S. Kim (ur.) *China and The World: Chinese Foreign Policy Faces the New Millenium*, četrta izdaja, 287–308. Boulder, Oxford: Westview Press.
125. Whiting, Allen S. (1994) Forecasting Chinese Foreign Policy: IR Theory vs. the Fortune Cookie. V Thomas W. Robinson, David Shambaugh (ur.) *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, 506–523. Oxford: Clarendon Press.
126. Wo-Lap Lam, Willy (1999) *The Era of Jiang Zemin*. Singapore: Simon & Schuster.
127. The World Bank (1997) *China 2020: Development Challenges in the New Century*. Washington D.C.: The World Bank.

128. Wright, Denis (1998) »Bangladesh and Pakistan (1971–1975)«. V *Bangladesh and the Indian Ocean Area 1971–1975*, 4. poglavje, dostopno na <http://www.une.edu.au/arts/SouthAsiaNet/publications/bangladesh&indianocean/4bangladesh&pakistan.html> (12. 5. 2003).
129. Wu, Baiyi (2001) The Chinese Security Concept and its Historical Evolution. *Journal of Contemporary China* 10(27), 275–283.
130. Wu, Xinbo (2001) Four Contradictions Constraining China's Foreign Policy Behavior. *Journal of Contemporary China* 10(27), 293–301.
131. Xia, Liping (2001) China: a responsible great power. *Journal of Contemporary China* 10(26), 17–25.
132. Xiao, Gongqin (1996) 中国民族主义的历史与前景 (*Zhongguo minzuzhuyide lishi yu qianjing*) [Zgodovina kitajskega nacionalizma in njegova prihodnost]. *Zhanlüe yu guanli*, No. 2 (1996), 58–62.
133. Xiao, Ren (1994) 政治文化的反醒 (*Zhengzhi wenghuade fanxing*) [Odsev politične kulture]. *Zhongguo shuping*, No. 1 (1994), 112 – 125.
134. Xiao, Ren (2000) »The International Relations Theoretical Discourse in China: A Preliminary Analysis«. V Sigur Center: Asia Papers, http://www.gwu.edu/~sigur/solar_papers/RenXiao00.htm (25. 8. 2002).
135. Xing, Shihong (1996) 中国威胁论可以休止 (*Zhongguo weixie lun 'keyi xiuzhe'*) [Teorija o kitajski grožnji se lahko konča]. *QiuShi*, No. 3 (1996), 16–20.
136. Yan Xuetong (2001) The Rise of China in Chinese Eyes. *Journal of Contemporary China* 10(26), 33–39.
137. Yeh, K. C. (2001) China's Economic Growth: Recent trends and prospects. V *China the United States and Global Economy*, 69–97. V Rand Publications, <http://www.rand.org/publications/MR/MR1300/MR1300.ch5.pdf> (2. 4. 2003).
138. Yu, Bin (1999) China and its Asian Neighbours: Implications for Sino-U.S. Relations. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 183–210. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
139. Yuan, Ming (1996) 二十一世纪初东北亚大国关系 (*Ershiyi shijichu dongbeiya daguo guanxi*) [Odnosi med velesilami v severovzhodni Aziji na začetku enaindvajsetega stoletja]. *Guoji wenti yanjiu*, No. 4, 18–26.
140. Yuan, Jindong (1999) Culture Matters: Chinese Approaches to Arms Control and Disarmament. V Keith R. Krause (ur.) *Culture and Security: Multilateralism, Arms Control and Security Building*, 85–128. London, Portland: Frank Cass Publishers.

141. Zha, Daojiang (2000) Chinese Understanding of International Political Economy. V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiang Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 117–142. Lanham: University Press of America.
142. Zhang, Baijia (2002) 改变自己影响世界 (*Gaibian ziji yingxiang shijie*) [Spremeniti sebe, vplivati na svet]. *Zhongguo shehui kexue*, No. 1 (2002), 4–19.
143. Zhang, Baohui (2001) »China's US Foreign Policy: Confronting American Hegemony«. 2001 Hong Kong Convention.
144. Zhang, Yunling (ur.) (2001) 调整中的中美日俄关系 (*Tiaozheng Zhong Mei Re E' guanxi*) [Uravnavanje odnosov med Kitajsko, Ameriko, Japonsko in Rusijo]. V Zhang Yunling (ur.) *Asia Pacific Research Series, 21 世纪□世界格局与大国关系 (Ershiyi shiji: shijie geju yu daguo guanxi)* [21 stoletje: Struktura sveta in odnosi med velesilami], 3–33. Beijing: Shihui kexue wenxian chuban she.
145. Zhang Wei-Wei (1996) *Ideology and Economic Reform under Deng Xiaoping: 1978–1993*. London, New York: Kegan Paul International.
146. Zhang, Xudong (1997) Nationalism and Contemporary China. V *East Asia: An International Quarterly*, Vol. 16, No. 1–2 (1997), dostopno na <http://www.rider.edu/phanc/courses/countrys/asia/china/Cnatlsm/zhang.htm> (18. 7. 2002).
147. Zhang, Yongjin (1998) *China in International Society since 1949: Alienation and Beyond*. New York: St. Martin's Press, INC.
148. Zhao, Suisheng (1999) Taiwan: From Peaceful Offence to Coercive Strategy. V Yong Deng, Feiling Wang (ur.) *In the Eyes of the Dragon: China Views The World*, 211–238. Lanham: Rowman & Littlefield Publisher.
149. Zheng, Yongnian (1999) *Discovering Chinese Nationalism in China: Modernization, identity and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
150. Zheng, Yongnian (2000) Nationalism, Globalism, and China's International Relations. V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiang Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 93–116. Lanham: University Press of America.
151. Zhu, Wenli (2001) International Political Economy from a Chinese Angle. *Journal of Contemporary China* 10(26), 45–54.
152. Zou, Keyuan (2000) Chinese Approaches to International Law. V Weixing Hu, Gerald Chan, Daojiang Zha (ur.) *China's International Relations in the 21st Century: Dynamics of Paradigm Shifts*, 171–193. Lanham: University Press of America.

Dokumenti, govori in drugi podatki

153. Bela knjiga kitajske vlade: Tajvansko vprašanje in ponovna združitev Kitajske (1993). Information Office of the State Council of the People's Republic of China, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/taiwan/index.htm> (4. 11. 2002).
154. Bela knjiga kitajske vlade: Nadzor orožja in razoroževanje (1995). Information Office of the State Council of the People's Republic of China, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/army/index.htm>. (13. 12. 2002).
155. Bela knjiga kitajske vlade: Kitajska nacionalna obramba 1998. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/5/index.htm> (13. 12. 2002).
156. Bela knjiga kitajske vlade: Kitajska nacionalna obramba 2000. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/2000/index.htm> (28. 5. 2002).
157. Bela knjiga kitajske vlade: Kitajska nacionalna obramba 2002. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/20021209/index.htm> (28. 5. 2002).
158. Deng Xiaopingov otvoritveni govor na dvanajstem partijskemu kongresu KKP, 1. septembra 1982, dostopen na <http://web.peopledaily.com.cn/deng/newfiles/c1010.html> (2. 10. 2003) (v kitajščini) in <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1010.html> (12. 10. 2003) (v angleščini).
159. Deng, Xiaoping (1980) »The present situation and the task before us«. V Deng Xiaoping Selected Works, Vol. II, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol2/text/b1390.html> (5. 5. 2002).
160. Deng Xiaoping (1985) »Peace and development are the two outstanding issues in the world today«. V Deng Xiaoping Selected Works, Vol. III, dostopno na <http://english.peopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/c1330.html> (5. 5. 2002).
161. Deng Xiaoping (1990) »We are working to revitalize the Chinese nation«. V Deng Xiaoping Selected Works, Vol. III, dostopno na <http://englishpeopledaily.com.cn/dengxp/vol3/text/d1140.html> (5. 5. 2002).
162. Foreign and Commonwealth Office: Research and Analytical Papers (2000) Table of Vetoed Draft Resolutions in the United Nations Security Council 1946–1998, <http://files.fco.gov.uk/info/research/unscvetoes.pdf> (8. 8. 2002).

163. Foreign and Commonwealth Office: Research and Analysis Department, International Research Unit (1996) Summary of United Nations Security Council Resolutions (1946–1995).
164. Govor Jiang Zemina na posebnem slavnostnem srečanju ob petdeseti obletnici OZN, 24. oktobra 1995, dostopen na <http://www.southcn.com/news/hktwma/zhongyang/dtzc/200109260074.htm> (5. 9. 2003) (v kitajščini).
165. Govor Jiang Zemina v VS OZN, 7. decembra 2000, dostopen na <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/gjs/gjzzyhy/2594/2602/t15217.htm> (3. 9. 2002).
166. Govor Jiang Zemina v GS OZN, 6. decembra 2000, dostopen na <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/gjs/gjzzyhy/2594/2602/t15217.htm> (3. 9. 2002).
167. Govor Mao Zedonga ob otvoritvi prvega plenarnega zasedanja Kitajske ljudske politične posvetovalne konference 21. septembra 1949: 中国人从此站立起来了 (*Zhongguoren congci zhanqilaile*) [Kitajsko ljudstvo se je zdaj postavilo pokonci]. V Zbranih delih Mao Zedonga, zvezek št. 5, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/5/mx05342.htm> (3. 9. 2003).
168. Govor Mao Zedonga na zasedanju političnega biroja centralnega komiteja kitajske komunistične partije, 25. aprila 1956: 论十大关系:中国和外国关系 (*Lun shi da guanxi: Zhongguo he waiguode guanxi*) [Razprava o desetih pomembnih odnosih: Odnos Kitajske z drugimi državami]. V Zbranih delih Mao Zedonga, zvezek št. 5, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/7/mx07023.htm> (3. 9. 2003).
169. Ministrstvo za zunanje zadeve Ljudske republike Kitajske: oddelek za politične raziskave (2000) 中国外交 (*Zhongguo waijiao*) [Zunanja politika Kitajske]. Beijing: Shijie zhishi chuban she.
170. Pogovor med Mao Zedongom in romunskim veleposlanikom v Pekingu, 28. junija 1956: 不要迷信在社会主义国家里一切都是好的 (*Bu yao mixin zai shihuizhuyi guojiali yiqie dou shi haode*) [Ne smemo slepo verjeti, da so vse socialistične države dobre]. V Zbranih delih Mao Zedonga, zvezek št. 3, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/7/mx07069.htm> (3. 9. 2003).
171. Pogovor Mao Zedonga s predsednikom Zambije Kennethom Kuando, 22. februarja 1974: 关于三个世界划分问题 (*Guanyu sange shijie huafen wenti*) [Problemi razhajanja dežel tretjega sveta]. V Zbranih delih Mao Zedonga, zvezek št. 8, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/8/mx08441.htm> (3. 9. 2003).

172. Pogovori Mao Zedonga z gosti iz Azije, Afrike in Latinske Amerike, 7. maja 1960: 帝国主义是不可怕的 (*Diguozhiyi shibu ke pade*) [Ne smemo se bati imperializma]. V Zbranih delih Mao Zedonga, zvezek št. 8, dostopno na <http://www.mzdthought.com/mwj/8/mx08169.htm> (3. 9. 2003).
173. Poročilo bivšega predsednika LRK Jiang Zemina na šestnajstem partijskem kongresu, 8. novembra 2002, dostopno na <http://www.tute.edu.cn/xibsz/shangmx/smg1x/jzm16dbg.htm> (12. 8. 2003) (v kitajščini) in <http://www.china.org.cn/english/2002/Nov/49107.htm> (8. 8. 2003) (v angleščini).
174. Poročilo bivšega predsednika LRK Jiang Zemina na petnajstem partijskem kongresu, 12. decembra 1997, dostopno na <http://news.sina.com.cn/c/2002-10-22/1407777739.html> (12. 8. 2003) (v kitajščini) in <http://www.chinadaily.com.cn/cndy/history/15/fulltext.html> (6. 3. 2003) (v angleščini).
175. Združeni narodi (1994) *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut meddržavnega sodišča*. Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.